सूरतुल अम्बिया-२१

سُوْرَةُ الْأَنْبِيَاءِ

सूरः अल-अम्बिया मक्कामा अवतरित भएको तथा यसमा ११२ आयतहरू तथा ७ रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

शुरू गर्दछु अल्लाहको नामबाट जो अत्यन्त कृपालु तथा दयालु छ ।

اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِيْ غَفْلَةٍ مُّعْرِضُوْنَ ۝١

(१) मानिसहरूका हिसाबको समय निकट आइसकेको छ,[1] तैपनि उनीहरू अचेत (अवस्थामा) विमुख भएका छन् ।[2]

مَا يَأْتِيْهِمْ مِّنْ ذِكْرٍ مِّنْ رَّبِّهِمْ مُّحْدَثٍ اِلَّا اسْتَمَعُوْهُ وَهُمْ يَلْعَبُوْنَ ۝٢

(२) उनका समीप उनका प्रभुका तर्फबाट जुन पनि नयाँ-नयाँ निशानीहरू आउँछन्, त्यसलाई उनीहरू हाँसो-ख्यालमै सुन्दछन् ।[3]

لَاهِيَةً قُلُوْبُهُمْ ۗ وَاَسَرُّوا النَّجْوَى ۖ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا ۖ هَلْ هٰذَآ اِلَّا بَشَرٌ

(३) उनका हृदय पूर्णरूपले निश्चेत छन् तथा ती अत्याचारीहरूले लुकि-लुकि कानेखुसी गरे कि यो तिमीजस्तै मानव पुरुष हो,

[1]हिसाबको समयको अर्थ प्रलय हो, जुन प्रत्येक क्षण निकट आइराखेको छ, तथा प्रत्येक त्यो वस्तु जुन आउनेवाला तथा निकट छ, प्रत्येक व्यक्तिको मृत्यु स्वयं उसको लागि प्रलय हो । यसको अतिरिक्त व्यतीत भएको समयको अपेक्षा प्रलय निकट छ किनभने जति समय व्यतीत भइसक्यो, शेष रहने समय त्यसभन्दा कम छ ।

[2]अर्थात् त्यसको तयारीबाट निश्चिन्त, माया-मोहमा लिप्त तथा ईमानका अभियाचनाहरूबाट अचेत छन् ।

[3]अर्थात कुरआन जुन समय-समयमा स्थिति तथा आवश्यकताहरूका अनुरुप नयाँ-नयाँ अवतरित भइरहन्छ, यो यद्यपि उनको शिक्षाका लागि अवतरित हुन्छ, परन्तु उनीहरू त्यसलाई यसप्रकार सुन्दछन् मानौं उनी त्यससित उपहास तथा हाँसो-ख्याल गरिराखेका छन्, अर्थात त्यसमा चिन्तन, ध्यान तथा विचार गर्दैनन् ।

مِّثۡلُكُمۡۚ أَفَتَأۡتُونَ ٱلسِّحۡرَ وَأَنتُمۡ تُبۡصِرُونَ ۝٣

अनि के कारण छ कि तिमी आँखाले देखेको जादूमा फँस्न जान्छौ ।[1]

قَالَ رَبِّي يَعۡلَمُ ٱلۡقَوۡلَ فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ۝٤

(४) (पैग़म्बरले) भने, मेरो प्रभु प्रत्येक कुरालाई जुन आकाश एवं धर्तीमा छ, राम्ररी जान्दछ, त्यो अति सुन्नेवाला तथा जान्नेवाला छ ।[2]

بَلۡ قَالُوٓاْ أَضۡغَٰثُ أَحۡلَٰمِۭ بَلِ ٱفۡتَرَىٰهُ بَلۡ هُوَ شَاعِرٞ فَلۡيَأۡتِنَا بِـَٔايَةٖ كَمَآ أُرۡسِلَ ٱلۡأَوَّلُونَ ۝٥

(५) (यति मात्र होइन) बरु यिनी त भन्छन् कि यो कुर्आन काल्पनिक सपनाहरूको संग्रह हो, बरु उसले त्यसले स्वयं यसलाई रचेको छ, बरु यो कवि हो,[3] अन्यथा हाम्रा समक्ष यसले कुनै यस्ता निशानी ल्याउँथे जस्तो कि पूर्वकालिक पैग़म्बर (निशानी दिइएर) पठाइएका थिए ।[4]

[1]अर्थात् नबीको मानव पुरुष हुने कुरा उनी स्वीकार गर्न सक्दैनन्, तैपनि यो भन्दछन् कि तिमी देखिराखेका छैनौ कि यो जादूगर हो, तिमी त्यसको जादूलाई देख्दा-बुझ्दा किन फँस्छौ ?

[2]त्यो प्रत्येक भक्तको कुरा सुन्छ तथा सबैका कर्महरूलाई राम्ररी जान्दछ । तिमी जुन झुठा कुरा गरिराखेका छौ, त्यो सुनिराखेको छ तथा मेरो सत्यतालाई एवं जुन सन्देश तिमीलाई दिइराखेको छु, त्यसको यथार्थतासित राम्ररी परिचित छ ।

[3]यी कानेखुसी गर्ने अत्याचारीहरूले यसैमा चित्त बुझाएनन्, बरु यो पनि भने कि यो कुर्आन त जटिल सपनाहरू जस्तै नराम्रा विचारहरूको संग्रह हो, बरु उसको आफ्नो कृति हो, बरु यो कवि हो, तथा कुर्आन मार्गदर्शक किताब होइन, कविता हो । अर्थात उनलाई कुनै एउटै कुरामा सन्तोष छैन । प्रतिदिन एउटा नयाँ षड्यन्त्र रच्दछन् तथा नयाँ-नयाँ आक्षेप लगाउँछन् ।

[4]अर्थात् जसरी समूदका लागि ऊँटनी, मूसाका लागि छडी तथा उनको उज्जवल प्रकाशित हात आदि ।

مَآ اٰمَنَتۡ قَبۡلَهُمۡ مِّنۡ قَرۡيَةٍ اَهۡلَكۡنٰهَا‌ ۚ اَفَهُمۡ يُؤۡمِنُوۡنَ ⑥

(६) यिनीभन्दा पूर्व जति वस्तीहरू हामीले ध्वस्त गऱ्यौं ईमानबाट बञ्चित थिए, त के अब यिनी ईमान ल्याउनेछन् (विश्वास गर्नेछन्) ?[1]

وَمَاۤ اَرۡسَلۡنَا قَبۡلَكَ اِلَّا رِجَالًا نُّوۡحِىۡۤ اِلَيۡهِمۡ‌ فَسۡـئَلُوۡۤا اَهۡلَ الذِّكۡرِ اِنۡ كُنۡتُمۡ لَا تَعۡلَمُوۡنَ ⑦

(७) तिमीभन्दा पहिले पनि जति पैग़म्बर हामीले पठायौं सबै मानव-पुरुष थिए,[2] जसतिर हामी प्रकाशना (वह्‌य) अवतरित गर्दथ्यौं, तसर्थ तिमी ज्ञानी[3] वालाहरूसित सोध यदि स्वयं तिमीलाई ज्ञान छैन ।

[1]अर्थात् उनीभन्दा पूर्व हामीले जति वस्तीहरू नाश गऱ्यौं यस्तो भएन कि उनीहरूले आफ्नो इच्छाअनुसार चमत्कार देखे पश्चात ईमान ल्याएका हुन् वरु चमत्कार देखे पश्चात पनि ईमान ल्याएनन् जसका कारण उनको विनाश उनको भाग्य बन्न पुग्यो । त के मक्कावासीहरूलाई उनका इच्छा अनुसार कुनै चमत्कार देखाइन्छ भने उनीहरू ईमान ल्याउनेछन् ? कदापि होइन, यिनी तैपनि अविश्वास एवं विरोधी मार्गमा उसैप्रकार अग्रसर रहनेछन् ।

[2]अर्थात् सबै नबी पुरुष थिए, न कोही मानव जातिका अतिरिक्त कोही नबी आयो, तथा न कोही पुरुषका अतिरिक्त, अर्थात नबूअत मनुष्यहरूका साथ तथा मनुष्यहरूमा पुरुषहरूका साथ विशेषरुपले रहेको छ । यसबाट ज्ञात भयो कि कुनै महिला नबी भएन, यसकारण कि नबूअत पनि ती कर्तब्यहरूमध्ये छ, महिलाका भौतिक तथा प्राकृतिक कर्महरूको परिधिभन्दा बाहिर छ ।

[3]अहले जिक (ज्ञानी मानिसहरू) सित तात्पर्य किताबवाला मानिसहरू हुन्, जो पूर्वका आकाशीय पुस्तकहरूको ज्ञान राख्दथे, उनीहरूसित सोध कि पूर्वकालिक नबीहरूमा जो गुज्रिसकेका छन्, उनी मनुष्य थिए अथवा अन्य ? उनीहरू तिमीलाई बताउने छन् कि सबै मनुष्य थिए । यसबाट केही मानिसहरू "अनुकरण (तक़्लीद)" को प्रमाण प्रस्तुत गर्दछन्, जुन उचित छैन । "अनुकरणवाद" मा के हुन्छ ? केवल एक विशेष व्यक्ति तथा त्यससँग सम्बन्धित एउटा निर्धारित चिन्तनलाई मूल बनाएर तथा त्यसै अनुसार कार्य गरिन्छ । दोस्रो यो कि बिना कुनै प्रमाण त्यसको कुरोलाई स्वीकार गरिन्छ । जवकि आयतमा "अहले ज़िक्र" सित अर्थ कुनै विशेष व्यक्ति होइन, बरु प्रत्येक ज्ञानी हो, जुन तौरात तथा इंजील (बाइबल) को ज्ञान राख्दथ्यो । यसबाट व्यक्तिगत अनुकरणको खण्डन हुन्छ ? यसमा त ज्ञानीहरूसित सोध्न भनिएको छ, जुन सर्वसाधारणको लागि अनिवार्य छ, जसबाट कसैको इन्कार हुन सक्दैन, यसका अतिरिक्त तौरात तथा इंजील आकाशीय पुस्तकहरू थिए तर पछि मानिसहरुले यिनमा थप-घट गरिदिए । यसर्थ यिनलाई जस्ताका त्यस्तै अलग पार्न सकिदैन साथै मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको ईशदूतत्वपछि सम्पूर्ण मानव समाजको कल्याण उहाँको पूर्ण अनुसरणमा नै छ । जहाँसम्म आवश्यक केही सोध्नुपर्ने कुराहरु छन् भने ती मात्र अझ विश्वासका लागि हुन् । तैपनि यसप्रकारका कुराहरुमा विश्वास गर्नका लागि

وَمَا جَعَلْنٰهُمْ جَسَدًا لَّا يَأْكُلُوْنَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوْا خٰلِدِيْنَ ﴿٨﴾

(८) तथा हामीले उनलाई यस्तो शरीर बनाएनौं कि उनीहरू भोजन नगरून् तथा न उनी सधैं जीवित रहनेवाला थिए ।[1]

ثُمَّ صَدَقْنٰهُمُ الْوَعْدَ فَاَنْجَيْنٰهُمْ وَمَنْ نَّشَآءُ وَاَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِيْنَ ﴿٩﴾

(९) अनि हामीले उनीसित गरिएका सबै वचन सत्य गरेर देखायौं, उनीहरूलाई तथा ज-जसलाई हामीले चाहयौं मुक्ति प्रदान गरिदियौं तथा सीमा उल्लघंन गर्नेहरूलाई विनाश गरिदियौं ।[2]

لَقَدْ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكُمْ كِتٰبًا فِيْهِ ذِكْرُكُمْ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿١٠﴾

(१०) निःसन्देह हामीले तिमीतिर किताब अवतरित गरेका छौं, जसमा तिम्रा लागि शिक्षा छ । के तैपनि तिमी बुद्धिको प्रयोग गर्दैनौ ?

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَّاَنْشَاْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا اٰخَرِيْنَ ﴿١١﴾

(११) तथा धेरै वस्तीहरू हामीले ध्वस्त गरिदियौं,[3] जुन अत्याचारी थिए तथा उनका पश्चात हामीले अन्य समुदाय पैदा गरे ।

पवित्र कुर्‌आन र सही हदीसबाट प्रमाण प्राप्त हुनुपर्छ । अथवा कुनै व्यक्तिका आफ्ना विचार ? यदि तौरात तथा इंजील आकाशीय पुस्तकहरू थिए, त अर्थ यो भयो कि ज्ञानीहरूद्वारा आकाशीय पुस्तकहरूका नियम ज्ञात गरून्, जुन आयतको उचित अर्थ हो । तथा यदि तिनी कुनै एक विशेष व्यक्ति, गुरु, तथा त्यसका शिष्यहरूका उपदेशको संग्रह थियो भने अवश्य वैचारिक (फ़िक़्ही) अनुकरणवाद (तक़्लीद) को भावार्थ यस आयतबाट निस्कन्छ, परन्तु के आकाशीय पुस्तक तथा मनुष्यहरूद्वारा रचित वैचारिक पुस्तकहरू, दुवै एउटै स्थान ग्रहण गर्न योग्य छन् ?

[1] वरु उनीहरू भोजन पनि गर्दथे तथा मृत्युको स्वाद चाखी चिर अस्थायी लोकतिर पनि गए । यी नबीहरूको मनुष्य हुने कुराको प्रमाण प्रस्तुत गरिदैछन् ।

[2] अर्थात वचनका अनुसार नवीहरूलाई तथा ईमानवालाहरूलाई मोक्ष प्रदान गर्‍यौं तथा सीमा उल्लंघन गर्नेवाला नास्तिक (काफ़िरहरू) तथा मूर्तिपूजकहरूलाई हामीले नाश गरिदियौं ।

[3] قَصَمَ को अर्थ हो तोड-फोड गरिदिनु तथा ركض अधिकतावाची रूप हो, अर्थात् धेरै वस्तीहरूलाई हामीले ध्वस्त गरिदियौं, तोड-फोड गरिदियौं, जुनप्रकार अन्य स्थानमा भनिएको छ कि "नूहका समुदायका पश्चात कैयन् वस्तीहरूलाई हामीले नाश गरिदियौं ।" (सूरः बनी-इस्राईल-१७)

فَلَمَّآ أَحَسُّوا۟ بَأْسَنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾

(१२) अनि जब उनीहरूलाई हाम्रा यातनाको आभास भयो तब त्यस (यातना) बाट भाग्न थाले ।[1]

لَا تَرْكُضُوا۟ وَٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَٰكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ ﴿١٣﴾

(१३) भाग-दौड नगर[2] तथा जहाँ तिमीलाई सुख प्रदान गरिएको थियो, त्यहीं फर्क तथा आफ्ना घरहरूतिर जाउ,[3] ताकि तिमीसित प्रश्न त गरियोस् ।[4]

قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿١٤﴾

(१४) उनीहरू भन्नथाले हाय हाम्रो दूर्भाग्य ! निःसन्देह हामी अत्याचारी थियौं ।

فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَىٰهُمْ حَتَّىٰ

(१५) अनि उनको यही कथन रहयो,[5] यहाँसम्मकि हामीले उनीहरूलाई जरैदेखि काटिएको खेती तथा

[1]संवेदनको अर्थ ज्ञान इन्द्रियहरूबाट जान्नु । अर्थात् जब उनीहरूले यातना (प्रकोप) अथवा त्यसका लक्षणहरू आउँदै गरेको आँखाले देखे, अथवा कडक, गर्जन सुनेर ज्ञान गरे, तब त्यसबाट बाँच्नका निम्ति भाग्नुको मार्ग खोज्न थाले । ركض को अर्थ हो मानिसले घोडा आदिमा बसेर त्यो दगुर्नको लागि कुरकुच्चाले हान्नु । यहींबाट यो भाग्ने अर्थमा प्रयोग हुनथाल्यो ।

[2]यो फरिश्ताहरूले आकाशवाणी गरे अथवा ईमानवालाहरूले हाँसेर भने ।

[3]अर्थात् जुन सुख तथा सुविधाहरू तिमीलाई प्राप्त थिए, जुन तिम्रा अविश्वास एवं अत्याचारका कारण थिए तथा ती घर जसमा तिमी रहन्थ्यौ, जसको सुन्दरता एवं सुदृढतामाथि तिमीलाई गर्व थियो उनीहरूतिर फर्क ।

[4]तथा प्रकोपको पश्चात तिम्रो समाचार त सोधिहालियोस् कि तिमीमाथि यो के घटित भयो ? कुनप्रकार बित्यो तथा किन बित्यो ? यी प्रश्न उपहास स्वरूप सोधिएका हुन्, अन्यथा विनाशको अंकुसमा कसिए पश्चात उनी उत्तर दिन योग्य कहाँ रहन्थे र ?

[5]अर्थात् जबसम्म जीवनका लक्षण उनमा रहे, उनीहरू आफ्ना अत्याचारलाई स्वीकार गर्दैरहे ।

جَعَلْنٰهُمْ حَصِيْدًا خٰمِدِيْنَ ﴿١٥﴾

निभेको अग्नि (को जस्तै) गरिदियौं ।[1]

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَآءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لٰعِبِيْنَ ﴿١٦﴾

(१६) हामीले आकाश तथा धर्ती एवं उनका मध्येका कुराहरूलाई आमोद-प्रमोदका लागि बनाएनौं ।[2]

لَوْ اَرَدْنَآ اَنْ نَّتَّخِذَ لَهْوًا لَّاتَّخَذْنٰهُ مِنْ لَّدُنَّآ ۖ اِنْ كُنَّا فٰعِلِيْنَ ﴿١٧﴾

(१७) यदि हामीले यसैप्रकार कीडा-खेल चाहेका भए, त्यसलाई आफ्नो पासबाट बनाइहाल्थ्यौं,[3] यदि हामी यस्तो गर्नेवाला नै भएको भए ।[4]

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهٗ فَاِذَا هُوَ زَاهِقٌ ۚ وَلَكُمُ

(१८) बरु हामी असत्यमाथि सत्यको प्रहार गर्दछौं, त सत्य, असत्यको टाउको फुटालिदिन्छ तथा त्यो त्यसैबेला ध्वस्त भएर जान्छ ।[5] तिमी

---

[1] حَصِيدٌ काटिएको खेती तथा خُمُودٌ अग्नि निभ्नेलाई भन्छन् । अन्तत: उनी काटिएको खेती जस्तै भइहाले तथा निभिएको अग्नि जस्तै खरानी थुप्रोमा परिणत भए, कुनै शक्ति, बल तथा संवेदन उनको भित्र रहेन ।

[2] बरु त्यसका कैयन् उद्देश्य तथा कारण छन्, जस्तै भक्त मेरो महिमाको वर्णन तथा कृतज्ञता प्रकट गरून्, पुण्यका कार्य गर्नेवालाहरूलाई उनको राम्रो कामको प्रतिफल तथा नराम्राहरूलाई नराम्रोको दण्ड दिइयोस् आदि ।

[3] अर्थात् आफ्नो पासमा नै केही कुराहरू खेलका निम्ति बनाइहाल्थ्यौं र आफ्नो अभिलाषा पूरा गर्थ्यौं । यत्रो विशाल विश्‍व ब्रम्हाण्डलाई बनाएर फेरि त्यसमा सुद्धि-वुद्धि राख्नेवाला प्राणी बनाउनुको के आवश्यकता थियो ?

[4] यसका अर्को अनुवाद "हामी गर्नेवाला नै छैनौं" भन्दा "यदि हामी गर्नेवाला नै हुन्थ्यौं" अरबी भाषाका अनुसार अधिक उपयुक्त छ ।

[5] अर्थात् संसारलाई बनाउनुका उद्देश्यहरूमध्ये एउटा महत्वपूर्ण विशेष उद्देश्य यो हो कि सत्य र असत्य बीचको जुन द्वन्द छ र राम्रो तथा नराम्रो बीच जुन लडाइ छ, त्यसमा सत्य र राम्रोलाई विजय प्राप्त गराएर असत्य र नराम्रोमाथि नियन्त्रण राखौं । अर्थात हामी सत्यलाई असत्यमाथि र राम्रोलाई नराम्रोमाथि हान्छौं, जसबाट असत्य र नराम्रोपना समाप्त होस् । دَمْغٌ टाउकोको यस्तो प्रहारलाई भन्दछन्, जुन मस्तिष्कसम्म पुग्छ । زَهوقٌ का अर्थ हुन् समाप्त, नष्ट अथवा मरिहाल्नु ।

ٱلْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ⑱

तिमी जुन कुरा बनाउँछौ, ती तिम्रा लागि विनाशकारी छन् ।[1]

وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِندَهُۥ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ⑲

(१९) तथा आकाशहरू एवं धर्तीमा जे-जति छ, उसै (अल्लाह) को हो ।[2] तथा जो उसका समीप छन्[3] उनीहरू उसको इबादत (उपासना) बाट न अहङ्कार गर्दछन् तथा न थाक्छन् ।

يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ⑳

(२०) उनीहरू दिन-रात त्यसको पवित्रताको वर्णन गर्दछन्, तथा अलिकति पनि आलस्य गर्दैनन् ।

أَمِ ٱتَّخَذُوٓا۟ ءَالِهَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ ㉑

(२१) ती मानिसहरूले धर्ती (को सृष्टिमध्ये) बाट जसलाई पूज्य बनाएका छन्, के उनीहरू जीवित गरिदिन्छन् ?[4]

[1]अर्थात प्रभुतिर जुन यसप्रकारका निराधार कुरा सम्बन्धित गर्दछौ अथवा त्यसको विषयमा उत्पन्न गर्दछौ (उदाहरणतः यो जीवन एउटा खेल हो, एउटा खेलाडीको बेकारको शौक हो, आदि), यो तिम्रो विनाशको कारण हो किनभने खेल तमाशा ठान्नुका कारण तिमी सत्यबाट टाढा गइहाल्यौ र असत्यलाई अपनाउनमा कुनै चिन्ता र भयको आभास पनि गर्दैनौ जसको अन्तिम परिणाम तिम्रो विनाश एवं बरबादी नै छ ।

[2]सबै उसैका अधीन र उसैका दास छन् । जब तिमी कुनै दासलाई आफ्नो पुत्र र कुनै दासीलाई आफ्नी पत्नी बनाउनको लागि तयार हुँदैनौ भने अल्लाह तआला आफ्ना अधिनस्थ तथा दासहरू मध्येबाट केहीलाई पुत्र र केहीलाई पत्नी कसरी बनाउन सक्दछ ?

[3]यसबाट अभिप्राय फरिश्ताहरू हुन्, तिनीहरू पनि अल्लाहका दास र भक्त हुन्, यी शब्दहरूबाट उनको प्रतिष्ठा तथा सम्मान प्रदर्शित हुन्छ कि उनी अल्लाहका समीपस्थ हुन् । त्यसका (अल्लाहका) पुत्रीहरू छैनन्, जस्तो कि बहुईश्वरवादीहरुको विश्वास (अस्था) थियो ।

[4] استفهام (प्रश्न) इन्कारको लागि छ, अर्थात् गर्न सक्दैनन्, अनि उनी तिनीहरूलाई जो कुनै प्रकारको शक्ति राख्दैनन्, अल्लाहका साझी (अंशियार) किन बनाउँदछन्, र उनको इबादत (आराधना) किन गर्दछन् ?

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾

(२२) यदि आकाश तथा धर्तीमा अल्लाहका अतिरिक्त अन्य पनि पूज्य भएको भए दुबैको व्यवस्था बिग्रिहाल्थ्यो (क्षतिग्रस्त भइहाल्थे)।[1] मात्र अल्लाह अर्शको प्रभु प्रत्येक त्यस गुणबाट शुद्ध छ, जुन यी मूर्तिपूजक वर्णन गर्दछन्।

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ ﴿٢٣﴾

(२३) त्यो आफ्ना कार्यहरूका लागि (कसै समक्ष) उत्तरदायी छैन तथा सबै (उसका समक्ष) उत्तरदायी छन्।

أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً ۖ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ ۖ هَٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِيَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِي ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ ۖ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾

(२४) के उनीहरूले अल्लाहका अतिरिक्त अन्य आराध्य बनाएका छन् उनीहरूसित भन, ल्याउ आफ्नो प्रमाण प्रस्तुत गर। यो हो पुस्तक उनीहरूको जो मसँग छन् तथा मभन्दा पूर्ववालाको प्रमाण।[2] कुरो यो हो कि उनीहरूमध्ये अधिकांश सत्यताबाट अनभिज्ञ छन्, यसैकारण विमुख छन्।

[1]अर्थात् यदि वास्तवमा आकाश र धर्तीका दुई ईश्वर भएको भए यस विश्वका अधिकारी दुई शक्तिहरू हुन्थे, दुईका विचार, बुद्धि तथा इच्छा कार्य गर्थ्यो र जब दुईका इच्छा र निर्णय विश्वमा चल्थ्यो भने यो विश्वको उचित व्यवस्था रहन सक्दैनथ्यो, जुन आदिदेखि बिना कुनै बाधा चलिआइराखेको छ। किनभने दुबैको इच्छामा परस्पर टक्राव (विवाद) हुन्थ्यो तथा दुबैका इच्छा एक-अर्काका विपरीत दिशामा प्रयोग हुन्थे जसको परिणाम विखण्डन र विनाशको रूपमा उत्पन्न हुन्थ्यो, र अहिलेसम्म यस्तो भएन, तसर्थ यसको प्रस्ट अर्थ यो हो कि विश्वमा मात्र एउटै अस्तित्व छ, जसको इच्छा र आदेश चल्दछ, जे-जति पनि हुन्छ, मात्र उसैको आदेशमा हुन्छ। उसले प्रदान गरिएको कुरोलाई कोही रोक्न सक्दैन र जसबाट त्यो आफ्नो दया रोक्दछ, त्यसलाई दिनेवाला कोही छैन।

[2] ذِكْرُ مَن مَّعِيَ बाट कुर्आन र दोस्रो ذِكْر बाट पहिलाका आकाशीय किताबहरू तात्पर्य हुन्। अर्थात कुर्आन त्यसभन्दा पहिलाका अन्य आकाशीय किताबहरूमा, केवल एक प्रभुको पूज्य एवं पालनकर्ता हुनुको वर्णन पाइन्छ, परन्तु यी मुशरिकहरू यस सत्यलाई स्वीकार गर्दैनन् र यथापूर्वक यस एकेश्वरवादबाट विमुख छन्।

وَمَآ اَرۡسَلۡنَا مِنۡ قَبۡلِكَ مِنۡ رَّسُوۡلٍ اِلَّا نُوۡحِيۡۤ اِلَيۡهِ اَنَّهٗ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّاۤ اَنَا فَاعۡبُدُوۡنِ ﴿٢٥﴾

(२५) र हामीले तिमीभन्दा पहिला जुन रसूल (सन्देशवाहक) पनि पठायौं उसतिर यही वह्‌य (ईशवाणी) अवतरित (नाज़िल) गऱ्यौं कि मेरो अतिरिक्त कोही सत्य पूज्य छैन, तसर्थ तिमी सबै मेरै इबादत (उपासना) गर ।[1]

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحۡمٰنُ وَلَدًا سُبۡحٰنَهٗ ؕ بَلۡ عِبَادٌ مُّكۡرَمُوۡنَ ﴿٢٦﴾

(२६) र (मिश्रणवादी) भन्दछन् रहमान (कृपालु) का सन्तान हुन् (गलत छ) त्यो पवित्र छ । बरु उनीहरू (जसलाई यिनीहरू पुत्र ठानिराखेका छन्) उसका सम्मानित भक्त हुन् ।

لَا يَسۡبِقُوۡنَهٗ بِالۡقَوۡلِ وَهُمۡ بِاَمۡرِهٖ يَعۡمَلُوۡنَ ﴿٢٧﴾

(२७) त्यसका (अल्लाहका) समक्ष बढ्ता बोल्दैनन्, र त्यसका आदेशहरूमा कार्यरत छन् ।[2]

يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ اَيۡدِيۡهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡ وَلَا يَشۡفَعُوۡنَ ۙ اِلَّا لِمَنِ ارۡتَضٰى وَهُمۡ مِّنۡ خَشۡيَتِهٖ مُشۡفِقُوۡنَ ﴿٢٨﴾

(२८) त्यो उनका पूर्व तथा पश्चातका सबै स्थितिहरूबाट अवगत छ, र उनीहरू कसैको पनि सिफारिश गर्दैनन् मात्र तिनीहरूको जोसित त्यो (अल्लाह) प्रसन्न हुन्छ ।[3] उनीहरू त स्वयं कंपित तथा भयभीत रहन्छन् ।

وَمَنۡ يَّقُلۡ مِنۡهُمۡ اِنِّيۡۤ اِلٰهٌ مِّنۡ دُوۡنِهٖ فَذٰلِكَ نَجۡزِيۡهِ جَهَنَّمَ ؕ

(२९) र उनीहरूमध्ये कोही भन्छ कि अल्लाहका अतिरिक्त म इलाह (पूजनीय) छु, त हामील

[1]अर्थात् सबै पैग़म्बर यही अल्लाहको एक हुने कुराको सन्देश लिएर आए ।

[2]यसमा मुशरिकहरूका विचारको खण्डन हुन्छ, जो फरिश्ताहरूलाई अल्लाहका छोरीहरू भन्ने गर्दथे, उनी पुत्रीहरू होइनन्, त्यसका सम्मानित भक्त (फरिश्ताहरू) र त्यसका आज्ञाकारी हुन् ।

[3]यसबाट विदित भयो कि नबी र पुनीत मानिसहरू (सालेह) का अतिरिक्त फरिश्ताहरू पनि सिफारिश गर्नेछन् । सहीह हदीसबाट पनि यसको समर्थन पाइन्छ । परन्तु यी सिफारिशहरू तिनै प्रति हुनेछन् जसका लागि अल्लाह तआ़ला चाहनेछ । तथा प्रत्यक्ष कुरो छ कि अल्लाह तआ़ला यो सिफारिश आफ्ना अवज्ञाकारी भक्तहरूका लागि होइन, बरु केवल पापी परन्तु आज्ञाकारी मानिसहरू अर्थात् ईमानवाला र एकेश्वरवादीहरूका लागि रूचाउनेछ ।

كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾

त्यसलाई नरकको सँजाय दिनेछौं ।[1] हामी अत्याचारीहरूलाई यसैप्रकार दण्ड दिन्छौं ।

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾

(३०) के काफ़िरहरूले यो देखेनन्[2] कि (यी) आकाश तथा धर्ती (सबै) आपसमा जोडिएका थिए, पछि हामीले तिनलाई अलग-अलग गर्‍यौं[3] र प्रत्येक जीवितलाई हामीले पानीबाट पैदा गर्‍यौं ।[4] के यिनीहरू तैपनि विश्वास गर्दैनन् ?

[1]अर्थात यी फरिश्ताहरू मध्येबाट पनि कोही ईलाह (पूजनीय) हुने दावी गर्दछ भने त्यसलाई पनि नरकमा फ्याँकिदिनेछौं । यो प्रतिबन्धित वाक्य हो, जसको हुनु आवश्यक छैन । यसबाट तात्पर्य शिर्कलाई नकार्नु र तौहीदको समर्थन हो । जस्त

﴿قُلْ إِن كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ﴾

"(हे नबी) ! भन, यदि रहमान (कृपाशील) को कुनै सन्तान छ भने सबभन्दा पहिला म उपासना (इबादत) गर्नेवाला हुनेछु ।" (सूर: जुखुरफ़-८१)

﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾

"(हे नबी) ! यदि तिमीले पनि शिर्क गर्‍यौ, भने तिम्रा सारा कर्म खेर जानेछन् ।" (सूर: अल-ज़ुमर-६५)

यी सबै कुराहरू प्रतिबन्धित छन् जसको हुनु अनावश्यक छ ।

[2]यसको अर्थ आँखाले देख्नु होइन, बरु हृदयको आँखाले देख्नु हो । अर्थात् के उनीहरूले सोच-विचार गरेनन् अथवा उनीहरूले जानेनन् ?

[3] رَتْقٌ को अर्थ हो बन्द र فَتْقٌ को अर्थ च्यात्नु, खोल्नु, अलग-अलग पार्नु । अर्थात् आकाश र धर्ती आदिकालमा आपसमा एक-अर्कासित एकैमा जुटेका थिए । हामीले उनलाई एक-अर्काबाट अलग गर्‍यौं । आकाशलाई माथि पार्‍यौं, जसबाट वर्षा हुन्छ, र धर्तीलाई आफ्नो ठाउँमा रहन दियौं र त्यो उब्जनीको योग्य भयो ।

[4]यसको अर्थ वर्षा र स्रोतहरूको पानी हो । तैपनि स्पष्ट रहोस् कि यसबाट चिसोपना हुन्छ र हरेक जीवितलाई नवजीवन दिन्छ र यदि यसको अर्थ वीर्य हो भने यसमा पनि कुनै कठिनाई छैन, किनभने हर जीवितका अस्तित्वका कारण ती पानीका थोपा हुन्, जुन पुरुषको पिठ्यूँबाट निस्कन्छ र स्त्रीको गर्भाशयमा गई एउटा नयाँ प्राणीलाई जन्म दिनुको कारण बन्दछ ।

وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾

(३१) र हामीले धर्तीमा पर्वत बनाइदियौं, ताकि त्यो सृष्टिलाई हल्लाउन नसकोस् ।[1] र हामीले यसमा उनका मध्ये विस्तृत मार्ग बनाइदियौं[2] ताकि उनी मार्ग प्राप्त गर्न सकून् ।

وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا ۖ وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾

(३२) र आकाशलाई हामीले एक सुरक्षित छत बनायौं ।[3] परन्तु उनीहरू त्यसका निशानीहरूमा ध्यान दिँदैनन् ।

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ

(३३) र त्यही (अल्लाह) हो जसले रात र दिन एवं सूर्य र चन्द्रमालाई बनायो ।[4] तिनीहरूमा

[1]अर्थात् यदि धर्तीमा यी ठूला-ठूला पर्वत नभएको भए, धर्ती सधैं हल्लिरहन्थ्यो, जसका कारण सबै जीव-जन्तुका लागि यस धर्तीमा घर र बाटो बन्न सक्दैनथे । हामीले धर्तीमा पहाडहरूको माला राखेर यसलाई कम्पनबाट रोकिदियौं ।

[2]यसको अर्थ धर्ती अथवा पहाड हो । अर्थात् धर्तीमा फराकिला मार्ग बनाइदियौं अथवा पर्वतमालाका मध्ये घाटी बनाएर धर्तीका अरु भागमा जानका लागि मार्ग बनायौं । يهتدون को एउटा अर्को भावार्थ यो पनि हुनसक्छ कि उनी यी मार्गबाट यात्रा गरी आफ्नो जीवनयापन व्यवस्था अथवा आवश्यकताहरू पूरा गर्न सकून् ।

[3] سقفا محفوظا धर्तीको लागि सुरक्षित छत जुनप्रकारले टेन्टको छत हुन्छ । अथवा यी अर्थहरूमा सुरक्षित कि त्यसलाई धर्तीमा खस्नुबाट रोकेको छ, अन्यथा यदि आकाश धर्तीमा खस्छ भने धर्तीको सारा नियम अस्त-व्यस्त हुनसक्छ । अथवा शैतानहरूबाट सुरक्षित । जस्तो कि सूर: अल-हिज्रको आयत संख्या १७ मा भनेको छ :

﴿وَحَفِظْنَاهَا مِن كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ﴾

"तथा त्यसलाई हामीले प्रत्येक धिक्कृत शैतानबाट सुरक्षित गर्‍यौं ।"

[4]अर्थात् रातलाई आराम र दिनलाई कामको लागि बनायौं, सूरजलाई दिनको निशानी र चाँदलाई रातको निशानी बनायौं, ताकि महिना र सालहरूको हिसाब लगाउन सकियोस्, जुन मानिसको लागि विशेष आवश्यकता हो ।

كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ٣٣

सबै आ-आफ्ना कक्षमा तैरिराखेका छन् ।[1]

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ الْخُلْدَ ۖ أَفَإِن مِّتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ ٣٤

(३४) र तपाईंभन्दा पहिला हामीले कुनै पनि व्यक्तिलाई नित्यता दिएनौं । त के यदि तपाईं मर्नु भयो भने त यी सधैंका लागि रहनेछन् ?[2]

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ۗ وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ٣٥

(३५) हरेक जीवलाई मृत्युको स्वाद चाख्नुछ । र हामी परीक्षाका निम्ति तिमीलाई राम्रो-नराम्रोमा पार्दछौं ।[3] र तिमी सबै हामीतिर फर्केर आउनेछौ ।[4]

وَإِذَا رَآكَ الَّذِينَ كَفَرُوا

(३६) र जसले कुफ्र (अविश्वास) गरे, उनीहरू जब तिमीलाई देख्दछन्, त मात्र

---

[1]जुनप्रकारले तैरने व्यक्ति जलको सतहमा तैरन्छ, त्यसैप्रकारले चन्द्रमा र सूर्य आफ्ना कक्षमा आफ्ना निर्धारित गतिले गतिमान छन् ।

[2]यो काफिरहरूको उत्तरमा छ जुन उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) का बारेमा भन्दथे कि एक दिन तपाईंले मरेरनै जानुछ । अल्लाह तआलाको आदेश भयो कि मृत्यु त प्रत्येक व्यक्तिलाई आउनु नै छ र यस अनुसार अवश्य मुहम्मद रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम पनि यस नियमबाट अलग हुनुहुन्न । किनभने उनी पनि मनुष्य नै हुन्, र हामीले कुनै मनुष्यलाई सधैंका निम्ति यस धर्तीमा जीवित रहनका लागि छाडेका छैनौं । यसको अर्थ यो त होइन कि के यो कुरा भन्नेवाला यस धर्तीमा जीवित रहनेछन् ? यसबाट मूर्तिपूजक र कब्र पूज्नेवालाहरूको पनि खण्डन भइहाल्यो, जो देवता, नबी, महापुरुषहरूको सधैं जीवित रहने कुराको भ्रम राख्दछन्, यसै आधारमा उनलाई आफ्ना दुखहारी, संकटमोचन ठान्दछन् । यस त्रुटिपूर्ण भ्रमबाट हामी अल्लाहको शरण चाहन्छौं ।

[3]अर्थात् कहिले दुख-दर्दमा घेरेर, कहिले सांसारिक सुविधाबाट, कहिले स्वास्थ तथा वैभवबाट, कहिले अभाव, रोगबाट, कहिले धन-सम्पत्ति दिएर, कहिले भोक-तिर्खा दिएर हामी परीक्षा लिन्छौं ताकि हामीले हेर्न सकौं कि को कृतज्ञ छ र को कृतघ्न ? को धैर्य राख्दछ र को सहन सक्दैन ? धन्य र धैर्य प्रभुलाई प्रसन्न गर्ने कुरा हुन् र कृतघ्नता र अधैर्य त्यस प्रभुका प्रकोपका कारण हुन् ।

[4]त्यहाँ तिम्रा कर्महरूका अनुसार राम्रो वा नराम्रो फल प्राप्त हुनेछ, उपरोक्त मानिसहरूका लागि भलाई (राम्रो) र शेषका लागि नराम्रो छ ।

إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ وَهُم بِذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٦﴾

तिम्रो उपहास गर्दछन्, (भन्दछन्) कि के यही त्यो हो जो तिम्रा देवताहरू (पूज्य) को चर्चा नराम्रोसँग गर्दछ ? र ती स्वयं नै रहमान (कृपालु) को महिमा (स्मरण) गर्नबाट इन्कार गर्दछन् ।[1]

خُلِقَ الْإِنسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأُرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

(३७) मनुष्य जन्मजात उत्ताउलो छ । म तिमीलाई आफ्नो निशानीहरू (लक्षण) शीघ्र नै देखाउनेछु , तिमी मसँग हतार नगर ।[2]

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾

(३८) र भन्दछन् कि यदि साँचो हौ भने भन कि त्यो वाचा (यातना) कहिले पूरा हुनेछ ।

لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ النَّارَ

(३९) यदि यी काफिरहरू जानेका भए कि त्यसबेला न त यिनी आगोलाई आफ्ना अनुहारहरूबाट हटाउन सक्नेछन्

[1]यसको पश्चात् पनि यिनीहरू रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको हाँसो गर्दछन् जसरी अर्को स्थानमा आदेश पायो :

﴿وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا﴾

"जब (हे पैगम्बर !) यी मक्काका कुफ्फार तिमीलाई देख्दछन्, त तिम्रो उपहासमा लागिहाल्छन्, भन्दछन् कि यही हो त्यो व्यक्ति जसलाई अल्लाहले रसूल बनाएर पठाएको छ ।" (सूर: अल-फुरकान-४१)

[2]यो काफिरहरूको प्रकोप माँग को उत्तरमा छ किनभने मनुष्य प्राकृतिक रुपले उत्ताउलो छ र उत्ताउलोपनामा त्यो पैगम्बरसित पनि शीघ्र माँग गरिहाल्छ कि आफ्नो अल्लाहसित भनेर तुरुन्त प्रकोप गराइदेउ । अल्लाहले भन्नुभयो : "म छिटै आफ्ना निशानीहरू देखाउनेछु । यी निशानीहरूको अर्थ प्रकोप पनि हुनसक्छ र रसूलको सत्यताको प्रमाण पनि ।"

وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾

र आफ्ना पिठ्यूँबाट, र न यिनीहरूलाई सहायता गरिनेछ ।[1]

بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾

(४०) हो अवश्य नै वाचाको समय (क़ेयामतको दिन) उनीहरू छेउ एक्कासि (अकस्मात) आउनेछ र उनीहरूलाई त्यसले आश्चर्य चकित गर्नेछ ।[2] अनि त यिनीहरू न त्यसलाई हटाउन सक्नेछन् र न तिनीहरूलाई अलिकति पनि समय दिइनेछ ।[3]

وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٤١﴾

(४१) र तिमीभन्दा पहिला रसूलहरूको पनि उपहास गरियो त जसले उपहास गरे उनीहरूलाई नै त्यस वस्तुले आइ घेर्‍यो जसको उनी उपहास गर्दथे ।[4]

[1]यसभित्र उत्तर लुप्त छ, अर्थात् यदि यिनीहरूले जानेका भए प्रकोपको माँग गर्दैनथे अथवा अवश्य थाहा पाइहाल्थे कि प्रलय (केयामत) आउनेवाली छ वा कुफ्रमा अडिग रहँदैनथे र ईमान ल्याउँथे ।

[2]अर्थात् उनको बुद्धिमा केही आउने छैन कि उनीहरू के गरून् ।

[3]कि त्यो तौबा (पश्चाताप) इस्तग़फ़ार (क्षमा-याचना) गरून् ।

[4]रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई सान्त्वना दिइँदैछ कि मुशरेकीनका उपहासबाट नआत्तिनुस्, यो कुरो नयाँ होइन । तिमीभन्दा पहिला आउनेवाला पैग़म्बरहरूसँग पनि यस्तै भएको छ । अन्ततः त्यही प्रकोप उनीमाथि फर्किहाल्यो अर्थात उनलाई घेर्‍यो, जसको उनीहरू हाँसो गर्दथे र जसको आउने कुरो उनका विचारले असम्भव थियो । जुनप्रकार अर्को स्थानमा आदेश गर्‍यो :

﴿ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا ﴾

"तिमीभन्दा पहिला पनि रसूलहरु झूठ्लाइए, तर उनीहरूले हाँसोमाथि र ती सबै कष्टहरूमाथि जुन उनीहरूलाई दिइएको थियो धैर्य धारण गरे, यहाँसम्मकि उनीछेउ हाम्रो मद्दत (सहायता) आइपुग्यो । (सूरः अल-अनआम-३४)

रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई सान्त्वनाको साथ काफ़िरहरूका लागि सावधानी एवं चेतावनी पनि छ ।

قُلْ مَنْ يَّكْلَؤُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمٰنِ ۭ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿٤٢﴾

(४२) उनीसँग सोध्नुस् कि रहमान (कृपालु) को दाँजोमा रात र दिन तिम्रो रक्षा कसले गर्नसक्छ ?[1] बरु (कुरो यो छ कि) यिनी आफ्ना प्रभुको महिमा (जिक्र) सुमिरन गर्नबाट विमुख छन् ।

اَمْ لَهُمْ اٰلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِّنْ دُوْنِنَا ۭ لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ نَصْرَ اَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِّنَّا يُصْحَبُوْنَ ﴿٤٣﴾

(४३) के हामीबाहेक उनका कोही अन्य ईलाह (पूजनीय) छन्, जो उनीहरूलाई आपदाबाट बचाउँछन् ? कोही पनि स्वयं आफ्नो सहायता गर्ने शक्ति राख्दैन, र न कोही हाम्रो तर्फबाट सहायता दिन्छ, न कोही हाम्रो साथ (सहायता) दिइन्छ ।[2]

بَلْ مَتَّعْنَا هٰٓؤُلَاۗءِ وَاٰبَاۗءَهُمْ حَتّٰى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ ۭ اَفَلَا يَرَوْنَ اَنَّا نَاْتِي الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَا ۭ

(४४) बरु हामीले यिनीहरूलाई र यिनका पूर्वजहरूलाई जीवनसामग्री दियौं यहाँसम्मकि उनीहरूको आयुमा सीमा समाप्त भइहाल्यो ।[3] के उनी देख्दैनन् कि हामी भूमिलाई त्यसका किनाराहरूबाट

[1]अर्थात् तिम्रा कर्म यस्ता छन् कि दिन वा रात कुनै पनि समय तिमीमाथि प्रकोप आउन सक्छ । यस प्रकोपबाट तिम्रो दिनरात कसले रक्षा गर्दछ ? के अल्लाहका अतिरिक्त पनि अन्य कोही छ जो त्यसको प्रकोपबाट तिम्रो रक्षा गर्न सक्दछ ?

[2]यसको अर्थ हो ولاهم يجارون من عذابنا "न उनी हाम्रो प्रकोपबाट नै सुरक्षित छन् ।" अर्थात् ती स्वयं आफ्नो सहायतामा तथा अल्लाहको प्रकोपबमाट बच्ने शक्ति राख्दैनन्, र फेरि उनीहरूकै जस्तै उनको सहायता के हुनुछ र उनी तिनीहरूलाई प्रकोपवाट कुन प्रकारले बचाउन सक्दछन् ?

[3]अर्थात् उनको अथवा उनको पूर्वजहरूको जीवन सुख-शान्तिसँग व्यतीत भयो, त के उनी यो ठान्दछन् कि उनी सोझो मार्गमा थिए र भविष्यमा पनि उनीहरूलाई केही हुनेछैन ? होइन, बरु यो क्षणिक जीवन त हाम्रो अवसर दिनुका नियमको एउटा भाग हो, जसबाट कोही पनि धोखामा बस्नु हुँदैन ।

أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾

घटाउँदै आइराखेका छौं ?[1] त अब के तिनै विजयी छन् ?[2]

قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُم بِالْوَحْيِ ۚ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾

(४५) भनिदेउ कि म त केवल तिमीलाई अल्लाहका वह्यद्वारा सचेत गर्दछु तर कान नसुन्ने व्यक्ति पुकारलाई सुन्दैनन्, जबकि उनीहरूलाई सचेत गरिराखिएको होस् ।[3]

وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٤٦﴾

(४६) र यदि उनीहरूलाई तिम्रो प्रभुका प्रकोपको स्पर्श पनि लाग्छ भने कराउन थाल्छन् कि हाय हाम्रो विनाश ! नि:सन्देह हामी पापी थियौं ।[4]

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ

(४७) र हामी प्रलयका दिन उनकामध्ये स्वच्छ तौलको तराजु ल्याइराख्नेछौं, अनि कसैमाथि कुनै प्रकारको अत्याचार गरिने छैन, र यदि एउटा रायोको गेडाको बराबर पनि

[1]अर्थात् कुफ्रका खुट्टामुनिबाट धर्ती खस्किरहेको छ र इस्लाम विजेताको रुपमा अग्रसर छ र मुसलमान एक भू-भागपछि अर्को भूभाग जितिरहेका छन् ।

[2]अर्थात् कुफ्रलाई खुम्चिराखेको र इस्लामलाई बढिराखेको देखेर पनि, के ती काफिर यो ठान्दछन् कि उनी विजयी छन् ? यसको उत्तर नकारात्मक नै छ । विजयी होइन पराजित छन्, आदरणीय होइन अनादर, अनिष्ठ अपमान उनको भाग्य हो ।

[3]अर्थात् कुरआन सुनाएर उनलाई शिक्षा-दीक्षा दिइराखेको छु । र यही मेरो जिम्मेवारी र पद हो । तर जसका कानलाई अल्लाहले सत्य सुन्नबाट बहिरो गरिदिएको छ, उनका आँखामाथि आवरण पारिदिएको छ, र हृदयहरूमाथि मोहर छाप लगाइदिएको छ । उनीमाथि यस कुरआनको शिक्षा-दीक्षाको अलिकति पनि प्रभाव पर्दैन ।

[4]अर्थात् प्रकोपको एउटा सानो झट्का अथवा सानो भाग पनि पुग्दछ भने, त कराइहाल्ने छन् र आफ्ना पापलाई स्वयं स्वीकार गर्न थाल्नेछन् ।

اٰتَيْنَا بِهَا ؕ وَكَفٰى بِنَا حٰسِبِيْنَ ۝٤٧

(कर्म) हुनेछ, त्यसलाई हामी अगाडी ल्याउनेछौं । र हामी हिसाब गर्नका निम्ति पर्याप्त छौं ।[1]

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسٰى وَ هٰرُوْنَ الْفُرْقَانَ وَضِيَآءً وَّذِكْرًا لِّلْمُتَّقِيْنَ ۝٤٨

(४८) र यो पूर्णरुपले सत्य छ कि हामीले मूसा र हारुनलाई निर्णयकारी ज्योर्तिमय तथा सदाचारीहरूका लागि शिक्षाप्रद किताब प्रदान गरेका छौं ।

الَّذِيْنَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِّنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُوْنَ ۝٤٩

(४९) ती मानिसहरू जो परोक्षमा आफ्ना प्रभुसित तर्सन्छन् र जो प्रलयको (विचार) ले काम्दै रहन्छन् ।

---

[1] موازين – ميزان (तराजू) को बहुवचन हो । कर्महरूलाई जोख्नका निम्ति क़ेयामतका दिन या त कैयन् तराजू हुनेछन् अथवा तराजू एउटै हुनेछ, तर त्यसको विशेष महत्वको लागि वा कर्महरूको संख्या अनुसार यसलाई बहुवचनको रुपमा प्रयोग गरिएको छ । मनुष्यका कर्म भौतिक होइन अर्थात् यिनको प्रत्यक्ष रुपले कुनै आकार त छैन, अनि त्यसलाई कुन प्रकारले जोखिने छ ? यो प्रश्न आजभन्दा पहिलासम्म त शायद कुनै विशेषता राख्दथे । परन्तु आजका वैज्ञानिक आविष्कारले यसलाई सम्भव बनाइदिएको छ । अब यी आविष्कारहरूद्वारा निराकार र बिना भारका वस्तुहरूलाई पनि नाप्न जोख्न थालिएको छ । जब मनुष्य यो सामर्थ्य राख्दछ, त अल्लाह तआलाका लागि ती कर्महरूलाई जुन निराकार गुण हुन्, जोख्न कति पो कठिन कार्य छ । उसको त महिमा नै अपार على كل شيءٍ قدير छ । यसका अतिरिक्त यो पनि हुनसक्छ कि त्यसले यी निराकार गुणहरूलाई मनुष्यलाई देखाउनको निम्ति साकार बनाइदेओस् र त्यसपछि जोखोस् । जस्तो कि केही हदीसहरूमा केही कर्महरूका साकार हुने कुराका प्रमाण पाईन्छन् । उदाहरणतः क़ुर्आनलाई कण्ठस्थ गर्नेवालाहरूको निम्ति क़ुर्आन एउटा सुन्दर युवकको रुपमा आउनेछ, त्यो व्यक्तिले प्रश्न गर्नेछ कि तिमी को हौ ? त्यो भन्नेछ कि म क़ुर्आन हूँ, जसलाई तिमी रातहरू (रातहरूका नमाज़मा) नसुति र दिनमा पानी नपिइ पढ्ने गर्दथ्यौ । (मुसनद अहमद ५/३५२, इब्ने माजा, किताबुल अदब, भाग क़ुर्आनका पुण्य) यसैप्रकार मोमिनको कब्र (समाधि) मा राम्रो कर्म एउटा राम्रो रङ्ग र सुगन्धित भएको युवकको आउनेछ र काफ़िर, मुनाफ़िकका पासमा यसको विपरीत रुपमा । (मुसनद अहमद ५/२८७) यसको अन्य व्याख्याका लागि सूरः आराफ़-७ को टिप्पणी हेर्नुस् । القسط धातु तथा الموازين को विशेषता हो । अर्थ हो न्याय गर्ने तराजू अथवा तराजूहरू ।

وَهٰذَا ذِكْرٌ مُّبٰرَكٌ اَنْزَلْنٰهُ ؕ اَفَاَنْتُمْ لَهٗ مُنْكِرُوْنَ ﴿٥٠﴾

(५०) र यो शिक्षाप्रद, शुभकारक कुर्आन हामीले नै उतारेका हौं, तैपनि तिमी के यसबाट इन्कार गर्दछौ ?[१]

وَلَقَدْ اٰتَيْنَآ اِبْرٰهِيْمَ رُشْدَهٗ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهٖ عٰلِمِيْنَ ﴿٥١﴾

(५१) र अवश्य नै हामीले त्यसभन्दा पहिला इब्राहीमलाई प्रबोध प्रदान गरेका थियौ,[२] र त्यसको स्थितिसित राम्ररी परिचित थियौं ।[३]

اِذْ قَالَ لِاَبِيْهِ وَقَوْمِهٖ مَا هٰذِهِ التَّمَاثِيْلُ الَّتِيْٓ اَنْتُمْ لَهَا عٰكِفُوْنَ ﴿٥٢﴾

(५२) जब उसले आफ्नो पिता र आफ्नो कौम (जाति) सित भन्यो कि यी मूर्तिहरू, जसका तिमी पूजारी बनिहालेका छौ यी के हुन् ?[४]

[१]यो कुर्आन, जुन सावधान हुनेवालाहरूका लागि स्मृति एवं शिक्षा हो र भलो एवं उन्नतिप्रद छ, त्यसलाई पनि हामीले नै अवतरित गरेका छौं, तिमी यसको مُنَزَّل من الله "अल्लाहको तर्फबाट अवतरित" हुने कुरोबाट किन इन्कार गर्दछौ जबकि तिमीलाई स्वीकार छ कि तौरात अल्लाहको तर्फबाट नै अवतरित किताब हो ।

[२] من قبل को अर्थ या त यो हो कि हज़रत इब्राहीमलाई ज्ञान (शिक्षा एवं बुद्धि) दिने कथा हज़रत मूसालाई तौरात दिनुभन्दा पहिलाको हो । अथवा यो अर्थ हो कि हज़रत इब्राहीमलाई नबी हुनुभन्दा पहिला नै ज्ञान प्रदान गरिएको थियो ।

[३]अर्थात् हामी जान्दथ्यौं कि त्यो यस ज्ञानको अधिकारी छ र त्यसले उचित प्रयोग गर्नेछ ।

[४] تمثال ، تماثيل को बहुवचन हो । यो वास्तवमा कुनै वस्तुको प्रतिमालाई भन्दछन् । जस्तै ढुङ्गाको मूर्ति अथवा कागज र भित्ता आदिमा कसैको चित्र । यहाँ तात्पर्य ती मूर्तिहरू हुन् जुन हज़रत इब्राहीमको जातिले आफ्ना पूर्वजहरूको बनाएका थिए र जसका उनी पूजा गर्दथे । عكوف - عاكف बाट कारकको रुप हो, जसको अर्थ आवश्यक रुपले समात्नु र त्यसमा स्थिर भई बसिएको हो, यसैबाट اعتكاف छ, जसमा मनुष्य अल्लाहको इबादतको लागि एकाग्रताका साथ, पूर्णरुपले स्थिर भई बसिहाल्छ । यहाँ यसको अर्थ मूर्तिहरूको आदर र पूजा तथा उनका स्थानहरूमा पूजारी बनी बस्नुभयो । यी प्रतिमाहरू (मूर्ति र चित्र) कब्रपूजकहरू एवं विशिष्ट व्यक्तिका भक्तहरूमाथि पनि अचेल लागू हुन्छ र उनलाई बडो आदर-सत्कारका साथ घर र दुकानहरूमा शुभका लागि झुण्ड्याइन्छन् । अल्लाह तआलाले उनीहरूलाई सुबुद्धि (सन्मति) देओस् ।

قَالُوْا وَجَدْنَآ اٰبَآءَنَا لَهَا عٰبِدِيْنَ ﴿٥٣﴾

(५३) उनीहरूले भने, हामीले आफ्ना पूर्वजहरूलाई यिनीहरूको पूजा गरिराखेको पाएका छौं ।[1]

قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ اَنْتُمْ وَاٰبَآؤُكُمْ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٥٤﴾

(५४) उहाँले भन्नुभयो त्यसपछि त तिमी र तिम्रा पूर्वज निश्चय खुल्ला विचलनमा थिए ।

قَالُوْٓا اَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ اَمْ اَنْتَ مِنَ اللّٰعِبِيْنَ ﴿٥٥﴾

(५५) उनीहरूले भने कि के तपाईं वास्तवमा सत्य ल्याउनु भएछ अथवा यसै ठट्टा गरिराख्नु भएको छ ?[2]

قَالَ بَلْ رَّبُّكُمْ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ الَّذِيْ فَطَرَهُنَّ ۖ وَاَنَا عَلٰى ذٰلِكُمْ مِّنَ الشّٰهِدِيْنَ ﴿٥٦﴾

(५६) उहाँले भन्नुभयो (होइन) बरु वास्तवमा तिम्रो पोषक आकाशहरू र धर्तीको पालनकर्ता हो, जसले उनीहरूलाई पैदा गरेको छ, र म त यसै कुराको साक्षी (र मान्दछु) हूँ ।[3]

وَتَاللّٰهِ لَاَكِيْدَنَّ اَصْنَامَكُمْ بَعْدَ اَنْ تُوَلُّوْا مُدْبِرِيْنَ ﴿٥٧﴾

(५७) र अल्लाहको सौगन्ध म तिम्रा मूर्तिहरूको उपचार अवश्य गर्नेछु जब तिमी पिठयूँ फर्काइ हिंडिदिनेछौ ।[4]

---

[1]जसरी आजपनि मूर्खता र मिथ्यावादमा फँसिएका मुसलमानहरूलाई विदअत (इस्लाम धर्ममा नयाँ कुरा सिर्जना गर्नु, जसको इस्लाम धर्मका नियमहरूसित कुनै सम्वन्ध वा प्रमाण प्राप्त छैन) र व्यर्थका परम्पराहरूबाट रोकिन्छ, त उत्तर दिन्छन् कि हामीले यिनलाई कसरी छाडिदियौं जबकि हाम्रा पूर्वजहरूलाई पनि यही गरिराखेको देखेका छौं । र यही उत्तर तिनीहरू पनि दिन्छन्, जो किताब एवं सुन्नतका आदेशहरूलाई छाडेर ज्ञानीहरू र उनीतिर सम्बन्धित फिक़ह (धर्मबोध) सित सम्वन्धित रहनलाई नै आवश्यक ठान्दछन् ।

[2]यो यसकारण भने कि उनीहरू यसभन्दा पहिला एक ईश्वरको उपासना (तौहीद) को विषयमा सुनेका थिएनन्, उनीहरूले ठाने कि शायद इब्राहीम हामीसँग मजाक (ठट्टा) त गरिराखेको छैन ।

[3]अर्थात् म उपहास गरिराखेको छैन, बरु यस्तो कुरो प्रस्तुत गरिराखेको छु, जसको ज्ञान एवं निश्चय (दर्शन) मलाई प्राप्त छ र त्यो यो हो कि तिम्रो प्रभु यी मूर्तिहरू होइनन्, बरु त्यो हो जो आकाशहरू र धर्तीको स्वामी र उनलाई सृष्टि गर्नेवाला छ ।

[4]यो आदरणीय इब्राहीमले आफ्नो हृदयमा निश्चित गरे, केही अन्यको भनाई छ कि विस्तारै भने, जसको तात्पर्य केही मानिसहरूलाई सुनाउनु थियो (अल्लाह राम्ररी जान्नेवाला छ) كيد

(५८) अत: उसले ती सबैलाई टुक्रा-टुक्रा गरिदियो, केवल ठूलो मूर्तिलाई छाडिदियो, यो पनि यसकारण ताकि उनीतिर फर्कून् ।[1]

فَجَعَلَهُمْ جُذٰذًا اِلَّا كَبِيْرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ اِلَيْهِ يَرْجِعُوْنَ ﴿٥٨﴾

(५९) उनीहरू भन्नथाले कि हाम्रा देवताहरूको यो दूरगति कसले गऱ्यो, यस्तो व्यक्ति अवश्य पापी हुनेछ ।[2]

قَالُوْا مَنْ فَعَلَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَآ اِنَّهٗ لَمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٥٩﴾

(६०) भने कि हामीले एउटा नवयुवकलाई यिनका विषयमा कुरा गरिराखेका सुनेका थियौं, जसलाई इब्राहीम भनिन्छ ।[3]

قَالُوْا سَمِعْنَا فَتًى يَّذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهٗٓ اِبْرٰهِيْمُ ﴿٦٠﴾

(६१) उनीहरूले भने, त उसलाई सबैका आँखाका सामु ल्याउ ताकि सबैले देखून् ।[4]

قَالُوْا فَاْتُوْا بِهٖ عَلٰٓى اَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُوْنَ ﴿٦١﴾

(६२) भन्नलागे, हे इब्राहीम ! के तिमीले नै हाम्रा देवताहरूको यो दूरगति बनाएका छौ ?[5]

قَالُوْٓا ءَاَنْتَ فَعَلْتَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَا يٰٓاِبْرٰهِيْمُ ﴿٦٢﴾

(उपचार) को अर्थ यहाँ त्यो कर्म हो, जसद्वारा उनी जो मौखिक र भाषणका उपरान्त आफ्ना कर्महरूबाट क्रियान्वित गर्न चाहन्थ्यो, अर्थात मूर्तिहरूको तोडफोड ।

[1]अत: जुन दिन आफ्ना ईद अथवा कुनै पर्व मनाउनका लागि सारा जातिका मानिसहरू बाहिर गए र हजरत इब्राहीमले राम्रो मौका छोपी मूर्तिहरूको तोडफोड गरिहाले, मात्र एउटा ठूलो मूर्ति शेष राखे, केही ज्ञानी भन्दछन् कि उनले बन्चरो त्यो ठूलो मूर्तिको हातमा अल्भ्काइदिए, ताकि त्यस मूर्तिसँग सोधून् ।

[2]अर्थात् जब समारोहबाट फिर्ता भए, त देखे कि उनका देवताका मूर्तिहरू टुक्रा-टुक्रा भएका छन्, त भने कि यो कुनै महापापी व्यक्ति हो, जसले यो घोर कर्म गरेको छ ।

[3]उनीमध्ये केहीले भने कि त्यो नवयुवक इब्राहीम हो नि, त्यो हाम्रा मूर्तिहरूको विरोधमा बोल्दछ, यस्तो लाग्दछ कि यो उसैको काम हो ।

[4]अर्थात उसलाई दण्डित भएको हेरून्, ताकि पछि अरुको यो कामना गरोस् । अथवा यो अर्थ हो कि मानिसहरू यो कुराको साक्षी बनून् कि उनीहरूले इब्राहीमलाई मूर्तिहरू फुटालिराखेको देखून् वा ती मूर्तिहरूका विरोधमा कुरा गरिराखेको सुनेका छौं ।

قَالَ بَلْ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا فَسْـَٔلُوهُمْ إِن كَانُوا۟ يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾

(६३) उहाँले उत्तर दिनुभयो, बरु यो काम त उनका ठूला देवताले गरेका हुन्, तिमी आफ्ना देवताहरूसित सोध, यदि उनीहरू बोल्दछन् ।[1]

अर्थात् आदरणीय इब्राहीमलाई जनसमूहमा ल्याइयो र उनीसित सोधियो । आदरणीय इब्राहीमले जवाफ दिए कि यो काम त त्यस ठूलो मूर्तिको हो, यदि यी (फुटालिएका मूर्तिहरू) बोलेर भन्नसक्छन् भने अलि ती मूर्तिहरूसित त सोध । यी कुरा उनले उनको हाँसो उडाउन र मूर्खताको मजाकका लागि भनेका थिए, ताकि उनीहरू यो कुरा जानिहालून् कि, जो स्वयं बोल्न सक्दैनन्, र न कुनै कुराको पहिलेदेखि ज्ञान राख्दछ, त्यो ईश्वर हुनसक्दैन, र न त्यसलाई पूज्य भन्नु उचित छ । एउटा सहीह हदीसमा आदरणीय इब्राहीमको यस कथन بل فعله كبيرهم लाई मिथ्या कथन भनिएको छ कि आदरणीय इब्राहीमले तीनवटा झूठ बोले, दुईटा अल्लाहका लागि, एउटा إني سقيم (म बिरामी छु) र दोस्रो यही र तेस्रो आदरणीय सारह आफ्नी पत्नीलाई बहिनी भन्नु । (सहीह बुखारी अध्याय अंबिया) वर्तमान युगका केही व्याख्याकारहरूले यस हदीसलाई कुरआनका विरूद्ध मानेर यसलाई इन्कार गरेका छन्, र यसलाई सही मान्नु अतिश्योक्ति र हदीसमाथि अन्धविश्वास भनेका छन् । परन्तु उनको यो विचार उचित छैन । निःसन्देह वास्तविकताको आधारमा उनलाई मित्थ्या भन्न सकिदैन, तर प्रत्यक्ष रूपले उनलाई झूठबाट अलग पनि गर्न सकिन्न । यद्यपि यी झूठ अल्लाहकहाँ पकड योग्य छैनन्, किनभने त्यो अल्लाहका लागि भनियो, जबकि कुनै पाप कर्म अल्लाहका लागि हुनसक्दैन र यो त्यतिखेर नै हुनसक्छ जब प्रत्यक्षरुपले झूठो हुँदाहुँदै पनि यो वास्तवमा झूठो नहोस् जस्तै आदरणीय आदमको विषयमा غوى तथा عصى (अवज्ञाका) (विपथ भईहाले) का शब्द प्रयोग गरिएको छ । जबकि कुरआन स्वयं यसलाई अर्थात वृक्षबाट खानुलाई भूल तथा निश्चयको कमीको परिणाम भनिन्छ, जसबाट प्रत्यक्ष रूपले सिद्ध छ कि कामका दुई पक्ष हुन्छन् । एक पक्षले त्यो राम्रो तथा प्रत्यक्ष रूपले नराम्रो हुन्छ, अतः इब्राहीमको यो कथन प्रत्यक्ष रुपले झूठो नै छ यसकारण कि यथार्थताको विपरीत थियो तथा मूर्तिहरूलाई उनले स्वयं तोडे किन्तु यसलाई ठूलो मूर्तिसित सम्बन्धित गरे, तर उनको लक्ष्य अर्कोतिर संकेत गर्नु तथा एकेश्वरवादलाई प्रमाणित गर्नु थियो यसकारण हामी झूठोको ठाउँतर्फ दिने तथा मूर्तिपूजकहरूको मूर्खतालाई सिद्ध गर्नुको एउटा रुप ठान्नेछौं यसबाहेक यी तीनवटा झूठको चर्चा जुन सन्दर्भमा आएको छ त्यो पनि विचारणीय छ र त्यो हो अल्लाहका सामु सिफारिशका लागि महशरमा जानुबाट तर्कनु कि संसारमा उनीबाट तीन अवसरहरूमा चूक भएको छ जबकि त्यो चूक होइन किन्तु उनी अल्लाहका प्रतापबाट यति भयभीत हुनेछन् कि यी कुराहरू झूठसँग प्रत्यक्ष समानताका कारण पकडको योग्य देखिने छ अतः हदीसमा उद्देश्य

فَرَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوٓا۟ إِنَّكُمْ أَنتُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾

(६४) अत: उनीहरुले आफ्नो मनमा ठाने र (मनै-मनमा) भन्नलागे कि वास्तवमा तिमी स्वयं पापी हौ ।[1]

ثُمَّ نُكِسُوا۟ عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾

(६५) अनि टाउका निहुराइ (केही सोच-विचार गरी, यद्यपि उनी स्वीकार गरिसकेका थिए तैपनि उनीहरूले भने) कि यो तिमी जान्दछौ कि यिनी बोल्दैनन् ।[2]

قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾

(६६) (इब्राहीमले) त्यसै समय भने हाय ! के तिमी उनको पूजा गर्दछौ, जो तिमीलाई न कोही लाभ पुऱ्याउन सक्छन् र न हानि ।

أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

(६७) धिक्कार छ तिमीमाथि र उनीमाथि जसको तिमी अल्लाह बाहेक पूजा गर्दछौ । के तिमीलाई यति बुद्धि छैन ?[3]

इब्राहीमलाई भूठो बनाउनु कदापि होइन बरु त्यस स्थितिलाई देखाउनु हो जुन प्रलयका दिन भयका कारण उनीमाथि आक्षादित हुनेछ ।

[1]आदरणीय इब्राहीमको यस उत्तरलाई सुनेर उनीहरू चिन्तामा परिहाले र एक-अर्कालाई उत्तरहीन भएर भन्नथाले, वास्तवमा पापी त तिमी नै हौ, जो आफ्नो ज्यान बचाउन सक्दैन र क्षति पुऱ्याउनेवाला हात समात्ने शक्ति राख्दैन, त्यो पूजाका योग्य कसरी हुनसक्छ ? केहीले भने कि देवताको बिल्कुलै रक्षाको प्रबन्ध नगर्नमा एक-अर्कालाई नराम्रो भने र रक्षाहीन छाड्नुमा एक-अर्कालाई पापी भने ।

[2]अनि हे इब्राहीम ! तिमी हामीसित किन यो भनिराखेका छौ कि यिनीसित सोध के यिनी बोल्न सक्दछन् ? जबकि तिमी राम्ररी जान्दछौ कि यिनी बोल्ने शक्ति राख्दैनन् ।

[3]अर्थात् जब उनीहरू स्वयं उनका विवशतालाई मान्न बाध्य भइहाले त फेरि उनको मूर्खतामाथि अफसोच गर्दै भने कि अल्लाहलाई छाडेर यस्ता शक्तिहीन र निसहायको तिमी पूजा गर्दछौ ?

قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٦٨﴾

(६८) उनीहरूले भने कि यसलाई आगोमा पोलिदेउ र आफ्ना देवताहरूको रक्षा गर, यदि तिमीहरूले केही गर्नुछ भने ।[1]

قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾

(६९) हामीले भन्यौं, हे आगो ! तिमी चिसो भईहाल र इब्राहीमको लागि सलामती [(शान्ति) र सुखदायी] बन ।

وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾

(७०) यद्यपि उनीहरूले त्यस (इब्राहीम) को अहित चाहयो, परन्तु हामीले उनीहरूलाई हानिग्रस्त (असफल) गरिदियौं ।

وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾

(७१) र हामीले (इब्राहीम) र लूतलाई बचाएर त्यस भूमितिर लग्यौं, जसमा हामीले समस्त जगतका लागि विभूतिहरू राखेका थियौं ।[2]

[1]आदरणीय इब्राहीमले जब आफ्नो तर्क प्रस्तुत गरे र उनको कुमार्ग (गुमराही) र मूर्खतालाई यसप्रकारले व्यक्त गरे कि उनीहरूसँग कुनै उत्तर रहेन किनकि उनी सन्मार्ग विहीन थिए र कुफ्र एवं शिर्कले उनका हृदयमा अन्धकार गरिदिएको थियो । यसकारण शिर्क छोडिनुको सट्टा उल्टै आदरणीय इब्राहीमका विरोधमा झन् कडा भइहाले । र आफ्ना देवताहरूको दुहाइ दिएर उनलाई आगोमा हाल्न तयारी गर्नथाले । अतः उनीहरूले आगोको एउटा ठूलो थुप्रो तयार गरे, र भनिन्छ कि आदरणीय इब्राहीमलाई डोल (डोको जस्तै) मा राखेर फँयाकिदिए, र अल्लाह तआलाले आगोलाई आदेश दियो कि इब्राहीमका लागि तिमी यति शीतल भइदेउ कि उसलाई कष्ट नहोस् । ज्ञानीहरूको कथन छ कि यदि अल्लाह तआलाले शीतलको साथमा सलामत (शान्ति) शब्द नभनेको भए इब्राहीमको लागि त्यसको चिसोपना कष्टदायक एवं असहनीय हुन्थ्यो । जे होस् यो एउटा ठूलो चमत्कार हो, जुन आगोको ज्वाला फुलहरूको कोमल ओछ्यानको रुपमा आदरणीय इब्राहीमका लागि अल्लाह तआलाको आदेशले प्रदर्शित भयो । यसप्रकार अल्लाह तआलाले आफ्नो उपासकलाई त्यसका शत्रुहरूको चालबाट सुरक्षित गरिहाल्यो ।

[2]यसबाट तात्पर्य धेरैजसो टीकाकारले सीरिया देश लिएका छन्, जसको हरियाली, फल तथा नहरहरूको अधिकता र नबीहरूको निवास स्थल हुनुका कारण मंगलमय (बरकत) भनिएको छ ।

وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا صَٰلِحِينَ ﴿٧٢﴾

(७२) र हामीले उसलाई इसहाक प्रदान गऱ्यौं, र त्यसमाथि अधिक याकूब, तथा प्रत्येकलाई सत्कर्मी बनायौं ।[1]

وَجَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِمْ فِعْلَ ٱلْخَيْرَٰتِ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِ ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا عَٰبِدِينَ ﴿٧٣﴾

(७३) र हामीले उनीहरूलाई प्रमुख बनाइदियौं ताकि हाम्रा आदेशले मानिसहरूको मार्गदर्शन गरून् र हामीले उनीतिर सत्कर्महरू गर्न र नमाज़ स्थापित गर्न र ज़कात दिनका लागि प्रकाशना (वह्य) गऱ्यौं र उनी सबै हाम्रा उपासक थिए ।

وَلُوطًا ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ ۗ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَٰسِقِينَ ﴿٧٤﴾

(७४) र हामीले लूतलाई पनि विद्वता तथा ज्ञान प्रदान गऱ्यौं र उसलाई त्यस वस्तीबाट मुक्त गऱ्यौं जहाँका मानिसहरू नराम्रा कर्महरूमा लिप्त थिए, र वास्तवमा उनीहरू महापापी थिए ।

وَأَدْخَلْنَٰهُ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾

(७५) र हामीले उसलाई (लूतलाई) आफ्नो कृपामा सम्मिलित गरिहाले । निःसन्देह त्यो सत्कर्मीहरू मध्येबाट थियो ।[2]

---

[1] نافلة अधिकलाई भन्दछन् । आदरणीय इब्राहीमले त केवल पुत्रको कामना गरेका थिए, उनको कामनाको अतिरिक्त पौत्र पनि प्रदान गऱ्यो ।

[2] आदरणीय लूत आदरणीय इब्राहीमका भाइका पुत्र (भतिजा) थिए, र आदरणीय इब्राहीममाथि ईमान ल्याएका थिए र उनीसँग इराकबाट यात्रा गरी सीरिया जानेवालाहरू मध्येबाट थिए । अल्लाहले उनलाई पनि ज्ञान एवं तत्वज्ञान अर्थात नबूअत प्रदान गरेको थियो । उनी जुन क्षेत्रका लागि नबी बनाएर पठाइएका थिए, त्यसलाई अमूरः र सदूम भनिन्छ । यो फिलिस्तीनको मृत सागरसित जोडिएको एउटा भाग हो । उनका जातिवाला गुदा मैथुन जस्ता कुकर्म, मार्गहरूमा बसेर बटुवाहरूमाथि व्यङ्ग्य गर्ने र हैरान गर्ने, ढुङ्गा हान्ने कुरोमा कुख्यात थिए, जसलाई अल्लाह तआलाले कुकर्म (ख़बाएस) भनेको छ । अन्ततः आदरणीय लूत तथा उसका अनुयायीहरूलाई आफ्नो कृपामा प्रवेशित गरेर अर्थात् उनलाई बचाएर समुदायको सत्यनाश गरिदियो ।

وَ نُوْحًا اِذْ نَادٰی مِنْ قَبْلُ
فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ فَنَجَّيْنٰهُ وَ اَهْلَهٗ
مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيْمِ ﴿٧٦﴾

(७६) र नूहको त्यस समयलाई (याद गर) जब उनले यसभन्दा पहिला दुआ (विनय) गऱ्यो, हामीले उसलाई र उसको परिवारलाई ठूलो पीडाबाट मुक्त गरिदियौं ।

وَ نَصَرْنٰهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ
كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا ؕ اِنَّهُمْ كَانُوْا
قَوْمَ سَوْءٍ فَاَغْرَقْنٰهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿٧٧﴾

(७७) र त्यस जातिको दाँजो (मुकाबिला) मा त्यसको सहायता गऱ्यो जसले हाम्रा आयतलाई झुठ्लाएका थिए । वास्तवमा तिनीहरू नराम्रा मानिस थिए, तसर्थ हामीले ती सबैलाई डुबाइदियौं ।

وَ دَاوٗدَ وَ سُلَيْمٰنَ اِذْ يَحْكُمٰنِ فِی
الْحَرْثِ اِذْ نَفَشَتْ فِيْهِ غَنَمُ
الْقَوْمِ ۚ وَ كُنَّا لِحُكْمِهِمْ شٰهِدِيْنَ ﴿٧٨﴾

(७८) र दाऊद एवं सुलैमानलाई (याद गर्नुस्) जबकि उनी खेतका विषयमा फैसला (निर्णय) गरिराखेका थिए कि केही मानिसका बाखाहरू रात्रिमा त्यसबाट चरिहालेका थिए र उनका फैसला (निर्णय) मा हामी विद्यमान थियौं ।

فَفَهَّمْنٰهَا سُلَيْمٰنَ ۚ وَ كُلًّا اٰتَيْنَا

(७९) हामीले त्यसको उचित फैसला सुलैमानलाई बुझाइदियौं ।[1] अवश्य हामीले प्रत्येकलाई

[1]टीकाकारहरूले यो कथा यसप्रकार वर्णित गरेका छन् कि एक व्यक्तिका बाखाहरू राति अर्को व्यक्तिका खेतमा गएका छन् र खेत चरेका छन् । आदरणीय दाऊद जो पैग़म्बर (ईश्दूत) का साथसाथै राज्यअधिकारी पनि थिए, उनले निर्णय दिए कि बाखाहरूलाई खेतवालाले लिइहालोस्, ताकि त्यसको क्षतिपूर्ति हुनसकोस् । आदरणीय सुलैमानले यस न्यायको विरोध गरे र फैसला गरे कि केही समयका लागि बाखाहरू खेतका मालिकलाई दिइयून् ताकि यिनीबाट लाभ उठाओस्, र खेती बाखावालालाई दिइयोस् ताकि त्यो खेतहरूको सिंचाइ र हेरचाह गरी त्यसलाई सुधारोस्, जब त्यो खेत त्यस दशामा आउँछ, जुन बाखाहरूले चर्नुभन्दा पहिला थियो, त खेत, खेतको मालिकलाई र बाखाहरू, बाखाका मलिकलाई फिर्ता गरियून् । पहिलो न्यायको तुलनामा दोस्रो फैसला यस दृष्टिले उचित थियो कि कसैलाई आफ्नो कुराबाट बञ्चित हुन नपरोस्, जबकि पहिलो फैसलामा बाखावालालाई बाखाहरूबाट बञ्चित हुनु परेको थियो । तैपनि अल्लाहले आदरणीय दाऊदको प्रशंसा गऱ्यो कि हामीले प्रत्येकलाई (अर्थात् दाऊद र सुलैमानलाई) ज्ञान एवं विवेक प्रदान गरेका थियौं । यस कथाबाट केही मानिसहरू यो तर्क दिन्छन् कि प्रत्येक मुजतहिद उचित न्याय गर्नेवाला हुन्छ ।

हिकमत (विद्वता) र ज्ञान दिएका थियौं, र दाऊदका अधीन हामीले पर्वतलाई गरिदिएका थियौं, जो महिमा (तस्बीह) गर्दथे,[1] र पंक्षीहरूलाई पनि ।[2] यस्तो हामी गर्नेवाला नै थियौं ।[3]

حُكْمًا وَّعِلْمًا ۡ وَّسَخَّرْنَا مَعَ دَاوٗدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ ۭ وَكُنَّا فٰعِلِيْنَ ۝٧٩

(८०) र हामीले उसलाई तिम्रा निम्ति वस्त्र (कवच) बनाउन सिकायौं, ताकि युद्ध (को हानि) बाट तिम्रो बचाव गर्न सकोस् ।[4] अनि के तिमी अहिलेपनि कृतज्ञता व्यक्त गर्नेछौ ?

وَعَلَّمْنٰهُ صَنْعَةَ لَبُوْسٍ لَّكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِّنْۢ بَاْسِكُمْ ۚ فَهَلْ اَنْتُمْ شٰكِرُوْنَ ۝٨٠

इमाम शौकानी यस तर्कलाई उचित मान्दैनन् । कुनै एउटै मामिलामा दुईटा अलग-अलग (विपरीत) न्याय गर्नेवाला दुई न्यायधीश, एउटै समयमा उचित न्याय गर्नेवाला (मुसीब) हुन सक्दैनन्, उनीमध्येबाट अवश्य एउटा (मुसीब) उचित न्याय गर्नेवाला र दोस्रो अनुचित न्याय गर्नेवाला (मुख्ती) हुनेछ । यद्यपि यो बेग्लै कुरो हो कि न्यायधीश जसको न्याय अनुचित छ अल्लाहको दृष्टिमा पापी हुनेछैन, उसलाई एउटा पुण्य प्राप्त हुनेछ । हेर्नुहोस् : (फ़तहुल क़दीर)

[1]यसको अर्थ कदापि यो होइन कि पर्वत उनका तस्बीह (प्रशंसामान) को ध्वनिले गुञ्जयमान हुन्थे (किनभने यसमा कुनै चमत्कारको कुरै बाँकी रहँदैन) प्रत्येक सानो-ठूलो को उच्च आवाजबाट गुंज उत्पन्न हुनसक्छ (प्रतिध्वनिको रूपमा) । बरु अर्थ आदरणीय दाऊद सँगसँगै पर्वतहरूबाट पनि तस्बीह पढ्नु । यो भन्ने कुरो थिएन वास्तवमा थियो ।

[2]पंक्षी पनि दाऊदका करुणाले भरिएको आवाजलाई सुनेर अल्लाहको पवित्रताको वर्णन गर्दथे अथवा पंक्षी पनि उनका अधीन गरिएका थिए ।

[3]अर्थात् यो बुझाउनु, निर्णयको ज्ञान दिनु तथा अधीन गर्नु हाम्रो काम थियो । अतः यसमाथि कसैलाई आश्चर्य हुनु हुँदैन न इन्कार गर्नुहुन्छ । यसकारण कि हामी जे चाहन्छौ गर्न सक्दछौं ।

[4]अर्थात् हामीले दाऊदका लागि फलामलाई कोमल बनाइदिएका थियौं जसबाट त्यो उनीहरू लडाईंको लागि वस्त्र तथा कवचहरू बनाउँथे जुन रणक्षेत्रमा तिम्रा सुरक्षाका साधनहरू हुन् । नबीका सहचर कतादहको भनाई छ कि ईशदूत दाऊद भन्दा पहिला पनि कवचहरू बन्दथे किन्तु उनी हुन्थे उनमा कडीहरू हुँदैनथे । ईशदूत दाऊद प्रथम पुरुष हुन्, जसले कडी र कुण्डा भएका कवच तयार गरे । (इब्ने क़सीर)

وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيْحَ عَاصِفَةً تَجْرِيْ بِاَمْرِهٖٓ اِلَى الْاَرْضِ الَّتِيْ بٰرَكْنَا فِيْهَا ۭ وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عٰلِمِيْنَ ﴿٨١﴾

(८१) र हामीले सुलैमानका आधीन तीव्र प्रचण्ड वायुलाई गरिदियौं[1] जुन त्यसका आदेशमा धर्तीका त्यतातिर चल्थे, जसमा हामीले विभूतिहरू राखेका थियौं । र हामी सर्वज्ञ छौं ।

وَمِنَ الشَّيٰطِيْنِ مَنْ يَّغُوْصُوْنَ لَهٗ وَيَعْمَلُوْنَ عَمَلًا دُوْنَ ذٰلِكَ ۚ وَكُنَّا لَهُمْ حٰفِظِيْنَ ﴿٨٢﴾

(८२) र (यसैप्रकार) (धेरैजसो शैतानहरूलाई पनि) (त्यसको अधिनस्त बनाएका थियौं,) जुन त्यसका आदेशमा डुबुल्की लगाउँथे र यसका अतिरिक्त धेरै काम गर्दछ ।[2] र तिनका रक्षा गर्नेवाला हामी नै थियौं ।[3]

وَاَيُّوْبَ اِذْ نَادٰى رَبَّهٗٓ اَنِّيْ مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْنَ ﴿٨٣﴾

(८३) र अय्यूब (को त्यस स्थितिलाई याद गर) जबकि उसले आफ्नो रबलाई पुकाऱ्यो कि मलाई यो रोग लागेको छ र तिमी सबै दयावानहरूमध्ये अधिक दयानिधि छौ ।

فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ فَكَشَفْنَا مَا بِهٖ مِنْ ضُرٍّ وَّاٰتَيْنٰهُ اَهْلَهٗ وَمِثْلَهُمْ

(८४) तब हामीले उसको (गुहार) सुन्यौं र जुन दुख उनलाई थियो, त्यसलाई समाप्त गरिदियौं र उसलाई त्यसको परिवार प्रदान गऱ्यौं, बरु त्यसलाई आफ्नो

[1]जसरी पर्वत र पंक्षी आदरणीय दाऊदका अधीन गरिदिएका थियौं, त्यसैप्रकार वायु आदरणीय सुलैमानका अधीन गरेका थियौं । उनी आफ्नो राज्यका अधिकारीहरूसमेत तख्त (सिंहासन) मा आसीन हुन्थे र जहाँ चाहन्थे महिनौंको यात्रा क्षण एवं पलहरूमा पूरा गरी त्यहाँ पुग्दथे, हावाले उनको तख्तलाई उडाएर लैजान्थे । उव्जाउ धर्तीको अर्थ सीरियाको क्षेत्र हो ।

[2]जिन्नात पनि आदरणीय सुलैमानका अधीन थिए, जो उनका आदेशले समुद्रमा डुबुल्की लगाउँथे र उनका लागि मोती-मणि इत्यादि निकाल्दथे, यसैप्रकार अन्य कार्य जुन उहाँले चाहनुहुन्थ्यो गर्नुहुन्थ्यो ।

[3]अर्थात् जिन्नहरूमा जो उद्दण्डता तथा आतङ्कको मिश्रण, त्यसबाट हामीले सुलैमानको रक्षा गऱ्यौं र उनीहरू उनका सामु टाउको उचाल्न सक्दैनथे ।

مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَىٰ لِلْعَابِدِينَ ﴿٨٤﴾

विशेष कृपाले[1] उनका साथ त्यसतै अरु दियौं, ताकि उपासकहरूका लागि शिक्षाप्रद (स्मरणीय) होस् ।

وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ ۖ كُلٌّ مِّنَ الصَّابِرِينَ ﴿٨٥﴾

(८५) र इस्माईल र इदरीस, र जुलकिफ्ल[2] यी सबै धैर्यवान थिए ।

وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا ۖ إِنَّهُم مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٦﴾

(८६) हामीले उनीहरूलाई आफ्नो दया (अनुकम्पा) मा प्रवेश दियौं । यी सबै पुनीत मानिस थिए ।

وَذَا النُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَاضِبًا

(८७) तथा माछावाला[3] (यूनुस् अलैहिस्सलाम) लाई (याद गर) ! जब त्यो क्रोधित भइ

[1]कुर्आन मजीदमा आदरणीय अय्यूबलाई धैर्यवान भनिएको छ । (सूर: साद) यसको अर्थ यो हो कि उनको परीक्षा लिइयो, जसमा उनीहरूले कृतज्ञता र धैर्य (सब्र र शुक्र) लाई छाडेनन् । ती परीक्षाहरू र कष्ट के थिए यसको कुनै प्रमाणित वर्णन पाइँदैन । तैपनि कुर्आनका वर्णन अनुसार प्रतीत हुन्छ कि अल्लाह तआलाले उनलाई धन-धान्य र पुत्र प्रदान गरेको थियो, परीक्षाका लागि अल्लाह तआलाले यो पनि खोसिहालेको थियो, यहाँसम्मकि शारीरिक शक्ति पनि क्षीण गरिदिएको थियो, अत: रोगहरूबाट पीडित थिए । अन्तत: भनिन्छ कि १८ वर्षको परीक्षा पश्चात प्रभुका समक्ष स्वीकार गरे र स्वास्थ्यका साथ-साथै धन-धान्य र पुत्र पहिलाभन्दा दुईगुना प्रदान गऱ्यो । यसको केही वर्णन सहीह इब्ने हिब्बानको एक कथनमा पाईन्छ (भाग ४, पृष्ठ २४४, मजमउज्जवाएद ८/२०८) कुनै प्रकारको गुनासो र रूनु, विलाप गर्नु सब्र (धैर्य) को विपरीत छ, जसको प्रदर्शन आदरणीय अय्यूबले गरेनन्, र प्रार्थना सब्रको विपरीत छैन, यसैकारण अल्लाह तआलाले त्यसको लागि (प्रार्थनाको लागि) "हामीले स्वीकार गऱ्यौं" को शब्द प्रयोग गरेको छ ।

[2]जुलकिफ्लको विषयमा मतभेद छ कि उनी नबी थिए वा थिएनन् ? केही उनको नबूअत र केही विलायतका पक्षमा छन् । इमाम इब्ने जरीर यिनका विषयमा मौन छन्, इमाम इब्ने कसीर भन्नुहुन्छ :"कुर्आनमा नबीहरूसँगै उनको पनि वर्णन उनी नबी हुने कुरो व्यक्त गर्दछन् ।" अल्लाह राम्ररी जान्दछ ।

[3]मछलीवालासित तात्पर्य आदरणीय यूनुस हुन्, जो आफ्ना कौमसित क्रोधित भई अल्लाहका प्रकोपको धम्की दिएर अल्लाहका आदेशबिना त्यहाँबाट हिंडिदिएका थिए, जसका कारण अल्लाह तआलाले समात्यो र उनलाई माछाको भोजन (गाँस) बनाइदियो, यसको केही वर्णन सूर: यूनुसमा भइसकेको छ र केही सूर: *साफ्फात* मा आउनेछ ।

فَظَنَّ اَنْ لَّنْ نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادٰى فِى الظُّلُمٰتِ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنْتَ سُبْحٰنَكَ ۖ اِنِّىْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٨٧﴾

हिंडिदियो र ठान्यो कि हामी उसलाई समात्ने छैनौं । अन्ततः उसले अँध्याराहरू[1] बाट पुकार्‍यो कि तपाईं अतिरिक्त कोही पूजनीय छैन, तपाईं पवित्र हुनुहुन्छ । निःसन्देह म नै अत्याचारीहरू मध्येबाट हूँ ।

فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ ۙ وَنَجَّيْنٰهُ مِنَ الْغَمِّ ۭ وَكَذٰلِكَ نُـْۨجِي الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٨٨﴾

(८८) तब हामीले उसको गुहार सुन्यौं र उसलाई दुखहरूबाट मुक्त गर्‍यौं । र हामी यसैप्रकार ईमानवालाहरूलाई बचाउने गर्दछौं ।[2]

وَزَكَرِيَّآ اِذْ نَادٰى رَبَّهٗ رَبِّ لَا تَذَرْنِىْ فَرْدًا وَّاَنْتَ خَيْرُ الْوٰرِثِيْنَ ﴿٨٩﴾

(८९) र ज़करीयालाई (स्मरण गर) जब उसले आफ्नो प्रभुसित प्रार्थना गर्‍यो कि हे मेरा प्रभु ! मलाई एक्लै नछाड, तिमी सबैभन्दा राम्रो उत्तराधिकारी हौ ।

فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ ۡ وَوَهَبْنَا لَهٗ يَحْيٰى وَاَصْلَحْنَا لَهٗ زَوْجَهٗ ۭ اِنَّهُمْ كَانُوْا يُسٰرِعُوْنَ فِى الْخَيْرٰتِ

(९०) त हामीले उसको प्रार्थना अङ्गिकार गर्‍यौं र उसलाई यहया प्रदान गर्‍यौं ।[3] र उनकी पत्नीलाई उनका लागि सुधार दियौं ।[4] यी पुनीत मानिस सत्कर्महरूतिर शीघ्र दगुरथे, र

[1] ظُلْمَةٌ ظلمات को बहुवचन हो, यसको अर्थ अँध्यारो हुन्छ । आदरणीय यूनुस अँध्यारोमा घेरिएका थिए । रातिको अँध्यारो, समुद्रको अँध्यारो र माछाको पेटको अँध्यारो ।

[2] हामीले यूनुसको प्रार्थना स्वीकार गर्‍यौं र अँध्यारो र माछाको पेटबाट छुटकारा दियौं । जो पनि मोमिन हामीलाई यसप्रकारका कष्ट र दुखहरूमा पुकार्नेछ हामीले त्यसलाई छुटकारा दिनेछौं । हदीसमा पनि वर्णित छ, नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो : "जुन मुसलमानले पनि यस दुआका साथ कुनै पनि विषयको लागि दुआ माँगे त अल्लाहले त्यसलाई स्वीकार गर्‍यो ।" (जामे तिर्मिजी संख्या ३५०५ तथा हदीसका विशेषज्ञ अल्वानीले यसलाई सही भन्नुभएको छ)

[3] आदरणीय ज़करीयाले बूढेसमा पुत्रका लागि दुआ (प्रार्थना) गर्नु त अल्लाहतिरबाट प्रदान गरिनु, त्यसको आवश्यक वर्णन सूरः आले इमरान र सूरः ताहामा भइसकेको छ । यहाँपनि यसतिर इशारा (संकेत) यी शब्दहरूमा गरिएको छ अर्थात तिनी बाँझो तथा कुनै बच्चालाई जन्मदिनुको योग्य थिइनन्, हामीले तिनको यस दोषलाई समाप्त गरी तिनलाई एउटा नेक (राम्रो आचरण भएको) पुत्र प्रदान गर्‍यौं ।

وَ يَدۡعُونَنَا رَغَبٗا وَرَهَبٗاۖ وَكَانُواْ لَنَا خَٰشِعِينَ ٩٠

हामीलाई मोह र भयका साथ पुकार्दथे, र हाम्रा सामु विनम्र रहन्थे ।[1]

وَٱلَّتِيٓ أَحۡصَنَتۡ فَرۡجَهَا فَنَفَخۡنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلۡنَٰهَا وَٱبۡنَهَآ ءَايَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ ٩١

(९१) र त्यो (सती महिला) जसले आफ्नो सतीत्वको रक्षा गऱ्यो, हामीले त्यसमा आत्मा फुक्यौं र स्वयं उसलाई र उसको पुत्रलाई सम्पूर्ण जगत्का निम्ति निशानी (लक्षण) बनाइदियौं ।[2]

إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَأَنَا۠ رَبُّكُمۡ فَٱعۡبُدُونِ ٩٢

(९२) यो तिम्रो गिरोह (समूह) हो जुन वास्तवमा एउटै गिरोह हो, र म तिमी सबैको प्रभु हूँ । अत: तिमी सबै मेरै इबादत (उपासना) गर ।[3]

وَتَقَطَّعُوٓاْ أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡۖ كُلٌّ إِلَيۡنَا رَٰجِعُونَ ٩٣

(९३) परन्तु मनिसहरूले परस्पर आफ्ना धर्म गुट बनाइहाले । सबै हामीतिर फर्कि आउनुपर्नेछ ।[4]

---

[1] अर्थात् प्रार्थना स्वीकार हुनका लागि यो आवश्यक छ कि ती कुराहरूलाई ध्यानमा विशेषरुपले राख्नुपर्दछ जसको वर्णन यहाँ विशेषरुपले गरिएको छ । उदाहरणस्वरूप रूनु, विलाप गर्नुका साथ अल्लाहका सामु दुआ (प्रार्थना) र मुनाज़ात (विनय), असल कर्महरूमा अगाडी बढाउनु, डर र मोहका भावका साथ प्रभुलाई गुहार्नु र त्यसका सामु विशेषत: विनम्रता तथा विनयको भावले ध्यानमग्न हुनु ।

[2] यो आदरणीय मरियम र आदरणीय ईसाको वर्णन हो, जुन पहिला चर्चित भइसकेको छ ।

[3] उम्म (गिरोह) को भावार्थ यहाँ धर्म अथवा धार्मिक समुदाय हो, अर्थात् तिम्रो धर्म र गिरोह एउटै हो र त्यो धर्म तौहीदको धर्म हो, जसको आमन्त्रण सबै नबीहरूले दिए र गिरोह, इस्लामको गिरोह हो जुन सबै नबीहरूको गिरोह रहिआएको छ । जस्तो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो: "हामी नबीहरूको समूह अल्लाती सन्तान (जसका पिता एक र माताहरू कैयन् हुन्छन्) हौं, हाम्रो धर्म एउटै छ ।" (इब्ने कसीर)

[4] अर्थात तौहीद (अद्वैत) र प्रभुका इबादत (उपासना) छाडेर कैयन् समुदाय र गिरोहहरूमा विभाजित भए । एउटा गिरोह मुश्रिकहरू (मूर्तिपूजक आदि) र काफिरहरूको भयो । र नबी र रसूलहरूलाई मान्नेवाला पनि पुस्ताहरू बने, कोही यहूदी भइहाल्यो, कोही इसाई र कोही अन्य–र दूर्भाग्यले मुसलमानहरूमा स्वयं पनि गिरोह ।

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصّٰلِحٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهٖ ۚ وَاِنَّا لَهٗ كٰتِبُوْنَ ﴿٩٤﴾

(९४) अनि जसले सत्कर्म गर्छन् र त्यो मोमिन (एकेश्वरवादी) पनि हुन्छ, त त्यसका प्रयत्नको कुनै उपेक्षा हुनेछैन । हामी त त्यसलाई त्यसको लागि लेखिराखेका छौं ।

وَحَرٰمٌ عَلٰى قَرْيَةٍ اَهْلَكْنٰهَا اَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُوْنَ ﴿٩٥﴾

(९५) र जुन वस्तीलाई हामीले विनष्ट गरिदियौं त्यसको लागि अनिवार्य छ कि त्यहाँका मानिसहरू फर्केर आउने छैनन् ।[1]

حَتّٰٓى اِذَا فُتِحَتْ يَاْجُوْجُ وَمَاْجُوْجُ وَهُمْ مِّنْ كُلِّ حَدَبٍ يَّنْسِلُوْنَ ﴿٩٦﴾

(९६) यहाँसम्मकि याजूज र माजूज फुकाइनेछन् र उनी प्रत्येक उच्च ठाउँबाट दगुर्दै आउनेछन् ।[2]

وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَاِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ اَبْصَارُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

(९७) तथा सत्य वचन निकट आइहाल्नेछ त्यसबेला काफिरहरूका आँखा छक्क परेका

गिरोहहरू पैदा भए, र यिनीहरू पनि वीसौं समूहमा विभाजित भए । यी सबैको न्याय जब यिनी प्रभुका समक्ष प्रस्तुत हुनेछन् त्यतिखेर मात्र हुनेछ ।

[1] حرام निषेध (आवश्यक) को अर्थमा छ, जस्तो कि अनुवादबाट स्पष्ट छ, वा फेरि لا يرجعون मा لا अधिक छ अर्थात् जुन वस्तीलाई हामीले ध्वस्त गरिदियौं त्यो संसारमा फर्केर आउनु असम्भव छ (आउनै सक्दैन)

[2] याजूज र माजूजको आवश्यक विवरण सूर: कहफ़को अन्तमा वर्णित भइसकेको छ । आदरणीय ईसाको उपस्थितिमा उनीहरू प्रलयका निकट प्रदर्शित हुनेछन् र यति वेग गतिले चारैतिर फैलिने छन् कि प्रत्येक ठाउँमा यिनी दौडिराखेका प्रतीत हुनेछन् । उनका आतङ्क र कुकर्महरूबाट ईमानवाला हैरान हुनेछन् । अनि आदरणीय ईसाका शापवाट यिनीहरू नष्ट भइहाल्नेछन् । उनका शवहरूको दुर्गन्ध हरेक दिशामा फैलने छ, यहाँसम्मकि अल्लाह तआला पंक्षीहरूलाई पठाउने छ, जो उनका शवहरूलाई उठाएर समुद्रमा फ्याकिदिनेछन् । त्यसपश्चात एउटा निकै तेज वर्षा गर्नेछ, जसबाट सम्पूर्ण धर्ती स्वच्छ हुनेछ । (यो पूरा विवरण सहीह हदीसमा वर्णित छ, विस्तारका लागि व्याख्या इब्ने कसीर हेर्नुस्)

يَٰوَيۡلَنَا قَدۡ كُنَّا فِي غَفۡلَةٖ مِّنۡ هَٰذَا بَلۡ كُنَّا ظَٰلِمِينَ ٩٧

खुल्ला हुनेछन्[1] कि हाय अफसोच ! हामी यस दुर्दशाबाट निश्चिन्त थियौं, बरु वास्तवमा हामी अपराधी थियौं ।

إِنَّكُمۡ وَمَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمۡ لَهَا وَٰرِدُونَ ٩٨

(९८) तिमी तथा अल्लाहबाहेक ज-जसको पूजा गर्दछौ, सबै नरकका इन्धन बन्नेछौ, तिमी सबै त्यस (नरक) मा जानेवाला हौ ।[2]

لَوۡ كَانَ هَٰٓؤُلَآءِ ءَالِهَةٗ مَّا وَرَدُوهَاۖ وَكُلّٞ فِيهَا خَٰلِدُونَ ٩٩

(९९) यदि उनीहरू (साँचो) देवता भएको भए नरकमा प्रवेश गर्दैनथे जबकि ती सबै त्यसैमा सधैं रहनेवाला हुन् ।[3]

لَهُمۡ فِيهَا زَفِيرٞ وَهُمۡ فِيهَا لَا يَسۡمَعُونَ ١٠٠

(१००) उनी त्यहाँ कराइराखेका हुनेछन् तथा त्यहाँ केही पनि सुन्न सक्ने छैनन् ।[4]

---

[1]अर्थात् याजूज तथा माजूज प्रकट भए पश्चात केयामतको जुन वचन छ, त्यो सत्य छ, अत्यन्त निकट आउनेछ तथा जब यो केयामत घटित हुनेछ त काफिरहरूका आँखा छक्क परी खुलेको-खुलै रहनेछन् ।

[2]यो आयत मक्काका मूर्तिपूजकहरूको विषयमा अवतरित भयो, जो लात, मनात, उज़्जा तथा हुवलको पूजा गर्दथे । यी सबै पत्थरका मूर्तिहरू थिए । जुन जड़ अर्थात निर्जीव थिए, यसैकारण आयतमा ما تعبدون को शब्द छ तथा अरबी भाषामा ما निर्बोधका लागि आउँछ । अर्थात् भनिंदैछ कि तिमी पनि तथा तिम्रा देवता पनि ज-जसका मूर्तिहरू बनाएर तिमीले पूजाका लागि राखेका छौ, सबै नरकको अग्निका इन्धन हुन् । ढुङ्गा (पाषाण) का मूर्तिहरूको यद्यपि कुनै अपराध छैन किनभने उनी निर्जीव तथा निर्बोध छन् परन्तु उनीहरूलाई पूजारीहरूका साथ नरक़मा केवल मूर्तिहरूलाई अत्याधिक अपमानित गर्नको निम्ति हालिनेछ कि जुन देवताहरूलाई तिमी आफ्नो सहारा ठान्दथ्यौ, उनी पनि तिमीसँग नरकमा नरकका इन्धन हुन्छन् ।

[3]अर्थात् यदि वास्तवमा उनी पूज्य भएको भए अधिकार प्राप्त हुन्थे र तिमीलाई नरकमा जानबाट रोकिहाल्थे । परन्तु उनीहरू त स्वयं नरकमा शिक्षा स्वरूप गइराखेका छन् । तिमीलाई जानबाट कसरी रोक्न सक्दछन् ? परिणाम स्वरूप देवता तथा पूजारी दुवै सधैं नरक़मा रहनेछन् ।

[4]अर्थात् सबै अत्यन्त दुख एवं शोकका कारण रोई-कराई राखेका हुनेछन्, जसका कारण उनी एक-अर्काको आवाज पनि सुन्न सक्ने छैनन् ।

إِنَّ ٱلَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا ٱلْحُسْنَىٰٓ أُو۟لَـٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾

(१०१) परन्तु जसका लागि हाम्रो तर्फबाट अघि नै पुण्य निर्धारित छ उनी सबै नरकबाट टाढा नै राखिने छन् ।[1]

لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۖ وَهُمْ فِى مَا ٱشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَـٰلِدُونَ ﴿١٠٢﴾

(१०२) उनी त नरकको चाल पनि थाहा पाउन सक्ने छैनन् तथा आफ्ना इच्छित वस्तुहरूका साथ सधैं रहनेवाला हुनेछन् ।

لَا يَحْزُنُهُمُ ٱلْفَزَعُ ٱلْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّىٰهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ هَـٰذَا يَوْمُكُمُ ٱلَّذِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾

(१०३) त्यो अति घबराहट पनि[2] उनीहरूलाई उदासीन गर्नसक्ने छैन तथा फरिश्ताहरूले उनको स्वागत गर्नेछन् कि यही तिम्रो त्यो दिन हो जसको तिमीलाई बचत दिने गरिन्थ्यो ।

يَوْمَ نَطْوِى ٱلسَّمَآءَ كَطَىِّ ٱلسِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَآ أَوَّلَ خَلْقٍ

(१०४) जुन दिन हामी आकाशलाई यसप्रकार बेरिदिनेछौं जसरी रोलका कागज (पन्जिका) बेरिन्छन्,[3] जस्तो हामीले प्रथम

---

[1]केही मानिसहरूको मनमा यो सन्देह उत्पन्न हुनसक्थ्यो अथवा मूर्तिपूजकहरूको तर्फबाट उत्पन्न गराउन सकिन्थ्यो, जस्तो कि वास्तवमा भइराखेको छ कि इबादत (उपासना) त आदरणीय ईसा, वज़ैर, फरिश्ताहरू तथा धेरै पुण्य आत्माहरूको गरिन्छ । त के यिनी पनि आफ्ना पूजारीहरूका साथ नरकमा हालिनेछन् ? यस आयतमा त्यसको पनि निवारण गरिएको छ कि यी मानिसहरू त अल्लाहका श्रेष्ठ भक्त थिए जसका पुण्यका कारण अल्लाहका तर्फबाट पुण्य अर्थात् स्थायी सुख अथवा स्वर्गको शुभ-सूचना निश्चित गरिसकिएको छ । यी नरकबाट टाढा नै राखिनेछन् । यिनै शब्दहरूबाट यो भावार्थ पनि निस्कन्छ कि संसारमा जो यो इच्छा राखेका हुनेछन् कि उनका कब्रहरू (चिहान) मा गुम्बत बनाइयोस् तथा मानिसहरू उनलाई कष्ट-निवारक संकटमोचन ठानेर भोग-प्रसाद चढाऊन् तथा उनको पूजा गरून्, यिनी पनि पत्थरका मूर्तिहरूको जस्तै नरकका इन्धन बन्नेछन् किनभने अल्लाहबाहेक कसैको इबादत गर्नुका प्रचारक سبقت لهم منا الحسنى को परिधिमा निःसन्देह आउँदैनन् ।

[2]बडो व्यग्रताबाट कसैको मृत्यु अथवा इस्राफ़ीलको नरसिंघा हो अथवा त्यो क्षण जब स्वर्ग-नरकका मध्ये मृत्युलाई वध गरिदिइनेछ । अर्को कुरा अर्थात् इस्राफ़ीलको नरसिंघा तथा क़ेयामत आउनु अधिक उचित छ ।

[3]अर्थात् जुनप्रकार लिपिक लेखिए पश्चात पाना अथवा लेख पुस्तिकालाई बेरेर राखिदिन्छ । जस्तो अन्य स्थानमा आदेश गर्‍यो :

نُّعِيْدُهٗ ؕ وَعْدًا عَلَيْنَا ؕ اِنَّا كُنَّا فٰعِلِيْنَ ۝١٠٤

पटक पैदा गरेका थियौं यसैप्रकार पुनः गर्नेछौं, यो हाम्रो संकल्पित वचन हो तथा यो हामी अवश्य गरेर नै छाड्नेछौं ।

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُوْرِ مِنْۢ بَعْدِ الذِّكْرِ اَنَّ الْاَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصّٰلِحُوْنَ ۝١٠٥

(१०५) तथा हामी ज़बूरमा चेतावनी तथा शिक्षाका पश्चात यो लेखिसकेका छौं कि धर्तीका उत्तराधिकारी मेरा सत्कर्मी भक्त नै हुनेछन् ।[1]

اِنَّ فِيْ هٰذَا لَبَلٰغًا لِّقَوْمٍ عٰبِدِيْنَ ۝١٠٦

(१०६) उपासक भक्तहरूका लागि त यसमा एउटा ठूलो सूचना छ ।[2]

﴿وَالسَّمٰوٰتُ مَطْوِيّٰتٌۢ بِيَمِيْنِهٖ﴾

"आकाश उसका दाहिने हातमा टाँसिएका हुनेछन् ।" (सूर:अल-जुमर-६७) سجل को अर्थ पत्रावली अथवा पञ्जिका हो ।|للكتب को अर्थ हो على الكتاب بمعنى المكتوب (तफ़सीर इब्ने कसीर) अर्थ यो हो कि लेखकका लागि लेखिएका पत्रहरूलाई बेर्नु जसरी सरल छ, त्यसैप्रकार अल्लाह तआलाका लागि विस्तृत आकाशलाई आफ्नो हातमा बेर्नु कुनै कठिन छैन ।

[1]ज़बूरसित तात्पर्य यो त ज़बूर नै हो तथा ذكر सित तात्पर्य शिक्षा-दीक्षा, जस्तो कि अनुवादमा छ अथवा ज़बूरसित तात्पर्य सबै प्राचीन आकाशीय पुस्तकहरू तथा ذكر सित तात्पर्य सुरक्षित पुस्तक (लौह महफ़ूज़) हो । अर्थात् प्रथम त "सुरक्षित पुस्तक" मा यो लिखित छ तथा त्यसको पश्चात आकाशीय पुस्तकहरूमा पनि यो कुरा लेखिँदै आइरहेको छ कि धर्तीका उत्तराधिकारी पुनीत मानिस हुनेछन् । धर्तीसित तात्पर्य केही व्याख्याकारहरूका निकट स्वर्ग हो तथा केहीका निकट काफ़िरहरूका धर्ती अर्थात् अल्लाहका पुनीत भक्त धर्तीमा अधिपति हुनेछन् तथा यसमा कुनैप्रकारको सन्देह छैन कि मुसलमान जबसम्म अल्लाहका पुनीत भक्त बनिरहे, उनी संसारमा प्रभावशाली तथा सफल रहे तथा भविष्यमा पनि जतिखेर यी गुणहरूबाट युक्त हुनेछन् अल्लाहका यस वचन अनुसार धर्तीको अधिपत्य (राज्य) उनको पासमा नै रहनेछ । यसकारण मुसलमानहरूका राज्यबाट बञ्चित हुनुको आधुनिक परिस्थितिबाट कुनै प्रकारको शंका तथा सन्देह हुनु हुँदैन । यो वचन भक्तहरूका सदाचारसित प्रतिबन्धित छ । तथा إذا فات الشرط فات المشروط का अनुसार जब मुसलमान यस विशेषताबाट बञ्चित भए, त राज्यबाट पनि वञ्चित गरिए । अर्थात् यस राज्य प्राप्त गर्ने मार्ग भनियो तथा त्यो हो असल कर्म, अर्थात् अल्लाह तथा रसूलका आदेशानुसार जीवनयापन गर्नु तथा त्यसका सीमा एवं नियमहरूका अनुसार कार्यरत रहनु ।

[2]في هذا सित तात्पर्य त्यो भाषण तथा चेतावनी हो जुन यस सूर:मा विभिन्न प्रकारले वर्णन गरिएको छ । بلاغ सित तात्पर्य अधिक पर्याप्त तथा लाभ छ, अर्थात् त्यो पर्याप्त एवं लाभकारी छ ।

وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٧﴾

(१०७) तथा हामीले तपाईंलाई सम्पूर्ण विश्वका लागि दया बनाएर पठाएका छौं ।[1]

قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾

(१०८) भनिदिनुस् कि मतिर त मात्र प्रकाशना गरिन्छ कि तिमी सबैको पूज्य एउटै नै छ, के तिमी पनि त्यसलाई मान्नेवाला हौ ?[2]

अथवा यसबाट तात्पर्य कुरआन मजीद हो जसमा मुसलमानहरूका लागि लाभ एवं पर्याप्तता छ । भक्तसित तात्पर्य विनम्रता तथा विनयसित अल्लाहका इबादत गर्नेहरू, तथा शैतान एवं मनका इच्छाहरूमाथि अल्लाहको आज्ञाकारितालाई बरीयता दिनेवाला हुन् ।

[1]यसको अर्थ यो हो कि जो उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको रिसालतमा ईमान ल्याउनेछ, उसले मानौं यस दयालाई स्वीकार गरिसक्यो तथा अल्लाहका यी वरदानहरूप्रति कृतज्ञता प्रकट गऱ्यो । परिणामस्वरूप लोक-परलोकका सुखहरूलाई प्राप्त गर्नेछ, तथा किनभने उहाँको रिसालत पूर्ण विश्वका लागि छ अत: उहाँ पूर्ण विश्वका लागि कृपा बनेर अर्थात् आफ्ना शिक्षाहरूद्वारा लोक तथा परलोकका सुखहरूका भागी बनाउनका निम्ति आउनु भएछ । केही मानिसले यस आधारमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई अखिल जगतका लागि कृपा सिद्ध गरेका छन् कि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका कारण यो मानव जाति पूर्णरूपले विनाश तथा ध्वस्त हुनबाट सुरक्षित गरियो, जस्तो कि विगत समुदायहरूलाई अशुद्ध शब्दहरू जस्तै मिटाइयो, उम्मते मोहम्मदिया (जो यस आधारमा सम्पूर्ण मानव जातिमा आधारित छ कि यसमा तिनी पनि छन् जसले तपाईंलाई माने तथा तिनी पनि जसका लागि उहाँ उपदेशक बनाएर पठाइए) माथि सर्वनाशी प्रकोप आउने छैन अन्तिम ईशदूतका कथनहरू (आहादीस) बाट बिदित हुन्छ कि मुशरिक (मिश्रणवादीहरूका लागि) अभिशाप नदिनु पनि उहाँको दयाको एउटा भाग थियो, (सहीह मुस्लिम संख्या २००६) यसैप्रकार क्रोधमा कुनै मुसलमानलाई धिक्कार वा अपशब्द भन्नुलाई प्रलयका दिन दयाका कारण बताउनु उहाँको दयाको अंश हो । (मुसनद अहमद क्रम संख्या ५/४३७, अबू दाऊद संख्या ४६५९ तथा अलबानीका अहादीसे सहीहा १७५८) यसैकारण उहाँले भन्नुभयो कि «رَحْمَةٌ مُهْدَاةٌ» (सहीहुल जामे अस्सग़ीर संख्या २३४५) "म साक्षात दया बनेर आएको हूँ जुन अल्लाहको तर्फबाट जगतवासीहरूका लागि एउटा उपहार हो ।"

[1]यसमा यो स्पष्ट गरिएको छ कि मूल दया एकेश्वरवादलाई ग्रहण गर्नु तथा शिर्कबाट बच्नु हो ।

(१०९) अनि यदि उनीहरू विमुख हुन्छन् भने भनिदिनुस् कि मैले तिमीलाई सामान्यरूपले सतर्क गरिसकेको छु।[1] मलाई ज्ञान छैन कि जसको वचन तिमीसित गरिदैछ, त्यो निकट छ अथवा टाढा छ ।[2]

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنْتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ ۖ وَإِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ أَمْ بَعِيدٌ مَا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾

(११०) निःसन्देह (अल्लाह तआला) त तिम्रा खुला कुराहरूलाई जान्दछ तथा जसलाई तिमी लुकाउँछौ त्यसलाई पनि जान्दछ ।

إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾

(१११) तथा मलाई यसको पनि ज्ञान छैन, सम्भव छ कि यो तिम्रो परीक्षा हो तथा एउटा निर्धारित समयसम्मको लाभ हो ।[3]

وَإِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾

(११२) (नबीले) स्वयं भने हे पालनकर्ता ! न्यायका साथ निर्णय गरिदेउ तथा हाम्रो प्रभु अत्यन्त दयालु छ जससित सहायता माँगिन्छ ती कुराहरुमा जुन तिमी वर्णन गरिराखेको छौ ।[4]

قَالَ رَبِّ احْكُمْ بِالْحَقِّ ۗ وَرَبُّنَا الرَّحْمَٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

---

[1]अर्थात् जुनप्रकारले म जान्दछु कि तिमी एकेश्वरवादका तथा इस्लामका आमन्त्रणवाट विमुख भएर मेरा शत्रु हौ, त्यसैप्रकार तिमीलाई पनि यो विदित हुनुपर्छ कि म तिम्रो शत्रु हूँ तथा हाम्रो तिम्रो आपसमा स्पष्ट विशेष छ ।

[2]यस वचनवाट तात्पर्य क़ेयामत हो अथवा इस्लाम तथा मुसलमानहरुको विजयको वचन अथवा त्यो वचन जब अल्लाहका तर्फबाट तिम्रा विरुद्ध युद्ध गर्न मलाई आज्ञा प्रदान गरिनेछ ।

[3]अर्थात् त्यस अल्लाहका वचनमा विलम्ब, म जान्दिन कि तिम्रो परीक्षाको लागि हो अथवा एउटा विशेष समयसम्म लाभ उठाउनुको अवसर प्रदान गर्नु हो ।

[4]अर्थात् मेरो विषयमा जुन तिमी विभिन्न प्रकारका कुरा गर्दैरहन्छौ, अथवा अल्लाहका लागि सन्तान ठहराउँछौ, ती सबै कुराका सापेक्ष, त्यो प्रभु नै दया गर्नेवाला तथा सहायता गर्नेवाला छ ।

सूरतुल हज्ज-२२

سُوْرَةُ الْحَجِّ

सूरतुल हज्ज* मदीनामा अवतरित भएको तथा यसका ७८ आयतहरू तथा १० रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

शुभारम्भ गर्दछु अल्लाहको नामबाट जो अत्यन्त दयालु तथा कृपालु छ ।

يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمْ ۚ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيْمٌ ①

(१) हे मानिसहरू ! आफ्नो प्रभुसित तर्स ! नि:सन्देह केयामतको समयको भूकम्प ठूलो भयानक कुरो हो ।

يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكٰرٰى وَمَا هُمْ بِسُكٰرٰى وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَدِيْدٌ ②

(२) जुन दिन तिमी त्यसलाई देख्नेछौ, प्रत्येक दूध खुवाउने माता आफ्नो दूध खाइराखेको शिशुलाई बिर्सने छ तथा सबै गर्भवती आफ्नो गर्भाभार राखिदिनेछ तथा तिमीले देख्नेछौ कि मानिसहरू लट्ठिएको देखिनेछन् जबकि उनीहरू नशामा हुने छैनन्, बरु अल्लाहको प्रकोप अत्यन्त कठोर छ ।

*यसको मक्का तथा मदीनामा अवतरित भएको कुरोमा मतभेद छ । उचित कुरो यो हो कि यसको केही भाग मक्कामा तथा केही भाग मदीनामा अवतरित भयो । यो कुर्तबीको कथन हो । (फ़तहुल क़दीर) यो कुरआन करीमको एउटै सूर: छ जसमा दुई सजदाहरू छन् ।

[1]उपरोक्त आयतमा जुन भूकम्पको वर्णन छ, त्यसका परिणाम अर्का आयतमा वर्णित गरिएका छन्, जसको अर्थ मानिसहरूमा अत्याधिक भय, डर तथा घबराहट हुनु हो, यो क़ेयामतभन्दा पूर्व हुनेछ तथा त्यसको साथै दुनियाँको विनाश भइहाल्नेछ । अथवा यो क़ेयामतका पश्चात त्यस समय हुनेछ, जब मानिसहरू कब्रहरूबाट उठेर हश्रका मैदानमा एकत्रित हुनेछन् । अधिकतर व्याख्याकार प्रथम विचारसित सहमत छन् जबकि केही व्याख्याकार द्वितीय विचारको पक्षमा छन् । तथा त्यसका पक्षमा ती हदीस प्रस्तुत गर्दछन् जस्तै अल्लाह तआला आदमलाई आदेश दिनेछ कि आफ्ना सन्देश आफ्ना सन्तानमा एक हजार मध्येबाट ९९९ लाई नरकका लागि निकालिदिनु । यो सुनेर गर्भवतीहरुका गर्भ तुहिने छन्, बालक बृद्ध भइहाल्नेछन् तथा मानिस अचेत देखिनेछन्, यद्यपि उनी अचेत हुने छैनन्, केवल यातनाको कठोरता हुनेछ । यो कुरो सहाबालाई अत्याधिक भारी (निकै गम्भीर) लाग्यो, उनका अनुहारका रङ्ग फेरियो ।

(३) तथा केही मानिस अल्लाहका विषयमा कुरा बनाउँछन् त्यो पनि अज्ञानताका साथ तथा प्रत्येक उद्दण्डता शैतानको अनुशरण गर्दछन् ।[1]

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُّجَادِلُ فِي اللهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَّيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطٰنٍ مَّرِيْدٍ ۝٣

(४) जसमा अल्लाहको निर्णय लेखिसकिएको छ[2] कि जुनसुकै पनि उसँगको मित्रता गर्नेछ त्यसले उसलाई मार्ग-विचलित गरिदिनेछ तथा उसलाई अग्निको यातनातिर लग्नेछ ।

كُتِبَ عَلَيْهِ اَنَّهٗ مَنْ تَوَلَّاهُ فَاَنَّهٗ يُضِلُّهٗ وَيَهْدِيْهِ اِلٰى عَذَابِ السَّعِيْرِ ۝٤

(५) हे मानिसहरू ! यदि तिमीलाई मर्नुका पश्चात जीवित हुने कुरोमा सन्देह छ, त विचार गर, हामीले तिमीलाई माटोले पैदा गर्‍यौं, अनि वीर्यबाट, अनि रगतको डल्लो, त्यसपछि मासुको डल्लोबाट जुन रूप दिइएको थियो तथा बिना चित्र थियो ।[3] यो

يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فِيْ رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنٰكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ

नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले जुन देखेर भन्नुभयो (न आत्तिनु) यी ९९९ याजूज तथा माजूज मध्येबाट हुनेछ तथा तिमीमध्येबाट केवल एउटा हुनेछ, तिम्रो (संख्या) मानिसहरूमा यसप्रकार हुनेछ जस्तै सेतो रङ्गको गोरू छेउमा कालो रौं अथवा कालो रङ्गको गोरूको छेउमा सेतो रङ्गको रौं हुन्छन् । तथा मलाई आशा छ कि स्वर्गवासीहरूमा तिमी चौथाई अथवा तिहाई अथवा आधा हुनेछौ । यसलाई सुनेर सहाबाले हर्षोल्लासमा अल्लाहु अकबर को नारा उद्घोषित गरे । (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूर: अल-हज) प्रथम विचार पनि अनुचित छैन । केही क्षीण हदीसहरूमा त्यसको पनि पुष्टि हुन्छ । अत: भूकम्प तथा त्यसका रूपबाट तात्पर्य यदि व्यग्रता तथा भयानकताको तीब्रता छ (तथा प्रत्यक्ष यही छ) त तीब्र घबराहट तथा भयानकताको यो रूप दुबै अवसरहरूमा हुनेछ । यसकारण अवस्था यसैप्रकार हुनेछ जस्तो यस आयतमा तथा सहीह बुख़ारीमा वर्णन गरिएको छ ।

[1]जस्तै यो कि अल्लाह तआ़ला पुन: पैदा गर्नुको सामर्थ्य राख्दैन, अथवा त्यसको सन्तान छ आदि ।

[2]अर्थात् शैतानका विषयमा अल्लाहका भाग्य-लेखमा यो अंकित छ ।

[3]अर्थात् वीर्यबाट चालीस दिन पश्चात बाक्लो रक्त (अलक़:) तथा अलक़:बाट मासुको डल्लो (मुजग:) छ, مُخَلَّقَةٍ सित तात्पर्य त्यो शिशु हो जसको जन्म स्पष्ट तथा आकार एवं रूप प्रकट हुन्छ, यस्ता शिशुमा प्राण हालिन्छन् तथा पूर्ण

هَامِي तिमीलाई स्पष्ट गरिदिन्छौं[1] तथा हामी जसलाई चाहन्छौं एउटा निर्धारित समयसम्म माताको गर्भमा राख्दछौं ।[2] अनि तिमीलाई शिशुका रूपमा संसारमा ल्याउन्छौं, ताकि त्यसपछि तिमी आफ्नो पूर्ण यौवनलाई पुग, तिमीमध्येबाट केही ती हुन् जो मरिहाल्छन्[3] तथा केही जीर्ण आयुतिर फर्काइन्छन् ताकि त्यो एक वस्तुसित परिचित हुनुका पश्चात पुनः अपरिचित भइहालोस् ।[4] तिमी देख्छौ कि धर्ती बाँझो तथा सुकेको छ, अनि जब हामी त्यसमा वर्षा गर्दछौं, त

وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ
وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ
أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ
طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ۖ
وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم
مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ
لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا ۚ
وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا
أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ

भएपछि त्यसको जन्म हुन्छ तथा غير مخلقة यसको विपरीत जसको आकार तथा रूप प्रकट नभएको होस्, न त्यसमा प्राण फुकिएको होस् तथा सबैभन्दा पूर्व नै त्यो तुहिन्छ । सहीह हदीसहरूमा पनि माताको गर्भाशयको वर्णन गरिएको छ । जस्तै एक हदीसमा छ कि वीर्य चालीस दिनका पश्चात बाक्लो रगत (अलक़ः) बन्दछ, अनि चालीस दिनका पश्चात डल्लो अथवा मासुको टुकडा (मुदगः) को रूप लिन्छ । अनि अल्लाहको तर्फबाट एउटा फरिश्ता आउँछ, जो त्यसमा प्राण फुक्दछ, अर्थात् चार महीनाका पश्चात प्राण फुकिन्छ तथा शिशु एउटा स्पष्ट रूपको आकार लिन्छ, (सहीह बुख़ारी, किताब अल-अंबिया व किताबुल क़दर, मुस्लिम किताबुल क़दर बाब कैफ़ियतुल (ख़लक़िल आदमी)

[1]अर्थात् यसप्रकार हामी आफ्नो शक्ति एवं सामर्थ्य तथा सृष्टिको उत्पत्ति तिम्रो लागि वर्णन गर्दछौं

[2]अर्थात् जसलाई नष्ट गर्ने उद्देश्य हुँदैन ।

[3]अर्थात् पूर्ण युवा अवस्थाभन्दा पूर्व नै । पूर्व युवा अवस्थासित तात्पर्य वयस्कता अथवा बुद्धिमत्ता एवं शक्तिशाली तथा बुझ्ने आयु हो जुन तीस वर्षदेखि चालीस वर्षसम्मको मध्येको आयु हो ।

[4]यसबाट तात्पर्य वृद्धा अवस्थामा मनुष्यको शक्ति क्षीण हुनुका साथ बुद्धि एवं स्मरण गर्ने शक्ति पनि क्षीण हुन्छ तथा स्मरण राख्नु बुद्धि एवं समझमा बालकको समान हुन्छ जसलाई सूरः यासीनमा ﴿وَمَن نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ﴾ तथा सूरः तीनमा ﴿ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ﴾ सित सम्बन्धित गरिएको छ ।

وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ⑤

परिवर्तित हुन्छे तथा ढाडिएर आउँछ तथा हरेक प्रकारको राम्रो वनस्पति उमार्दछ ।[1]

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ⑥

(६) यो यसकारण कि अल्लाह नै सत्य छ तथा त्यही मृतकरूहरूलाई जीवित गर्दछ तथा त्यो प्रत्येक वस्तुमाथि सामर्थ्यवान छ ।

وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِي الْقُبُورِ ⑦

(७) तथा यो कि क़ेयामत निश्चय नै आउने छ जसमा कुनै शंका अथवा सन्देह छैन तथा निःसन्देह अल्लाह (तआ़ला) कब्र (चिहान) वालाहरूलाई पुनः जीवित गर्नेछ।

وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى

(८) तथा केही मानिसहरू अल्लाहको विषयमा बिना ज्ञान, तथा बिना मार्गदर्शन तथा बिना

---

[1]यो मृतकलाई जीवित गर्नुमा अल्लाह तआ़लाको सामर्थ्यवान हुने कुरोको दोस्रो तर्क हो । प्रथम तर्क जुन वर्णित भयो, यो थियो जुन शक्ति एक तुच्छ विर्यको थोपाबाट यसप्रकार एउटा मनुष्यको रूप बनाइदिन्छ तथा एउटा आकर्षक रूप प्रदान गरिदिन्छ, त्यसका अतिरिक्त विभिन्न अवस्थाहरूबाट गुज्रदै बृद्धा अवस्थाको यस्तो अवस्थामा लैजान्छ जहाँ त्यसको शरीरदेखि लिएर त्यसका बौद्धिक एवं मस्तिष्कको शक्ति सबै क्षीणता, त्रुटि एवं कमीहरूको शिकार हुन पुग्दछ । के त्यसको लागि पुनः जीवित गर्नुमा कठिनाई छ ? निःसन्देह जुन शक्ति मनुष्यलाई यी अवस्थाहरूबाट पार गर्नसक्छ त्यही शक्ति मर्नुका पश्चात पनि, त्यसलाई पुनः एउटा नयाँ जीवन तथा रूप प्रदान गर्न सक्दछ। दोस्रो तर्क यो दिइयो कि हेर, धर्ती बन्जर तथा मृत रूपमा हुन्छ, परन्तु वर्षाका पश्चात कुन प्रकार जीवित तथा प्रफुल्लित तथा विभिन्न प्रकार एवं अन्न फल तथा रङ्गीचङ्गी फुलहरूले भरिन्छ। त्यसैप्रकार अल्लाह तआ़ला क़ेयामतका दिन मनुष्यहरूलाई उनका चिहानहरूबाट उभ्याउनेछ । जुनप्रकार हदीसमा छ कि एक साहबीले सोधे अल्लाह तआ़ला जुनप्रकारले मनुष्यहरूलाई पैदा गर्नेछ, त्यसको कुनै निशानी (लक्षण) सृष्टिमध्येबाट वर्णन गर्नुहोस् । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो : "के तिमी यस्तो घाटीबाट गुज्रेका छौ जुन सुख्खा तथा बाँझो थियो, अनि पुनः त्यसलाई हरियालीको रूपमा देखेका छौ ? उसले भन्यो, "हो" । उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, बस त्यसैप्रकार मनुष्यहरूको पुनः जीवित हुनेछ ।" (मुसनद अहमद भाग ४, पृष्ठ ११, इब्ने माजा अल-मुकद्दमा हदीस संख्या १८०)

وَّلَا كِتٰبٍ مُّنِيْرٍ ⑧

कुनै (दिव्य) प्रकाशवाली पुस्तक झगडा गर्दछन् ।

ثَانِيَ عِطْفِهٖ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ؕ لَهٗ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَّنُذِيْقُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَذَابَ الْحَرِيْقِ ⑨

(९) आफ्नो कोल्टे फर्नेवाला बनेर[1] यसकारण कि अल्लाहको मार्गबाट विचलित (विपथ) गरिदेओस् । त्यो संसारमा पनि अपमानित हुनेछ तथा क़ेयामत (प्रलय) का दिन पनि हामी त्यसलाई नरकमा पोलिनेको प्रकोप चखाउनेछौं ।

ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدٰكَ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيْدِ ⑩

(१०) यो ती कर्महरूका कारण जुन तिम्रा हातले अगाडी पठाएका थिए । विश्वास गर कि अल्लाह (तआला) आफ्ना भक्तहरूमाथि अत्याचार गर्नेवाला छैन ।

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ ۚ فَاِنْ اَصَابَهٗ خَيْرُ ۨ اطْمَاَنَّ بِهٖ ۚ وَاِنْ اَصَابَتْهُ فِتْنَةُ ۨ انْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهٖ ۚ خَسِرَ

(११) तथा केही मानिस यस्ता पनि छन् कि एक तटमा भई अल्लाहको इबादत (उपासना) गर्दछन् । यदि कुनै लाभ प्राप्त हुन्छ भने आकर्षित हुन्छन् तथा यदि कुनै दुख आइपुग्यो भने त्यसैबेला विमुख हुन्छन् ।[2] उनीहरूले

[1] ثَانِيَ कर्ताको रूपमा छ, मोड्नेवाला । عطف को अर्थ 'पहलू' (कोल्टो) हो, مجادل बाट 'हाल' हो । यसमा त्यस व्यक्तिको स्थिति वर्णन गरिएको छ जो बिना बौद्धिक तथा प्रमाणिक तर्क अल्लाहको विषयमा विवाद गर्दछ कि त्यो अभिमानी तथा विमुख भई अट्टेरीपना गर्दै हिंड्छ, जस्तो अन्य स्थानमा त्यसको स्थितिलाई यी शब्दहरूमा वर्णन गरिएको छ ﴿وَلّٰى مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَّمْ يَسْمَعْهَا﴾ (सूरः लुकमान-७) ﴿لَوَّوْا رُءُوْسَهُمْ﴾ (सूरः अल-मुनाफ़िकून-५) ﴿اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهٖ﴾ (सूरः बनी इस्राईल-८३)

[2] حــرف को अर्थ हो तट । यी तटहरूमा उभिनेवाला स्थिर हुँदैन अर्थात् त्यसलाई शान्ति एवं स्थायित्व हुँदैन । त्यसैप्रकार जो व्यक्ति धर्मको विषयमा संशय एवं सन्देहको शिकार रहन्छ, त्यसको पनि स्थिति यसैप्रकार हुन्छ, त्यसलाई धर्ममा स्थिरता प्राप्त हुँदैन, त्यसको उद्देश्य मात्र सांसारिक लाभ हुन्छ यदि प्राप्त भइराखे भने ठीक छ, अन्यथा त्यो पुनः आफ्नो पैतृक धर्म अर्थात् कुफ्र तथा शिर्कतिर फर्किहाल्छ । यसका विपरीत जो सच्चा मुसलमान हुन्छन् तथा ईमान तथा विश्वासिलो परिपूर्ण हुन्छन्, उनी عسر و يسر देखे बिना धर्ममा दृढ रहन्छन्, यदि अनुकम्पाहरू प्राप्त हुन्छन् भने कृतज्ञता व्यक्त गर्दछन् तथा यदि कष्टहरुबाट

الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ⑪

दुबै लोकको हानि भोगे । वास्तवमा यो स्पष्ट हानि हो ।

يَدْعُوا مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنفَعُهُ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ⑫

(१२) उनी अल्लाहका अतिरिक्त तिनीहरूलाई पुकार्दछन्, जो न हानि पुर्‍याउन सक्छन् न लाभ । यही त दुरस्थको मार्ग-विचलन हो ।

يَدْعُوا لَمَن ضَرُّهُ أَقْرَبُ مِن نَّفْعِهِ ۚ لَبِئْسَ الْمَوْلَىٰ وَلَبِئْسَ الْعَشِيرُ ⑬

(१३) त्यसलाई पुकार्दछन् जसको हानि त्यसको लाभदेखि निकट छ, नि:सन्देह नराम्रा संरक्षक हुन् तथा नराम्रा मित्र ।[1]

पीडित हुन्छन् भने धैर्य एवं सहन गर्दछन् । यसको अवतरित हुनका कारणमा एउटा सशंकित व्यक्तिको घटना पनि यसैप्रकार वर्णन गरिएको छ । (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूरतुल हज्ज) कि एक व्यक्ति मदीना आउँथ्यो, यदि त्यसकहाँ बच्चा हुन्थे एवं त्यसैप्रकार जनावरहरूमा अधिकता हुन्थ्यो, यो धर्म राम्रो छ, यदि यस्तो हुन्नथ्यो भने भन्थ्यो, यो धर्म नराम्रो छ । केही कथनहरूमा यी गुण नयाँ ग्रामीण मुसलमानहरूको वर्णन गरिएको छ । (फ़तहुल बारी)

[1]केही व्याख्याकारहरूका निकट يدعو भन्नेको अर्थमा छ । अर्थात अल्लाहको अतिरिक्त अन्यको पूजा गर्नेवाला कियामतका दिन भन्नेछन् कि जसको हानि, त्यसको लाभदेखि निकटतम छ, त्यो संरक्षक तथा मित्र नि:सन्देह नराम्रो छ अर्थात आफ्ना देवताहरूका विषयमा यो भन्नेछ किनकि त्यहाँ त्यसका आशाका महल भत्कनेछन् तथा यी देवता जसका विषयमा त्यसको विचार थियो कि उनीहरू अल्लाहका यातनाबाट त्यसलाई बचाउनेछन्, त्यसको सिफारिश गर्नेछन्, त्यहाँ स्वयं ती देवता पनि त्यसका साथ नरकमा इन्धन हुनेछन् । مولى को अर्थ स्वामी तथा सहायता गर्नेवाला तथा عشير को अर्थ साथमा रहनेवाला, साथी तथा निकटवर्ती हो । सहायता गर्नेवाला तथा साथी त्यो हुन्छ, जो दुखका अवसरमा काम आउँछ, परन्तु यी देवता स्वयं यातनाका पकडमा हुनेछन्, यिनी कसैको के काम आउँछन् ? यसकारण यिनलाई नराम्रो संरक्षक तथा नराम्रो साथी भनिएको छ । यिनको पूजा हानिमात्र छ, लाभको त यसमा कुनै अंश नै छैन अनि यो जुन भनिएको छ कि उनको हानि, उनका लाभसित निकटतम छ, त यो यसप्रकार छ जस्तै अन्य स्थानमा भनिएको छ ।

﴿وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾

"नि:सन्देह हामी (अर्थात् अल्लाहलाई मान्नेवाला) अथवा तिमी (त्यसलाई अस्वीकार गर्नेवाला) सत्यमार्गमा छौं अथवा खुल्ला मार्ग-विचलनमा ।" (सूर: सबा-२४)

(१४) निःसन्देह ईमान तथा सत्कर्म गर्नेवालाहरूलाई अल्लाह तआला तरङ्ग उर्लिराखेका नहरहरू भएका स्वर्गमा लग्नेछ । अल्लाह निश्चय गर्दछ त्यसलाई गरेर छाड्छ ।

إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾

(१५) जसको यो विचार छ कि अल्लाह (तआला) आफ्ना रसूलको सहायता दुबै लोकमा गर्ने छैन, त्यो अग्लो ठाउँमा एउटा डोरी बाँधेर (आफ्नो घाँटीमा पासो लगाइहालोस्) र फेरि घाँटी अठ्याओस् अनि हेरोस् कि त्यसको चतुरताबाट त्यो कुरा हटेर जान्छ, जुन उसलाई तड्पाइराखेको छ ।[1]

مَن كَانَ يَظُنُّ أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ فَلۡيَمۡدُدۡ بِسَبَبٍ إِلَى ٱلسَّمَآءِ ثُمَّ لۡيَقۡطَعۡ فَلۡيَنظُرۡ هَلۡ يُذۡهِبَنَّ كَيۡدُهُۥ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾

(१६) तथा हामीले यसैप्रकार यस कुरआनलाई स्पष्ट आयतहरूमा अवतरित गर्यौं । तथा जसलाई अल्लाह चाहन्छ मार्गदर्शन प्रदान गर्दछ ।

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلۡنَٰهُ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَهۡدِي مَن يُرِيدُ ﴿١٦﴾

स्पष्ट कुरो यो हो कि सत्यमार्गमा तिनीहरू नै छन्, जो अल्लाहलाई मान्नेवाला छन् । परन्तु त्यसलाई स्पष्ट शब्दहरूमा भन्नुको सट्टा संकेत तथा प्रश्नात्मक वाक्यहरूमा वर्णन गरिएको छ, जुन सुन्नेवालालाई अधिक प्रभावी तथा शैलीपूर्ण लाग्दछ । अथवा यसको सम्बन्ध संसारसित छ तथा अर्थ यो हुनेछ कि अल्लाहका अतिरिक्त अन्यलाई गुहार्नाले तुरुन्त हानि यो भयो कि ईमानबाट बञ्चित भयो, यो निकटतम हानि हो । तथा आख़िरतमा त त्यसको हानि निश्चित नै छ ।

[1]यसको एउटा अर्थ त यो गरिएको छ कि यस्तो व्यक्ति जो यो चाहन्छ कि अल्लाह तआला आफ्नो पैग़म्बरहरूको सहायता नगरोस्, किनभने त्यसका प्रभाव तथा विजयबाट त्यसलाई हार्दिक दुख हुन्छ, त त्यो आफ्नो घरको छतमा डोरी झुण्ड्याएर तथा आफ्नो घाँटीमा त्यसको पासो लगाएर झुण्डि आत्महत्या गरिहालोस्, शायद यो आत्महत्या त्यसलाई क्रोधबाट बचाइहालोस्, जुन त्यो मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका बृद्धि हुँदै गएका प्रभाव क्षेत्रलाई देखेर आफ्नो हृदयमा पाउँछ । यस स्थितिमा घरको छत हुनेछ । अन्य अर्थ यो हो कि त्यो एउटा डोरी लिएर आकाशमा चढोस् तथा आकाशहरूबाट जुन प्रकाशना तथा सहायता आउँछ, त्यसको क्रम समाप्त गरिदेओस् (यदि त्यो गर्न सक्दछ) तथा देखोस् कि के त्यसको हृदयलाई शान्ति प्राप्त भयो ? इमाम इब्ने कसीरले प्रथम भावार्थलाई तथा इमाम शौकानीले द्वितीय भावार्थलाई अधिक प्रिय ठानेका छन् तथा वाक्यक्रमले यो द्वितीय भावार्थले अधिक निकट आउँछ ।

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ الَّذِيْنَ هَادُوْا وَالصّٰبِـِٕيْنَ وَالنَّصٰرٰى وَالْمَجُوْسَ وَالَّذِيْنَ اَشْرَكُوْۤا ۖۗ اِنَّ اللّٰهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيْدٌ ⑰

(१७) ईमानवाला तथा यहूदी एवं विधर्मी तथा इसाई एवं अग्निपूजक[१] तथा मूर्तिपूजक[२] ती सबैका मध्ये कयामतका दिन अल्लाह (तआ़ला) स्वयं निर्णय गरिदिनेछ ।[३] अल्लाह (तआ़ला) प्रत्येक कुरोको साक्षी छ ।[४]

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهٗ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَالشَّمْسُ وَ الْقَمَرُ وَالنُّجُوْمُ

(१८) के तिमी देखिराखेका छैनौं कि अल्लाहका समक्ष नत्मस्तक छन् सबै आकाशवाला तथा धर्तीवाला एवं सूर्य तथा चन्द्रमा एवं ताराहरू तथा पर्वत एवं वृक्ष तथा जीव[५] तथा धेरै

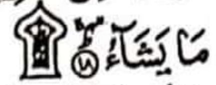
[१] مجوس सित तात्पर्य ईरानका अग्निपूजक हुन् जो दुई देवताहरूमा विश्वास राख्दछन् । एउटा अन्धकार उत्पन्न गर्नेवाला छ, दोस्रो प्रकाशलाई जसलाई उनीहरूले अहरमन एवं यज़दाँ भन्दछन् ।

[२] यिनीहरूमा वर्णित विचलित सम्प्रदायहरूका अतिरिक्त जति पनि अल्लाहका साझेदार बनाउने पाप गर्नेवाला छन्, सबै आइहाले ।

[३] यिनीहरूमध्ये सत्यमा को छ, असत्यमा को छ ? यो त ती प्रमाणहरूबाट सिद्ध हुन्छ जुन अल्लाहले आफ्नो कुरआनमा अवतरित गरेको छ तथा आफ्नो अन्तिम पैगम्बरलाई पनि यसै उद्देश्यका पूर्तिका लागि पठाएको थियो ﴿ لِيُظْهِرَهٗ عَلَى الدِّيْنِ كُلِّهٖ ﴾ (सूर: अल-फ़तह-२८) यहाँ निर्णयसित तात्पर्य त्यो दण्ड हुन् जुन अल्लाह तआ़ला कयामतका दिन असत्यका पूजारीहरूलाई दिनेछ । यस दण्डबाट पनि स्पष्ट हुनेछ कि संसारमा असत्यमा को थियो र सत्यमा को ?

[४] यो निर्णय मात्र निर्णायक अधिकारको शक्तिको कारण हुनेछैन बरु न्यायको आधारमा हुनेछ, किनभने त्यो सबै कुरो राम्ररी जान्दछ, त्यसलाई प्रत्येक कुरोको ज्ञान छ ।

[५] त्यही व्याख्याकारहरूले यी सजदाहरू (ढोग) बाट ती सबै वस्तुलाई अल्लाहका आदेशका अधीन हुनु अर्थ लिएका छन्, कसैमा शक्ति छैन कि त्यो अल्लाहका आदेशको अवहेलना गर्न सकोस् । उनका निकट सज्दा यहाँ उपासना एवं इबादत (वन्दना) को अर्थमा होइन जुन केवल बुद्धिवाला जीवितहरुका लागि विशेष छ । जबकि केही व्याख्याकारले यसलाई काल्पनिकको सट्टा वास्तविक अर्थमा लिएका छन् कि प्रत्येक सृष्टि आ-आफ्ना रुपले अल्लाहका समक्ष सज्दा गरिराखेका छन् । जस्तै من في السماوات बाट तात्पर्य फरिश्ताहरु हुन् و من في الارض सित प्रत्येक प्रकारका जीवधारी, मनुष्य, जिन्नात, पशु तथा पंक्षी एवं अन्य वस्तुहरू हुन् । यी सबै आ-आफ्नो शैलीमा सज्दा एवं अल्लाहको तस्बीह (स्तुति) गर्दछन् । ﴿ وَاِنْ مِّنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ ﴾ (सूर: बनी इस्राईल-४४) सूर्य, चन्द्रमा तथा ताराहरूको विशेषरूपले यसकारण वर्णन

وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَآبُّ
وَكَثِيْرٌ مِّنَ النَّاسِ ۭ وَكَثِيْرٌ حَقَّ
عَلَيْهِ الْعَذَابُ ۭ وَمَنْ يُّهِنِ اللّٰهُ
فَمَا لَهٗ مِنْ مُّكْرِمٍ ۭ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ
مَا يَشَاۗءُ ۝
هٰذٰنِ خَصْمٰنِ اخْتَصَمُوْا فِيْ رَبِّهِمْ

तथा मनुष्य पनि हो ।[1] धेरैजसो तिनी पनि छन् जसमाथि यातना सिद्ध भइसकेको छ,[2] तथा जसलाई प्रभुले अपमानित गर्दछ, त्यसलाई कोही सम्मान दिनेवाला छैन,[3] अल्लाह जे चाहन्छ गर्दछ ।

(१९) यी दुबै आफ्ना प्रभुका विषयमा मतभेद राख्नेवाला हुन्,[4] तथा काफ़िरहरूका लागि अग्निका

गरिएको छ कि मूर्तिपूजक यिनको पूजा गरिराखेका छन् । अल्लाह तआलाको वर्णन गरेको छ, तिमी उनलाई टाउको टेक्दछौ, उनी त अल्लाहको समक्ष सजदा ढोग तथा दण्डवत गर्नेवाला तथा त्यसका अधीन छन्, यसकारण तिमी उनको सजदा नगर, त्यस अस्तित्वलाई सज्दा गर जो उनका स्रष्टा छ । (हा.मीम.सजदा-३७) सहीह हदीसमा छ, आदरणीय अबूज़रको कथन छ मसित रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले सोध्नुभयो, के जान्दछौ कि सूर्य कहाँ जान्छ ? मैले भने अल्लाह तथा त्यसका रसूल उचितरुपले जान्दछन् । भन्नुभयो सूर्य जान्छ तथा अर्शमुनि नतमस्तक हुन्छ, अनि उसलाई (उदय हुने) आदेश दिईन्छ । एक समय आउनेछ कि उसलाई भनिनेछ फर्केर जाउ अर्थात् जहाँबाट आएका छौ त्यहीं गईहाल । (सहीह बुखारी बदउल ख़ल्क बाब सिफ़तिस्शम्स वल कमरे बेहुसबान तथा मुस्लिम किताबुल ईमान बाब बयानुज्ज़मनि अल्लजी ला युक़बल फ़ीहिल ईमान) यसैप्रकार एक सहाबीको घटनाको वर्णन हदीसमा छ कि उनले स्वप्नमा आफ्नो साथ वृक्षलाई सजदा (ढोग) गरिराखेका देखे । तिर्मिजी अबवाबुस्सफ़रे, बाब माजाअ मायकूल फ़ी सज़ूदिल क़ुर्आन तोहफ़तुल अहवाज़ी भाग १, पृष्ठ ४०२, इब्ने माजा संख्या १०५३) तथा पर्वत एवं वृक्षहरूको सजदामा उनका छायाँमा दायाँ-बायाँ हुनु अथवा झुक्नु पनि सम्मिलित छ, जसतिर संकेत सूरः रअद-१५ तथा सूरः अल-नहल-४८ तथा ४९ मा पनि गरिएको छ ।

[1]यो सज्दा अधीनता एवं इबादत नै हो जसलाई मनुष्यको एउटा ठूलो संख्या गर्दछ तथा अल्लाहको प्रसन्नता प्राप्त गर्ने अधिकारी बन्दछ ।

[2]यी त्यस्ता हुन् जो अधीनताका सजदा अस्वीकार गरी कुफ्रका मार्ग अपनाउँछन् वरु प्राकृतिक नियमहरू अर्थात् पराधीनताका सजदामा त उनीहरूलाई पनि इन्कारको शक्ति छैन कि अस्वीकार गरुन् ।

[3]कुफ्रलाई धारण गर्नुको परिणाम अपमान तथा अनादर तथा आख़िरतमा स्थाई यातना छ, जसबाट बचेर काफ़िरहरूलाई मान दिनेवाला कोही हुनेछैन ।

[4] ﴿هٰذٰنِ خَصْمٰنِ﴾ यी दुबै वचन हुन् । केहीले यसबाट तात्पर्य उपरोक्त पथभ्रष्ट सम्प्रदाय तथा त्यसका विपक्ष दोस्रो समुदाय मुस्लिम लिएका छन् । यी दुबै आफ्नो प्रभुका विषयमा विवाद गर्दछन् मुसलमान त उसको एक हुने तथा त्यसको

فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ
مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِن فَوْقِ
رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ﴿١٩﴾

वस्त्र नापेर काटिनेछन् तथा उनका टाउका माथिबाट तातो पानीको धारा बगाइने छन् ।

يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ
وَالْجُلُودُ ﴿٢٠﴾

(२०) जसबाट उनका पेटका सबैकुरा तथा छाला पगालिनेछन् ।

وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾

(२१) तथा उनका दण्डका लागि फलामका हथौडा छन् ।

كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ
غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ
الْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾

(२२) यिनी जतिखेर पनि त्यहाँदेखि दुखले निस्कि भाग्ने चेष्टा गर्नेछन्, त्यहीं फर्काइनेछ तथा (भनिनेछ) पोलिनुको यातनाको स्वाद चाख ।[1]

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا
مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا
وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾

(२३) निःसन्देह ईमानवाला तथा सत्कर्म गर्नेहरूलाई अल्लाह (तआला) ती स्वर्गमा लैजानेछ जसका तलबाट नहरहरू उर्लिराखेका छन् । जहाँ उनीहरूलाई स्वर्गका कंगन पहिराइनेछन् तथा सच्चा मोती पनि त्यहाँ उनका वस्त्र शुद्ध रेशमका हुनेछन् ।[2]

पूनर्जीवित गर्ने सामर्थ्यको पक्षमा छन्, जबकि अन्य अल्लाहका विषयमा विभिन्न विचलनमा परेका छन् । यस सम्बन्धमा बद्रका युद्धमा लड्नेवाला मुसलमान तथा काफ़िर पनि आउँछन् जसमा एकातिर आदरणीय हमज़ा, आदरणीय अली तथा आदरणीय उबैदा थिए र अर्कोतिर उनका विपक्षी काफ़िरहरूमध्ये उत्बा, शैबा तथा वलीद बिन उत्बा थिए । (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूरतिल हज़्ज) इमाम इब्ने क़सीर भन्दछन् कि यी दुबै भावार्थ ठीक एवं आयतका अनुसार छन् ।

[1]यसमा नरकमा जानेहरूको यातनाको केही विस्तृत वर्णन गरिएको छ, जुन उनीहरूले भोग्नुपर्नेछ ।

[2]नरकवासीहरूको अपेक्षामा यो स्वर्गवासीहरूको तथा ती सुखहरूको वर्णन हो जुन ईमानवालाहरूलाई उपलब्ध गराइने छन् ।

(२४) तथा उनीहरूलाई पवित्र वचनको मार्ग देखाइयो ।[1] तथा अति प्रशंसित (अल्लाहका) मार्गदर्शन दिइयो ।[2]

وَهُدُوْٓا اِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ ۚ
وَهُدُوْٓا اِلٰى صِرَاطِ الْحَمِيْدِ ﴿٢٤﴾

(२५) जुन मानिसले कुफ्र गरे तथा अल्लाहका मार्गबाट रोक्नथाले तथा त्यो सम्मानित मस्जिदबाट पनि[3] जसले हामीले सबै मानिसका लागि समान गरिदिएका छौं, त्यहींका हुन् अथवा बाहिरका हुन्,[4] जसले पनि अत्याचारका साथ त्यहाँ

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَيَصُدُّوْنَ
عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَالْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ الَّذِيْ جَعَلْنٰهُ لِلنَّاسِ
سَوَآءَ ۨالْعَاكِفُ فِيْهِ وَالْبَادِ ۗ
وَمَنْ يُّرِدْ فِيْهِ بِاِلْحَادٍ ۢ بِظُلْمٍ

[1]अर्थात् स्वर्ग यस्तो स्थान हो जहाँ पवित्र कुरा हुनेछन्, त्यहाँ व्यर्थ एवं पापका कुरा हुनेछैन ।

[2]अर्थात् यस्ता स्थानतिर जहाँ अल्लाहको प्रशंसा तथा महिमाको ध्वनि गुञ्जित भइरहेको हुनेछ । यदि यसको सम्बन्ध संसारसित छ भने अर्थ कुर्आन तथा इस्लामतिर मार्गदर्शन हो जुन ईमानवालाहरूको भागमा आउँछ ।

[3]रोक्नेवालाहरूबाट तात्पर्य मक्काको काफिर हुन्, जसले ६ हिज्रीमा मुसलमानहरूलाई मक्का गई 'उमरह' गर्नबाट रोकिदिएका थिए । मुसलमानहरूलाई हुदैबिया नामक स्थानबाट फिर्ता आउनुपरेको थियो ।

[4]यसमा मतभेद छ कि मस्जिदे-हराम (सम्मानवाली मस्जिद) बाट तात्पर्य विशेषरुपले मस्जिद (खानये काअबा) नै हो अथवा सम्पूर्ण हरम मक्का किनभने कुर्आनमा केही स्थानमा सम्पूर्ण हरमे मक्काको लागि पनि मस्जिदे हरामको शब्द प्रयोग भएको छ, अर्थात अंश भनेर सम्पूर्णको अर्थ लिएको छ । जहाँसम्म विशेष मस्जिदे हरामको सम्बन्ध छ, त्यसको विषयमा त यस कुरामा सहमति छ कि यसमा निवासी स्वदेशी अथवा विदेशी सबैको भाग समान छ अर्थात कुनै भेदभाव नगरिकन प्रत्येक व्यक्ति रात-दिनका कुनै भागमा इबादत (पूजा) गर्नसक्दछ, कसैका लागि पनि कुनै मुसलमानलाई इबादतबाट रोक्नुको आज्ञा छैन । परन्तु जुन धर्मगुरुहरूले मस्जिदे हरामबाट तात्पर्य सम्पूर्ण हरम लिएका छन् उनको एउटा गुटको विचार यो छ कि मक्काको पूरा हरम सबै मुसलमानहरूका लागि समान छ तथा त्यसका मकानहरू तथा धर्तीको कोही स्वामी छैन यसकारण उनका निकट तिनका क्रय-विक्रय अथवा भाडामा दिनु उचित छैन । जुन व्यक्ति पनि कुनै स्थानबाट हज्ज अथवा उमरहको लागि मक्का जान्छ भने उसलाई यो अधिकार छ कि त्यो जहाँ चाहन्छ ठहरोस्, त्यहाँ बस्नेवालाहरूको कर्तब्य हो कि उनी तिनीहरूलाई आफ्ना घरहरूमा बस्नबाट कसैलाई मनाही नगरुन् । दोस्रो विचार यो छ कि मकान तथा धर्ती कुनै विशेष व्यक्तिका स्वामित्वको

نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾

विपथ हुने विचार गर्नेछ[1] हामी त्यसलाई कष्टदायी यातनाको स्वाद चखाउनेछौं ।[2]

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا

(२६) तथा जबकि हामीले इब्राहीमका लागि काअबा घरको स्थान निर्धारण गरिदियौं[3] (यस प्रतिबन्धका साथ) कि मसँग कसैलाई

वस्तु हुनसक्छन् तथा तिनका स्वामित्वको अधिकार अर्थात् क्रय-विक्रय तथा भाडामा दिनु उचित छ । परन्तु ती स्थान जसका सम्बन्ध हज्जका कार्यक्रम पूरा गर्नुसित छ जस्तै मिना, मुज्दलिफ़ा, अरफ़ातको मैदान यी जनसामान्यका लागि दान हुन् । यिनमा कसैको स्वामित्व मान्य छैन । यो समस्या प्राचीन धर्मगुरुहरू बीच अत्याधिक मतभेदको कारण बन्दै आइरहेको छ । परन्तु अचेल लगभग सबै धर्मगुरु विशेष स्वामित्वका पक्षमा भइसकेका छन् । तथा यसमा कुनै मतभेद रहेको छैन । मौलाना मुफ्ती मुहम्मद शफ़ी मरहूमले पनि इमाम अबू हनीफ़ा तथा धर्माचार्यहरूलाई यसैका पक्षधर भन्नुभएको छ । (हेर्नुस् मआरिफुल कुर्आन भाग ६, पृष्ठ २५३)

[1]إِلْحَاد को शाब्दिक अर्थ त विपथ हुनु हो । यहाँ यो सामान्य छ कुफ्रदेखि शिर्क लिएर हरप्रकारका पापका लागि । यहाँसम्मकि केही धर्मगुरुहरू कुर्आनी शब्दहरूका आधारमा यस कुरालाई विश्वास गर्दछन् कि हरममा यदि कुनै प्रकारका पापको योजना बनाउने छ (चाहे त्यसलाई कार्यन्वयन गरोस् अथवा नगरोस्) त त्यो पनि यस चेतावनीमा सम्मिलित छ । केहीको भनाई छ कि मात्र विचारका कारण पकड हुनेछैन, जस्तो कि कुर्आनका अन्य शब्दहरूबाट ज्ञात हुन्छ । परन्तु यदि निश्चय गरिसकिएको छ भने पकड हुनसक्छ । (फ़तहुल क़दीर)

[2]यो प्रतिफल हो उनीहरूको जो उपरोक्त पाप गर्नेछन् ।

[3]अर्थात वैतुल्लाह (अल्लाहको घर) को स्थान भनिदियो तथा त्यहाँ इब्राहीमका सन्तानलाई वसाइदियो । यसबाट ज्ञात हुन्छ कि तूफान नूहका विनाशका पश्चात खानये काअवाको निर्माण सर्वप्रथम आदरणीय इब्राहीमका हातबाट भयो । जस्तो कि सहीह हदीसवाट यो कुरो सिद्ध छ, जस्तै नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो: "सर्वप्रथम जुन मस्जिद धर्तीमा बनाइयो, मस्जिदे हराम हो तथा त्यसको चालीस वर्ष पश्चात मस्जिदे अक्साको निर्माण भयो ।" (मुसनद अहमद भाग ५ पृष्ठ १५० तथा १६६ देखि १६७ सम्म तथा सहीह मुस्लिम किताबुल मसाजिद)

وَّطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِيْنَ وَالْقَآئِمِيْنَ وَالرُّكَّعِ السُّجُوْدِ ۝٢٦

सम्मिलित नगर्नु[1] तथा मेरो घरको परिक्रमा गर्नु, उभिने, निहुरिने (रूकूअ) तथा सजदा गर्नेवालाहरूका लागि शुद्ध पवित्र राख्नु ।[2]

وَاَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَاْتُوْكَ رِجَالًا وَّعَلٰى كُلِّ ضَامِرٍ يَّاْتِيْنَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيْقٍ ۝٢٧

(२७) तथा मानिसहरूमा हज्जको घोषणा गरिदेउ, मानिसहरू तिम्रो पासमा पैदल पनि आउने छन् तथा दुब्ला-पातला उँटहरूमाथि पनि[3] दूरस्थका सबै मार्गहरूबाट आउने छन् ।[4]

لِّيَشْهَدُوْا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ فِيْٓ اَيَّامٍ مَّعْلُوْمٰتٍ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِّنْۢ بَهِيْمَةِ

(२८) आफ्नो लाभ प्राप्त गर्नका निम्ति आऊन्[5] तथा ती निर्धारित दिनहरूमा अल्लाहका नामलाई स्मरण गरून् ती चौपायाहरूमाथि जुन पाल्तु (पालिएका)

[1]यो ख़ानये काअबाका निर्माणको उद्देश्य वर्णन गरिएको छ कि यसमा केवल मेरो इबादत (उपासना) गरियोस्, यसबाट यो भन्नुको उद्देश्य हो कि मूर्तिपूजकहरूले यसमा जुन मूर्तिहरू सजाएर राखेका छन्, जसका उनी यहाँ आएर पूजा गर्दछन् यो खुला अत्याचार हो कि जहाँ मात्र अल्लाहको इबादत गर्नुपर्दथ्यो, त्यहाँ मूर्तिहरूको पूजा गरिन्छ ।

[2]कुफ्र, मूर्तिपूजा तथा अन्य अशुद्धता एवं अपवित्रताबाट । वर्णन केवल नमाज़ पढ्नेवाला तथा परिक्रमा गर्नेवालाहरूको गरेको छ, किनकि यी दुबै इबादत ख़ानये काअबाको लागि विशेषरुपले हुन्, नमाज़मा मुख त्यसैतिर हुन्छ तथा परिक्रमा केवल उसैका चारैतिर गरिन्छ परन्तु विदअतिहरूले अब धेरैजसो कब्रहरूको परिक्रमा पनि अपनाइसकेका छन् तथा केही नमाज़हरूका लागि पनि क़िबला कुनै अन्य ।

[3]जो स्याउलाको कमी तथा यात्राको दूरी तथा थकावटबाट क्षीण भइहाल्ने छन् ।

[4]यो अल्लाह तआ़लाको शक्ति हो कि मक्काको पर्वतको चुचुरोबाट गुञ्जायमान हुने यो क्षीणजस्तो उद्घोषणा संसारका कुना-काप्चासम्म पुगिहाल्यो, जसको दर्शन हज्ज तथा उमरहमा प्रत्येक हाजी तथा उमरह गर्नेवाला गर्दछ ।

[5]यो धार्मिक लाभ हो कि नमाज़, परिक्रमा तथा हज्ज तथा उमरहका कर्महरूद्वारा अल्लाहका क्षमा तथा प्रसन्नता प्राप्त गरियोस् । तथा सांसारिक व्यापार तथा धन्धा पनि गरेर धन-सामग्री प्राप्त गरियोस् ।

ٱلْأَنْعَٰمِ فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾

छन्,[1] त तिमी स्वयं पनि खाउ तथा भोका भिक्षुहरूलाई पनि खुवाउ ।

ثُمَّ لْيَقْضُوا۟ تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا۟ نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا۟ بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾

(२९) अनि उनी आफ्ना फोहोर-मैला समाप्त गरून्[2] तथा आफ्ना मन्नत (इच्छाको कुरा) पूरा गरून्[3] तथा अल्लाहका प्राचीन घरको परिक्रमा गरून् ।[4]

ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَٰتِ

(३०) यो हो तथा जो अल्लाहका निषेधाज्ञा

[1] بهيمة الأنعام (पालिएका पशु) बाट तात्पर्य ऊँट, गाई तथा बाख्रा (एवं भेंडा तथा च्याङ्ग्राहरू (दुम्बा) हुन् । तिनीमाथि अल्लाहको नाम लिनुबाट अर्थ हो उनलाई वध गर्नु, जुन अल्लाहको नाम लिएर नै गरिन्छ । तथा ايام معلومات बाट तात्पर्य बलि दिवस أيام تشريق हुन् जुन १० जिलहिज्जा तथा तीन दिन त्यसका पश्चात अर्थात ११, १२, तथा १३ जिलहिज्जासम्म जसमा कुर्बानी (बलि) दिन सकिन्छ । यसमध्ये १० ज़िलहिज्जालाई "यौमुन्नहर" र त्यस पश्चात ११ देखि १३ सम्मलाई अय्यामे तश्रीक भनिन्छ । सामान्यरुपले أيام معلومات बाट तात्पर्य जिलहिज्ज़ाका दस दिन तथा أيام معدودات बाट ११, १२ तथा १३ जिलहिज्जा लिइन्छन् । तैपनि यहाँ معلومات जुन अर्थहरूमा आएको छ, त्यसबाट यही ज्ञात हुन्छ कि यहाँ १०-१३ जिलहिज्ज़ा तात्पर्य छ । والله أعلم

[2] अर्थात् १० जिलहिज्ज़ामा ठूलो जमरालाई कंकरिहरू मार्नुका पश्चात पुरै कपाल कटाएर अथवा सानो पारेर एहराम खोलिन्छ तथा पत्नीसँग सहवास गर्नका अतिरिक्त ती सबै कार्य उसका लागि उचित हुन्छन् जुन एहरामको अवस्थामा निषेधित थिए । फोहरमैलो समाप्त गर्नुको अर्थ यही हो कि उनी कपाल तथा नङहरू आदिलाई सफा गरिहालून्, तेल सुगन्ध प्रयोग गरून् तथा सिइएको वस्त्र धारण गर्नु आदि ।

[3] यदि कुनै मनौती (भाकल) भएको छ, जस्तो कि मानिसहरू भाकल गर्छन् कि यदि अल्लाहले त्यस पवित्र घरको दर्शनको शुभ अवसर दिइयो भने अमूक पुण्यका काम गर्नेछौं ।

[4] अतीकको अर्थ हो प्राचीन, तात्पर्य ख़ानये काअबा हो कि पूरा कपाल खौरने अथवा सानो पारे पश्चात طواف إفاضة (ख़ानये काअबाको परिक्रमा गरून्) जसलाई "दर्शनको परिक्रमा" पनि भन्दछन्, तथा यो हज्ज़को स्तम्भ हो, जुन अरफ़ातमा तथा मुज़दलिफ़ामा रोकिएर जमरः कुब्रा (ठूलो शैतान) को स्थानमा ढुङ्गा हाने पश्चात गरिन्छ । जबकि आगमन परिक्रमा केहीका निकट वाजिब (आवश्यक) तथा केही विद्वानहरूका निकट सुन्नत हो तथा विदाइ परिक्रमा अनिवार्य सुन्नत (अथवा आवश्यक) छ, जुन अधिकतर ज्ञानीहरूका निकट कुनै कारणवश समाप्त हुन्छ, जस्तो कि मासिक धमर्मा भएकी स्त्रीका लागि समाप्त हुन्छ । (ऐसरुत्तफ़ासीर)

اللهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ ۗ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴿٣٠﴾

को आदर गरून्[1] त्यसको स्वयंका लागि त्यसका प्रभुको पासमा राम्रोपना छ, तथा तिम्रा लागि चौपाया पशुहरू हलाल (वैध) गरिए केवल तिनीहरूबाहेक जुन तिम्रा समक्ष[2] वर्णन गरिएका छन्, तसर्थ तिमीलाई मूर्तिहरूका नराम्रोपनाबाट बच्दै रहनुपर्छ[3] तथा असत्य कुराहरूबाट पनि पन्छिनु पर्दछ ।[4]

حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا

(३१) अल्लाहको तौहीद (एकेश्वरवाद) लाई स्वीकार गर्दै[5] त्यसको साथ कसैलाई

[1]यी निषेधाज्ञाबाट तात्पर्य हज्जका ती रीतिहरू हुन् जसका विवरण अहिले भएको छ । उनका सम्मानको अर्थ उनलाई यसप्रकार सम्पन्न गर्नु हो, जुनप्रकारले भनिएको छ । अर्थात् उनको विरोध गरेर यी निषेधाज्ञाको अवहेलना नगरून् ।

[2]"जुन वर्णन गरिएका छन्" को अर्थ हो जसका निषेध हुनु वर्णन गरिसकिएको छ । जस्तै आयत حرمت عليكم الميتة والدم मा विवरण छ ।

[3] رِجس को अर्थ अपवित्रता तथा मलीनता हो । यहाँ यसबाट तात्पर्य काठ, फलाम अथवा अन्य कुनै वस्तु बनाइएका मूर्तिहरू हुन् । अर्थ यो हो कि अल्लाहका अतिरिक्त कुनै अन्यको पूजा गर्नु अपवित्रता हो तथा अप्रसन्नताका कारण हो, यसबाट बचून् ।

[4]असत्य कुरामा मिथ्या कथनका अतिरिक्त असत्य सौगन्ध खानु पनि छ (जसलाई हदीसमा शिर्क तथा माता-पिताको अवज्ञाका पश्चात तृतीय स्थानको महापापमा राखिएको छ) तथा सबभन्दा ठूलो झूठो यो हो कि अल्लाह जुन कुरोहरूबाट पवित्र छ, ती त्यससँग सम्बन्धित गरियून्, जस्तै अल्लाहको सन्तान छ, अमूक महात्मा अल्लाहका अधिकारमा सम्मिलित छन्, अथवा अमुक कार्यमाथि अल्लाह तआलाको कसरी सामार्थ्य हुनेछ ? जस्तै काफिरहरू मर्नुका पश्चात पुन: उभ्याइने कुरोलाई आश्चर्यजनक ठान्दछन् । अथवा आफ्नो तर्फबाट अल्लाहद्वारा उचित गरिएको जनावरहरूलाई आफ्ना लागि निषेध गरिहाल्थे । यी सबै झूठ हुन् । यसबाट बच्न अनिवार्य छ ।

[5] حنفاء बहुवचन हो رحس को जसको शाब्दिक अर्थ हो आकर्षित हुनु, एकातिर हुनु । एक पक्षीय हुनु । अर्थात् शिर्क (मूर्तिपूजा) बाट एकेश्वरवाद (तौहीद) तिर र कुफ़्र तथा असत्यबाट इस्लाम तथा सत्यधर्मतिर आकर्षित हुँदै ।

خَرَّ مِنَ السَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾

साक्षी (अंशियार) नबनाउँदै । (सुन!) अल्लाहको साक्षी ठहराउनेवाला जस्तै आकाशबाट खसिहाल्यो, अब या त उसलाई पंक्षी झम्टिलग्ने छन् अथवा हावा कुनै दूरस्थ स्थानमा फ्याँकिदिनेछ ।[1]

ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَآئِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾

(३२) यो सुनिहाल्यो, (र सुन,) अल्लाहको निशानीहरू (प्रतीक) को जुन सम्मान तथा आदर गर्दछ, त त्यसको हृदयको परहेजगारीको कारण यो छ ।[2]

अथवा एक पक्षीय भएर शुद्धरूपले अल्लाहको इबादत (उपासना) गर्दै ।

[1]अर्थात् जुनप्रकार ठूला पंक्षी, साना जीवलाई अति तीब्रताले झम्टेर लग्छन् अथवा हावा कसैलाई दूरस्थ स्थानहरूमा लगिफ्याँकिदिन्छ तथा कसैलाई त्यसको सूचना नहोस् । दुबै परिस्थितिहरूमा विनाश त्यसको भाग्यमा छ । त्यसैप्रकार त्यो व्यक्ति जो एक अल्लाहको इबादत गर्दछ, त्यो सही स्वभाव एवं आत्मिक पवित्रताका अनुसार पवित्रता एवं स्वच्छताको शिखरमा आसीन हुन्छ तथा जतिखेर त्यो शिर्कको कार्य गर्दछ, त मानौं आफूलाई उच्च स्थानबाट तल तथा सफाइबाट फोहोरो तथा हिलोमा खस्दछ ।

[2] شعائر बहुवचन हो شعيرة को, जसको अर्थ संकेत तथा निशानी हो, जस्तै युद्धमा एक संकेत (विशेष शब्द लक्षण एवं संकेतको रूपमा) प्रयोग गरिन्छ, जसबाट उनीहरू आपसमा एक-अर्कालाई चिनिहाल्छन् । यस आधारमा अल्लाहका निशानीहरू ती हुन् जुन धार्मिक संकेत अर्थात् इस्लामका स्पष्ट अनुकरणीय आदेश हुन्, जसबाट एउटा मुसलमानको अस्तित्व एवं व्यक्तित्व स्थापित हुन्छ तथा धर्मका अनुयायीहरूबाट अलग्गै चिनिन्छ । 'सफा' तथा 'मरव:' पर्वतहरूलाई पनि यसैले अल्लाहका निशानीहरू भनिएको छ कि मुसलमान हज्ज तथा उमरामा यिनका मध्ये सई गर्दै (दगुर्छन्) । यहाँ हज्जका अन्य रीतिहरू विशेषरूपले कुर्बानी (बलि) का पशुहरूलाई अल्लाहको निशानी भनिएको छ । उनको आदरको अर्थ उनलाई राम्रो तथा मोटो पार्नु हो अर्थात् स्वस्थ एवं मोटो जनावरको बलि दिनु हो । यस सम्मानलाई अल्लाहको हार्दिक भय भनिएको छ अर्थात यो हृदयका ती कर्महरूमध्येका छ जसका आधार (संयम) अल्लाहको भय हो ।

لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾

(३३) तिनमा तिम्रा लागि एउटा निर्धारित समयसम्मका लागि लाभ छ[1] अनि उनलाई बलि चढाउने स्थान (वेदी) ख़ानये काअ़बा हो ।[2]

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا لِّيَذْكُرُوا ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۗ فَإِلَٰهُكُمْ

(३४) तथा प्रत्येक सम्प्रदायका लागि हामीले बलिको विधि निर्धारित गरेका छौं ताकि उनीहरू ती चौपाया पशुहरूमाथि अल्लाहका नाम लिऊन्, जुन अल्लाहले उनीहरूलाई दिएको छ ।[3] (बुझिहाल)

[1]त्यो लाभ सवारी, दूध, जन्तुको अधिकता तथा ऊन (भुत्ला) आदिको प्राप्ति हो । निर्धारित समयसित तात्पर्य बलि दिइने दिन हो । अर्थात बलि दिनुका समयसम्म तिमीलाई उक्त लाभ हुन्छन्, यसबाट ज्ञात भयो कि बलिको पशुबाट जबसम्म त्यो बलि चढाइँदैन, लाभ उठाउनु मान्य छ । सहीह हदीसबाट पनि यसको पुष्टि हुन्छ । एउटा व्यक्ति आफ्नो साथमा एउटा बलिको पशु लिएर गइराखेको थियो । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले त्यससित भन्नुभयो : यसमाथि सवार भइहाल, उसले भन्यो कि यो हज्जको बलिको लागि हो । उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो त्यसमाथि सवार भईहाल । (सहीह बुख़ारी किताबुल हज्ज बाब रूकूबिलबुदन)

[2]हलाल (वैध) हुनुबाट तात्पर्य जहाँ त्यसको बलि गर्नु (उचित) छ । अर्थात् यो पशु हज्जका कार्यक्रम पूरा गरेपश्चात्, बैतुल्लाह तथा मक्काको हरमको सीमामा पुग्दछन् तथा त्यहाँ अल्लाहका नाममा बलि दिइन्छन्, त उपरोक्त लाभ क्रम पनि समाप्त हुन्छ । तथा यदि उनी त्यसै हरम पुग्नासाथ बलि चढाइन्छन् तथा मक्काका निर्धनहरूमा उनको मासु विभाजित गरिदिइन्छ ।

[3] منسك، نسك ينسك को उदगम हो, अर्थ हो अल्लाहको समीपताका लागि बलि दिनु । ذبيحة (ज़बीहा) (बलि दिइएको पशु) लाई पनि نسيكة भनिन्छ, जसको बहुवचन نُسك हो । यसको अर्थ आज्ञापालन तथा इबादत (उपासना) पनि हो । किनभने अल्लाहको प्रसन्नताका लागि पशुहरूको बलि पनि इबादत हो । यसैकारण अल्लाहका अतिरिक्त अन्यका नाममा अथवा तिनका प्रसन्नताको लागि पशुको बलि अल्लाहका अतिरिक्त त्यस अन्यको इबादत हो । अथवा نُسك (सीन अरबी अक्षरमाथि अरबी वर्णमालाका स्वरमा 'अ' को मात्रा अथवा 'इ' को मात्राका साथ) स्थान सूचक रूप हो । अर्थात् बलिस्थल अथवा इबादत गरिने स्थान । त्यसैबाट हज्जका रीतिहरू छन् अर्थात् ती स्थान जहाँ हज्जका कर्मकाण्ड सम्पन्न गरिन्छन् जस्तै अरफ़ात, मुज्दलिफा, मिना तथा मक्का । हज्जका साधारण कर्मकाण्डलाई पनि रीति भन्ने गरिन्छ । आयतको प्रयोजन हो कि हामी अघि पनि प्रत्येक धर्मावलम्बीहरूका लागि बलि चढाउनु अथवा इबादत गर्नुको विधि निर्धारित गर्दैरहेका छन् ताकि उनी त्यसद्वारा अल्लाहका

إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا ۗ
وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾

तिमी सबैको सत्य पूज्य मात्र एउटा नै छ, तिमी उसैका अधीन तथा आज्ञाकारी बन । विनम्रता गर्नेवालाहरूलाई शुभ-सूचना दिनुस् ।

الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا
أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ
وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾

(३५) उनीहरू यस्ता छन् कि जब अल्लाहको वर्णन गरिन्छ तब उनका हृदय काम्न थाल्छ, र उनीहरूलाई जुन विपदा आउँदछ त्यसमा धैर्यले काम लिन्छन्, नमाज़ स्थापित गर्दछन् तथा र जे-जति हामीले उनलाई दिएका छौं, उनीहरू त्यसबाट पनि खर्च गर्दछन् ।

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُم مِّن شَعَائِرِ
اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَاذْكُرُوا
اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ ۖ فَإِذَا
وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا

(३६) बलिका ऊँटलाई[1] हामीले तिम्रा निम्ति अल्लाह (तआ़ला) का चिन्ह निर्धारित गरिदिएका छौं उनीहरूमा तिम्रो लागि लाभ छ । अत: उनलाई उभ्याएर उनीमाथि अल्लाहको नाम पढ ।[2] अनि जब उनका पहलु (पार्शव) धर्तीसित लाग्छन्[3] तब त्यसलाई

निकटता प्राप्त गरिरहून् । तथा त्यसमा रहस्य यो छ कि उनीहरू हाम्रो नाम लिऊन्, अर्थात् "बिस्मिल्लाह अल्लाहु अक्बर" भनी बलि देऊन् अथवा हामीलाई याद राखून् ।

[1] بُدْن को बहुवचन بدنة हो । यो जनावर सामान्यत: मोटो-घाटो हुन्छ यसकारण بدنة भनिन्छ । मोटो-घाटो जनावर, भाषाविदहरूले यसलाई केवल ऊँटहरूसित विशेष रूपले प्रयोग गरेका छन्, परन्तु हदीस अनुसार गाईको लागि पनि بدنة शब्दको प्रयोग उचित छ । अर्थ यो हो कि ऊँट तथा गाई जुन बलि चढाउनका निम्ति लग्छन् त्यो पनि अल्लाहको निशानी हो अर्थात् अल्लाहका ती आदेशहरूमध्ये हो जुन मुसलमानहरूका लागि विशेष तथा उनका लक्षण हुन् ।

[2] صَوَافّ ، مصفوفة (पंक्तिवद्ध अर्थात् उभिएका) को अर्थमा छ । ऊँटलाई यसैप्रकार उभेको अवस्थामा वध गरिन्छ कि बायाँ हातखुट्टा त्यसको बाँधिएको होस् तथा तीन खुट्टामुनि त्यो उभिएको हुन्छ ।

[3]अर्थात् पूरा रगत निस्किहालोस् तथा त्यो निष्प्राण भई खसोस् त्यसपछि त्यसलाई काट्न प्रारम्भ गर । किनभने जीवित जनावरको मासु काटेर खानु निषेध छ ।

«مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ وَهِيَ حَيَّةٌ، فَهُوَ مَيْتَةٌ»

स्वयं पनि खाउ[1] तथा निर्धन भिखारी तथा जो भिखारी छैन त्यसलाई पनि खुवाउ,[2] यसैप्रकार

وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ

"जुन पशुबाट त्यस अवस्थामा मासु काटिन्छ कि त्यो जीवित छ त त्यो (काटिएको मासु) मृत (तथा निषेध) छ ।" (अबू दाऊद किताबुल सैद, तिर्मिजी अबवाबुस्सैद, बाब माजाअ मा कुतिअ मिनल हय्ये फ़हुवा मय्येतुन र इब्ने माजा)

[1]केही आलिमहरूका निकट यो आदेश आवश्यक छ अर्थात बलिको मासु खानु कुर्बानी गर्नेवालाको लागि आवश्यक (वाजिब) छ तथा अधिकतर आलिमहरूका निकट यो आदेश राम्रोको लागि हो अथवा औचित्य छ अर्थात् यदि खाइन्छ त उचित अथवा प्रिय छ तथा कोही नखाओस् बरु पुरै विभाजित गरिदिन्छ त कुनै पाप छैन ।

[2] قانع को एउटा अर्थ भिखारी (याचक) छ तथा दोस्रो अर्थ सन्तोष गर्नेवालाका लागि गरिएका छन् अर्थात् त्यो प्रश्न नगरोस् तथा معتر को अर्थ केहीले विना याचना समक्ष आउनेवालाका लागि छन् । तथा केहीले قانع को अर्थ माँग्नेवाला तथा معتر को अर्थ दर्शक अर्थात् भेट्नेवालाका लागि हुन् । यस आयतबाट भावार्थ निकाल्दै भनिन्छ कि बलिको मासुको तीन भाग गरियोस्: एउटा आफ्नो लागि (दोस्रो भेट्नेवालाहरूको लागि तथा सम्बन्धिवालाहरूका लागि तथा तेस्रो भाग भिक्षु प्रश्नकर्ताहरू, तथा समाजको आवश्यकता भएका मानिसहरूका लागि जसको पुष्टिमा यो हदीस प्रस्तुत गरिन्छ जसमा रसूल अल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो: "मैले तिमीलाई (प्रथममा) तीन दिनभन्दा अधिक बलिको मासु भण्डार गरी राख्नका लागि मनाही गरेको थिएँ, परन्तु अब आज्ञा छ कि खाउ तथा जो उचित ठान्दछौ भण्डार गर ।" "दोस्रो कथनका शब्द यसप्रकार शब्द यसप्रकार हुन्, "त खाउ, खुवाउ एवं दान गर ।" (अल-बुख़ारी किताबुल अजाही, मुस्लिम किताबुल, अजाही, बाबु ब्याने मा कान मिनल नहये अन अकलिल लहूमिल अजाही बाद सलास....वस्सुनन) केही आलिम दुई भाग गर्नुका पक्षमा छन् । आधा आफ्नो लागि आधा दानका लागि, उनीहरू यसभन्दा विगत आयत ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ﴾ बाट भावार्थ निकाल्दछन् । परन्तु वास्तवमा कुनै पनि हदीसबाट यसप्रकार दुई अथवा तीन भागहरूमा विभाजित गर्नुको आदेश निस्कन्न, बरु उनमा सामान्यत: खानु-खुवाउनुको आदेश छ । अत: यस साधारणतालाई आफ्नो स्थानमा स्थाई रहनुपर्छ तथा कुनै विभाजनका लागि बाध्य बनाउनु हुँदैन । परन्तु बलिका पशुहरूका छालाको विषयमा एकमत छन् कि यसलाई या त आफ्नो प्रयोगमा ल्याउ अथवा दान गर, यसलाई बिक्री गर्नुको आज्ञा छैन । जस्तो कि हदीसमा छ (मुसनद अहमद भाग ४/१५) परन्तु केही आलिमहरूले चर्मलाई स्वयं बिक्री गरी त्यसको मूल्य निर्धनहरूलाई बाँडिदिनुको आज्ञा दिएका छन् । (इब्ने कसीर)

لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٣٦﴾

हामीले चौपायाहरूलाई तिम्रो अधीन गरिदिएका छौं ताकि तिमी कृतज्ञता व्यक्त गर ।

لَنْ يَّنَالَ اللّٰهَ لُحُوْمُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلٰكِنْ يَّنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ ؕ كَذٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰىكُمْ ؕ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٣٧﴾

(३७) अल्लाह (तआला) लाई बलिका मासु पुग्दैनन्, न तिनका रगत बरु त्यसलाई त तिम्रो हार्दिक परहेजगारी पुग्दछ। त्यसैप्रकार अल्लाहले ती पशुहरूलाई तिम्रो आज्ञाकारी गरिदिएको छ ताकि तिमी त्यसको मार्गदर्शन (को कृतज्ञता) मा त्यसको महिमाको वर्णन गर

एउटा आवश्यक स्पष्टीकरण : बलि चढाउनुको यो वर्णन हज्जको समस्याका साथ आएको छ, जसबाट हदीसलाई अस्वीकार गर्नेवाला यो अर्थ निकाल्दछन् कि बलि चढाउनु मात्र हाज़िहरूका लागि नै छ अन्य मुसलमानहरूका लागि कुनै आवश्यक छैन । परन्तु यो कुरो उचित छैन । कुर्बानीको सम्बन्धमा सामान्य आदेश पनि अन्य स्थानमा छ ।

﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴾

"आफ्नो प्रभुका लागि नमाज़ पढ तथा कुर्बानी गर । (सूर: अल-कौसर)

यसको स्पष्टीकरण तथा व्याख्या (व्यवहारिक) नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यसप्रकार भन्नुभयो कि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम स्वयं मदीनामा प्रत्येक वर्ष दस जिलहिज्जाका दिन बलि गर्दैरहे तथा मुसमानहरूलाई पनि कुर्बानी (बलि) गर्नका लागि जोड गर्दैरहनु भयो। अत: सहाबा पनि गर्दैरहे। यसका अतिरिक्त उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले बलि दिने सम्बन्धमा अन्य धेरै निर्देश दिनुभयो । त्यहाँ यो पनि भन्नुभयो कि दस जिलहिज्जाका दिन हामी सर्वप्रथम (ईद) को नमाज़ पढौं तथा त्यसका पश्चात गई बलि दिऊँ, तथा भन्नुभयो : जसले नमाज़, (ईद) भन्दा पूर्व आफ्नो बलि दियो, त्यसले मासु खानमा शीघ्रता गऱ्यो, त्यसको बलि भएन । "सहीह बुखारी किताबुल ईदैन बाबुल तबकीर इलल ईद, तथा मुस्लिम किताबुल अजाही) यसवाट पनि स्पष्ट छ कि बलि चढाउनुको आदेश प्रत्येक मुसलमानको लागि छ, त्यो जहाँ पनि होस्। किनकि हाजीले त प्राय: ईदूल अजहाको नमाज़ नै पढ्दैनन्। जसबाट यो स्पष्टरुपले प्रलक्षित हुन्छ कि यो आदेश हाजिहरूका अतिरिक्तका लागि नै छ। तैपनि यो आवश्यक छैन सुन्नत मोअक्किदा हो। यसैप्रकार देखावटीपनाको विचारले गरिएको कैयन् बलि गर्नुको रीत पनि सुन्नतको विरूद्ध हो। हदीसका अनुसार घरका प्रत्येक व्यक्तिको तर्फबाट यो जनावरको बलि पर्याप्त छ । सहाबाको कर्म यसैको अनुसार थियो । (तिर्मिज़ी अबवाबुल अजाही, बाब माजाअ अन्नश्शातल वाहिदति तुज्जी, अन अहलिल बैत, व इब्ने माजा) ।

तथा पुण्य कार्य गर्नेवालाहरूलाई शुभ-सूचना सुनाइदिनुस् ।

(३८) (सुनिराख !) निःसन्देह सच्चा ईमानवालाहरूका शत्रुलाई अल्लाह (तआ़ला) स्वयं हटाइदिन्छ ।[1] कुनै विश्वासघाती कृतघ्न अल्लाह (तआ़ला) लाई प्रिय छैन ।

إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾

(३९) जुन (मुसलमानहरू) बाट (काफ़िर) युद्ध गरिराखेका छन् उनीहरूलाई पनि लड्नुको आज्ञा प्रदान गरिन्छ किनभने उनीहरू पीडित छन्[2] निःसन्देह उनको सहायताका लागि अल्लाह पूर्ण सामर्थ्य राख्दछ ।

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

(४०) यी तिनीहरू हुन् जसलाई अकारण आफ्ना घरहरूबाट निकालियो, केवल उनको यस कथनमाथि कि हाम्रो प्रभु मात्र अल्लाह हो । यदि अल्लाह

الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ

[1]जसरी ६ हिजरीमा काफ़िरहरूले आफ्ना प्रभावका कारण मुसलमानहरूलाई मक्का गई "उमरह गर्न दिएनन्, अल्लाह तआ़लाले दुई वर्ष पश्चात नै काफ़िरहरूको यस प्रभावलाई समाप्त गरी मुसलमानहरूबाट उनका शत्रुलाई हटाइदियो तथा मुसलमानहरूलाई उनीमाथि प्रभावशाली बनाइदियो ।

[2]अधिकतर पूर्वधर्मावलम्बीहरूको कथन छ कि यस आयतबाट सर्वप्रथम धर्मयुद्धको आदेश दिइयो, जसका दुई उद्देश्य वर्णन गरिएका छन्, नृशंसताको निवारण तथा अल्लाहको आदेशको प्रभुत्व । यसकारण कि नृशंसितको सहायता तथा उनको समर्थन नगरियोस्, त त्यसपश्चात संसारमा शक्तिशाली शक्तिहीनलाई तथा साधनप्राप्त, मानिसहरूलाई जीवित रहन दिने छैनन्, जसबाट धर्ती आतङ्क एवं उपद्रवले भरिनेछ । यसैप्रकार अल्लाहका आदेशहरूलाई उच्च गर्नका लागि प्रयत्न गरिन्न तथा असत्यको टाउको कुल्चिएन भने असत्यको प्रभावले पनि संसारको शान्ति व्यवस्था तथा अल्लाहका नाम लिनेवालाहरूका लागि कुनै इबादतको स्थान शेष रहने छैन । अधिक व्याख्याका लागि हेर्नुस् सूरः बक़रः आयत २५१ को व्याख्या) । صوامع (صومعة को बहुवचन) बाट सानो गिर्जाघर तथा بيع (بيعة को बहुवचन) बाट ठूलो गिर्जाघर, صلوات बाट यहूदीहरूको पूजास्थान तथा مساجد बाट मुसलमानहरूको इबादतको स्थान तात्पर्य छन् ।

بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾

(तआ़ला) मानिसहरूलाई आपसमा एक-अर्काबाट नहटाइरहेको भए तथा मस्जिद तथा गिर्जाघर तथा यहूदीहरूका पूजास्थली तथा ती मस्जिदहरू पनि ध्वस्त गरिन्थे, जहाँ अल्लाहको नाम अधिकताले लिईन्छ । जो अल्लाहको सहायता गर्नेछ अल्लाह पनि त्यसको अवश्य सहायता गर्नेछ, नि:सन्देह अल्लाह (तआ़ला) अत्यन्त शक्तिशाली एवं प्रभावशाली छ ।

الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ

(४१) यी त्यसता मानिसहरू हुन् कि यदि हामी यिनका पाइला धर्तीमा दृढ गरिदिन्छौं भने यिनी नियमितरूपले नमाज़ सम्पन्न गर्नेछन् तथा ज़कात दिनेछन् तथा राम्रा कार्यहरूको आदेश दिनेछन् तथा नराम्रो कर्महरूबाट मनाही गर्नेछन् ।[1]

[1]यस आयतमा इस्लमी राज्यका आधारभूत लक्ष्य तथा उद्देश्य वर्णन गरिएका छन्, जसलाई खिलाफत राशिदा तथा प्रथम कालका अन्य इस्लामी राज्यहरूमा लागू गरियो तथा उनीहरूले आफ्नो प्राविधानमा यिनलाई प्राथमिकता दिए । जसकारण उनका राज्यहरूमा शान्ति थियो, प्रेम भावना एवं प्रसन्नता पनि रहयो तथा मुसलमानहरूका शिर ठाडो र सम्मानित पनि थिए । आज पनि सउदी अरबको सरकार यी कुराहरूको प्रबन्ध गर्दछ, अत: त्यसको कारण त्यो अहिलेपनि शान्ति व्यवस्थामा संसारका सबै देशहरूका लागि एउटा अनुपम सरकार हो । आजकल इस्लामी देशहरूमा कल्याणकारी सरकारको स्थापनाको बडो प्रचार छ तथा प्रत्येक आउने शासक यसको दावी गर्दछ । परन्तु प्रत्येक इस्लामी देशमा अशान्ति, उपद्रव, हत्या तथा पतन प्रतिदिनको कार्य हो । यसको कारण यो हो कि सबै अल्लाहद्वारा भनिएको मार्गलाई नअपनाइकन पाश्चात्य देशहरूका गणतन्त्र एवं धर्मनिरपेक्षताका नियमहरूका आधारमा उत्थान तथा सफलताको आशा गर्दछन्, जुन आकाशबाट तारा टिप्नु तथा वायुलाई मुट्ठीमा बन्द गर्नुको समान छ । जबसम्म इस्लामी राज्य कुर्आनद्वारा भनिएका नियमहरूका अनुसार नमाज़को स्थापना तथा ज़कात तिर्नुको साथसाथै राम्रो कुराको आदेश दिनु तथा नराम्रो कुराबाट रोक्नुको कार्य गर्ने छैनन् तथा वरीयता क्रममा यिनलाई प्रमुखता दिने छैनन्, उनीहरू कल्याणकारी सरकारको गठनमा सफल हुने छैनन् ।

وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَلِلّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُوْرِ ﴿٤١﴾

र सबै कार्यहरूको परिणाम अल्लाहको अधिकारमा छ ।[1]

وَاِنْ يُّكَذِّبُوْكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوْحٍ وَّعَادٌ وَّثَمُوْدُ ﴿٤٢﴾

(४२) तथा यदि यी मानिसहरू तपाईंलाई झुठ्लाउँछन् (त आश्चर्यको कुरा छैन) त यिनीभन्दा पूर्व नूहका समुदाय तथा आद एवं समूद ।

وَقَوْمُ اِبْرٰهِيْمَ وَقَوْمُ لُوْطٍ ﴿٤٣﴾

(४३) तथा इब्राहीमका समुदाय तथा नूहका समुदाय ।

وَّاَصْحٰبُ مَدْيَنَ ۚ وَكُذِّبَ مُوْسٰى فَاَمْلَيْتُ لِلْكٰفِرِيْنَ ثُمَّ اَخَذْتُهُمْ ۚ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيْرِ ﴿٤٤﴾

(४४) तथा मदयनवाला पनि आ-आफ्ना नबीहरूलाई झुठ्लाइसकेका छन् । मूसालाई पनि झुठ्लाइ सकिएको छ, तसर्थ मैले काफ़िरहरूलाई अलिकति अवसर दिएँ अनि समातिहालें ।[2] पछि मेरो प्रकोप कस्तो भयो ?[3]

[1]अर्थात् प्रत्येक कुरोको केन्द्र अल्लाहको आदेश तथा त्यसको प्रवन्ध नै हो । त्यसको आदेशबिना सम्पूर्ण जगतमा एउटा पात पनि हल्लिन सक्दैन । कसरी कोही अल्लाहका आदेश तथा नियमहरूबाट मुख फर्काएर वास्तविक कल्याण तथा सार्थकता प्राप्त गर्न सक्दछ ?

[2]यसमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई सान्त्वना दिइँदैछ कि यी मक्काका काफ़िर यदि तपाईंलाई झूठा भनिराखेका छन् भने यो कुनै नौलो कुरा होइन । प्राचीन कालका समुदाय पनि आफ्ना पैग़म्बरहरूका साथ यस्तै व्यवहार गर्दै आइराखेका छन् तथा म पनि उनीहरूलाई अवसर दिंदै रहे तथा जब उनको अवसरको समय समाप्त भयो, त उनीहरूलाई सत्यानाश गरियो । यसमा मक्काका काफ़िरहरूको लागि चेतावनी एवं संकेत छ कि झुठ्लाउनुका उपरान्त पश्चात अहिलेसम्म तिमी अल्लाहको पकडबाट सुरक्षित बचेका छौ, त यो नभन्ठान्नू कि तिमीलाई कोही समात्ने तथा सोध्नेवाला छैन । बरु यो अल्लाहको तर्फबाट अवसर हो, जुन प्रत्येक समुदायलाई दिइन्छ । तर त्यो यस अवसरको लाभ उठाइ आज्ञा-पालन तथा आज्ञाकारिताको मार्ग अपनाउँदैनन् त फेरि उनलाई बर्बाद अथवा मुसलमानहरूद्वारा पराजित गराइ उनीहरूलाई अपमानित तथा निरादर गरिन्छ ।

[3]अर्थात् कसरी मैले उनीहरूलाई आफ्नो उपकारहरूबाट बञ्चित गरी प्रकोप तथा विनाशको द्वारमा पुर्‍याइदिएँ ।

فَكَاَيِّنْ مِّنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنٰهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوْشِهَا وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ وَّقَصْرٍ مَّشِيْدٍ ۝٤٥

(४५) धेरै वस्तीहरू छन् जसलाई हामीले ध्वस्त गरिदियौं, यसकारण कि उनीहरू अत्याचारी थिए, त उनीहरू आफ्ना छतहरूका साथ भत्किएका छन् । तथा धेरैजसो आबाद इनारहरू बेकार भइसकेका छन् तथा धेरैजसो पक्का तथा अग्ला महल निर्जन (सुनसान) भएका छन् ।

اَفَلَمْ يَسِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ فَتَكُوْنَ لَهُمْ قُلُوْبٌ يَّعْقِلُوْنَ بِهَآ اَوْ اٰذَانٌ يَّسْمَعُوْنَ بِهَا ۚ فَاِنَّهَا لَا تَعْمَى الْاَبْصَارُ وَلٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُوْبُ الَّتِيْ فِي الصُّدُوْرِ ۝٤٦

(४६) के उनीहरू धर्तीमा भ्रमण गर्दा देखेनन्, जुन उनका हृदय यी कुराहरूलाई बुझ्थे अथवा कानहरूबाट नै यी (घटनाहरू) लाई सुन्थे, कुरो यो छ कि मात्र आँखा नै अन्धा हुँदैनन्, बरु ती हृदय पनि अन्धा हुन्छन् जो छातिमा छन् ।[1]

وَيَسْتَعْجِلُوْنَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُّخْلِفَ اللّٰهُ وَعْدَهٗ ۭ وَاِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَاَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّوْنَ ۝٤٧

(४७) तथा उनी यातनाको तपाईंसित शीघ्र माँग गरिराखेका छन्, अल्लाह तआला कदापि वचनको विरूद्ध गर्नेछैन, हो निश्चय नै तपाईंको प्रभुका निकट एक दिन तपाईंको गणनाका अनुसार एक हजार वर्षको छ ।[2]

[1]तथा जब कुनै समुदाय विचलनको यस स्थानमा पुग्दछ कि शिक्षा ग्रहण गर्नुको योग्यता पनि गुमाउँछ त मार्गदर्शनको सट्टा विगत समुदायहरूको जस्तै अपमान तथा विनाश त्यसको भाग्य बन्दछ । आयतमा क्रिया تعقل लाई हृदयको कार्य भनिएको छ, जसबाट यो अर्थ निकालिएको छ कि बुद्धिको स्थान हृदय हो तथा केही विद्वान भन्छन् कि बोधको स्थान मस्तिष्क हो । केही अन्यको भनाइ छ कि यी दुवै कुरामा कुनै प्रतिकूलता छैन, यसकारण कि बुद्धि तथा विचारका लागि हृदय तथा मस्तिष्क दुवैको आपसमा घनिष्ट सम्बन्ध छ । (फ़तहुल क़दीर, ऐसरूत्तफ़ासीर)

[2]यसकारण कि यिनीहरू आफ्ना गणनाका अनुसार शीघ्रता गरिराखेका छन् । परन्तु अल्लाह तआलाको गणनाका अनुसार एकदिन पनि हजार वर्षको छ । यस आधारले त्यो यदि कसैलाई एकदिन (चौबिस घण्टा) को अवसर दिन्छ भने हजार वर्ष, आधा दिनको अवसर दिन्छ भने पाँच सय वर्ष घण्टा (जुन २४ घण्टाको चौथाइ छ) अवसर दिन्छ भने ढाई सय वर्षको अवधि यातनाको लागि आवश्यक छ । وهلم جرا यसप्रकार अल्लाहको तर्फबाट कसैलाई एक घण्टाको अवसर प्राप्त हुनुको अर्थ लगभग ४० वर्षको अवसर हो । (ऐसरूत्तफ़ासीर)

وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾

(४८) तथा धेरैजसो अन्याय गर्ने वस्तीहरूलाई हामीले छुट (मोहलत) दियौं, अनि अन्तमा उनीहरूलाई समातिहाल्यौं, तथा मतिरै फर्किआउनु पर्नेछ ।[1]

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾

(४९) घोषणा गरिदेउ कि हे मानिसहरू ! म तिमीहरूलाई खुल्ला रूपले सचेत गर्नेवाला छु ।[2]

فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾

(५०) तसर्थ जसले ईमान ल्याएका छन् (विश्वास गरेका छन्) तथा सत्कर्म गरेका छन् उनैका लागि मोक्ष छ, तथा सम्मानित जीविका ।

وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٥١﴾

(५१) तथा जो हाम्रा आयतहरूलाई निचा देखाउनमा लागेका छन्,[3] तिनै नरकवासी हुन् ।

एउटा अन्य अर्थ यो हो कि अल्लाहको सामर्थ्यमा एक दिन तथा एक हजार वर्ष समान छ, यसकारण पूर्व तथा विलम्बमा कुनै अन्तर पर्दैन, यिनी शीघ्र माँगदछन्, त्यो विलम्ब गर्दछ, परन्तु यो कुरो त निश्चित छ कि त्यो आफ्नो वादा (वाचा) अवश्य पूरा गर्नेछ । तथा केही विद्वानहरूले यसलाई आखिरततिर संकेत मानेका छन् कि अत्याधिक भयानकताका कारण क़ेयामतको एक दिन हजार वर्ष बरु कसै-कसैलाई पचास वर्ष लाग्नेछ । तथा केहीले भने कि आख़िरत (प्रलय) को दिन वास्तवमा हजार वर्षको हुनेछ ।

[1]यसकारण यहाँ अवसर दिनुको नियमलाई पुन: वर्णन गरेको छ कि मेरो तर्फबाट यातनमा चाहे जति ढिलो होस्, तर मेरो पकडबाट कोही बच्न सक्दैन, न कोही भाग्न सक्दछ, त्यसलाई फर्केर अन्तमा मतिर नै आउनु पर्नेछ ।

[2]यो काफ़िर तथा मूर्तिपूजकहरूको यातनाको माँगमाथि भनिंदैछ कि मेरो कार्य त सतर्क गर्नु तथा शुभ-सूचना पुऱ्याउनु हो । यातना दिनु अल्लाहको कार्य हो, त्यो शीघ्र समातोस् अथवा ढिलो गरी, त्यो आफ्नो इच्छा तथा योजना अनुसार यो कार्य गर्दछ, जसको ज्ञान पनि अल्लाहको अतिरिक्त कसैलाई छैन । यस सम्बोधनसित सम्बोधित मूलत: मक्काका मूर्तिपूजक हुन्, तर उहाँ समस्त मानव जगतका लागि मार्गदर्शक तथा रसूल (सन्देशवाहक) बनेर आएका थिए, यसकारण सम्बोधन يا أيها الناس (हे मानिसहरू !) का शब्दबाट गरिएको छ, यसमा क़ेयामतसम्म आउनेवाला ती समस्त क़ाफ़िर तथा मूर्तिपूजक आइहाले जो मक्काका काफ़िरहरूका जस्तै रीति अपनाउने छन् ।

[3]معجزين को अर्थ हो यो विचार गर्दै कि हामी विवश गरिदिनेछौं, थकाइदिनेछौं तथा हामी उनको पकड गर्ने सामर्थ्य राख्ने छैनौं । यसकारण कि उनी मृत्युका पश्चात उभ्याइने तथा हिसाब-किताबलाई मान्दैनथे ।

وَمَآ اَرۡسَلۡنَا مِنۡ قَبۡلِكَ مِنۡ رَّسُوۡلٍ وَّلَا نَبِیٍّ اِلَّاۤ اِذَا تَمَنّٰۤی اَلۡقَی الشَّیۡطٰنُ فِیۡۤ اُمۡنِیَّتِهٖ ۚ فَیَنۡسَخُ اللّٰهُ مَا یُلۡقِی الشَّیۡطٰنُ ثُمَّ یُحۡكِمُ اللّٰهُ اٰیٰتِهٖ ؕ وَ اللّٰهُ عَلِیۡمٌ حَكِیۡمٌ ﴿ۙ۵۲﴾

(५२) तथा हामीले तपाईंभन्दा पूर्व जुन रसूल तथा नबीलाई पठायौं (त्योसँग यो भयो कि) जब त्यसले आफ्नो हृदयमा कुनै कामना गर्नथाल्यो, शैतानले त्यसको कामनामा केही मिसाइदियो, त शैतानको मिसावटलाई अल्लाह (तआला) मिटाइदिन्छ, अनि आफ्नो कुरा दृढ गरिदिन्छ ।[1] अल्लाह (तआला) ज्ञानी तथा गुणवाला छ ।

لِّیَجۡعَلَ مَا یُلۡقِی الشَّیۡطٰنُ فِتۡنَةً لِّلَّذِیۡنَ فِیۡ قُلُوۡبِهِمۡ مَّرَضٌ وَّ الۡقَاسِیَةِ قُلُوۡبُهُمۡ

(५३) यो यसकारण कि शैतानी मिसावटलाई अल्लाह (तआला) ती मानिसहरूको परीक्षाको साधन बनाइदेओस्, जसका हृदयमा रोग छ तथा

[1] تَمَنّٰی को एउटा अर्थ कामना गऱ्यो अथवा मनमा सोच्यो । दोस्रो अर्थ हो पढ्यो अथवा पाठ गऱ्यो । यसै आधारमा أُمۡنِیَّة को अनुवाद कामना विचार अथवा पाठ हुनेछ । प्रथम अर्थको आधारमा भावार्थ हुनेछ, त्यसको कामनामा शैतानले बाधा पुऱ्यायो ताकि तिनी पूरा हुन नसकून् । तथा रसूल एवं नबीको कामना यो हुन्छ कि मानिस अधिकभन्दा अधिक संख्यामा ईमान ल्याऊन् । शैतान बाधाहरू पुऱ्याएर धेरै मानिसहरूलाई ईमानबाट टाढा राख्दछ । द्वितीय अर्थको आधारमा भावार्थ हुनेछ कि जहिलेपनि अल्लाहका रसूल अथवा नबी प्रकाशनाद्वारा प्राप्त कथनलाई पढ्दछ तथा त्यसको पाठ गर्दछ, त शैतान त्यसको पाठमा आफ्ना कुरा मिसावट गर्नको प्रयत्न गर्दछ । अथवा त्यसका सम्बन्धमा मानिसहरूका हृदयमा शंका तथा सन्देह उत्पन्न गर्दछ तथा त्रुटिहरू फेला पार्नुको प्रयत्न गर्दछ । अल्लाह तआला शैतानका बाधाहरूलाई हटाइ अथवा पाठमा मिसावट गर्ने प्रयत्नलाई असफल गरी अथवा शैतानद्वारा उत्पन्न गरिएका सन्देहको निवारण गरी आफ्नो कुरालाई अथवा आफ्ना आयतहरूलाई दृढता प्रदान गर्दछ । यसमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई सान्त्वना दिईदैछ कि शैतानको यो कार्य मात्र तपाईंसँग छैन । तपाईंभन्दा पूर्व जो पनि नबी अथवा रसूल आए सबैका साथ यही कुरा गर्दैरहेको छ । तसर्थ तपाईं घबराउनु पर्दैन, शैतानका यी उद्दण्डता तथा षड्यन्त्रहरूबाट जसरी तपाईंभन्दा पूर्वका नबीहरूलाई हामी सुरक्षित राख्दै आएका छौं, निःसन्देह तपाईंलाई पनि सुरक्षित राख्नेछौं तथा शैतानको कामना विपरीत आफ्नो कुरा पूरा गरिरहनेछौं । यहाँ केही व्याख्याकारहरूले غرانيق علی का कथाहरू वर्णन गरेका छन्, जुन शोधकर्ताहरूका निकट सिद्ध नै छैन् । यसकारण त्यसलाई यहाँ प्रस्तुत गर्नुको कुनै आवश्यकता महसुस गरिएको छैन ।

وَإِنَّ الظَّٰلِمِينَ لَفِي
شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾

जसका हृदय कठोर छन् ।[1] निःसन्देह पापी मानिसहरू घोर विरोधमा छन् ।

وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ
الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ
فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ اللَّهَ
لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾

(५४) तथा यसकारण पनि कि जसलाई ज्ञान प्रदान गरिएको छ, उनले विश्वास गरिहालून् कि यो तपाईंका प्रभुको तर्फबाट नै पूर्ण सत्य छ, अनि उनी त्यसमा ईमान ल्याऊन् तथा उनका हृदय त्यसतिर झुकून् ।[2] निःसन्देह अल्लाह (तआ़ला) ईमानवालाहरूलाई मार्गदर्शन गर्नेवाला नै छ ।[3]

وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي
مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ

(५५) तथा काफ़िर त्यस अल्लाहको प्रकाशनामा सदैव सन्देह तथा शंका नै गरिरहनेछन् यहाँसम्मकि एक्कासि उनका टाउकोमाथि क़ेयामत (प्रलय)

[1]अर्थात् शैतानका यी गतिविधिहरू यसकारण छन् कि मानिसहरूलाई विचलित गरोस् तथा त्यसको जालमा ती मानिस फँस्छन्, जसका हृदयमा कुफ्र (अविश्वस) तथा द्वयवादको रोग हुन्छ अथवा पाप गरेर उनका हृदय कठोर भइसकेका हुन्छन् ।

[2]अर्थात् यो शैतानी वाक्य जुन वास्तवमा शैतानी अपहरण हो, यदि यी द्वयवादी एवं सन्देह गर्नेवाला मानिस तथा काफ़िर एवं मूर्तिपूजकका पक्षमा उपद्रवको साधन छ भने अर्कोतिर जो ज्ञानी एवं तत्वज्ञ छन्, उनको ईमान तथा विश्वासमा वृद्धि भएर जान्छ तथा उनी बुझ्दछन् कि अल्लाहद्वारा उतारिएको कुरो अर्थात कुर्आन सत्य छ । कारण जसबाट उनका हृदय अल्लाहका समक्ष झुक्दछन् ।

[3]संसारमा पनि तथा आख़िरतमा पनि । संसारमा यसप्रकार कि उनको मार्गदर्शन सत्यतिर गरिदिन्छ तथा त्यसलाई स्वीकार गर्ने तथा पालन गर्ने सौभाग्य प्राप्त गर्दछ । असत्यको समझ पनि उसलाई प्रदान गरिदिन्छ तथा त्यसबाट उनलाई बचाउँछ तथा आख़िरतको सोझो मार्ग दर्शाउनुको अर्थ यो हो कि नरकका दुखद यातनाहरूबाट बचाएर स्वर्गमा प्रवेश दिन्छ तथा त्यहाँ आफ्नो उपकार तथा साक्षात दर्शन पनि प्रदान गर्नेछ ।

السَّاعَةُ بَغْتَةً اَوْ يَاْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيْمٍ ﴿٥٥﴾

आइपुग्छ अथवा उनका निकट त्यस दिनको प्रकोप आउँछ जुन शुभबाट शून्य छ ।[1]

اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلّٰهِ ؕ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ؕ فَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فِيْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ﴿٥٦﴾

(५६) त्यस दिन केवल अल्लाहकै राज हुनेछ,[2] त्यही उनका बीच निर्णय गर्नेछ। ईमानवाला तथा सत्कर्मी त सुखले परिपूर्ण स्वर्गमा हुनेछन् ।

وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا فَاُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ﴿٥٧﴾

(५७) तथा जसले कुफ्र गरे तथा हाम्रा आयतहरूलाई असत्य भने, उनका लागि अपमानकारी यातनाहरू छन् ।

---

[1] يوم عقيم (बाँझो दिन) बाट तात्पर्य केयामतको दिन हो । यसलाई बाँझो यसकारण भनिएको छ कि यसदिन पश्चात कुनै दिन आउने छैन, जसरी बाँझो त्यसलाई भनिन्छ जसको कोही सन्तान हुँदैन । अथवा यसकारण कि काफिरहरूका लागि त्यस दिन कुनै दया हुनेछैन, अर्थात् उनका लागि शुभबाट शून्य हुनेछ । जसरी तीब्र गतिका हावा (बतासहरू) लाई जुन प्रकोपका रूपमा आउँदै गरेको छ 'बाँझो वायु' भनिएको छ ।

﴿إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ﴾

"जब हामीले उनीमाथि बाँझो हावा पठायौं ।" (सूर: अज़्ज़ारियात-४१)

अर्थात् यस्तो हावा जसमा न कुनै भलाई थियो न वर्षाको शुभ-सूचना ।

[2]अर्थात् संसारमा त अस्थायीरूपले उपहार स्वरूप अथवा परीक्षार्थ मानिसहरूलाई पनि शासन तथा अधिकार तथा आधिपत्य प्राप्त हुन्छ। परन्तु आख़िरतमा कसैसित कुनै राज्य तथा अधिकार हुनेछैन, मात्र एक अल्लाहको राज्य तथा त्यसको शासन हुनेछ, उसैको पूर्ण अधिकार प्रभुत्व हुनेछ ।

﴿الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا﴾

"राज्य त्यस दिन सिद्ध छ दयालुका लागि तथा यो दिन काफ़िरहरूका लागि अत्याधिक कठिन हुनेछ ।" (सूर: अल-फ़ुरकान-२६)

﴿لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾

(अल्लाह तआ़ला सोध्नेछ) "आज कसको राज्य छ ?"

(अनि स्वयं उत्तर दिनेछ) "एक अल्लाह प्रभावीको ।" (सूर: अल-मोमिन-१६)

وَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ثُمَّ قُتِلُوْٓا اَوْ مَاتُوْا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللّٰهُ رِزْقًا حَسَنًا ۭ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ خَيْرُ الرّٰزِقِيْنَ ۝٥٨

(५८) तथा जसले अल्लाहको मार्गमा देश छाडे उनी शहीद गरिए अथवा आफ्ना मृत्युले मरे[1] अल्लाह (तआला) उनीहरूलाई उत्तम जीविका प्रदान गर्नेछ[2] तथा अवश्य अल्लाह (तआला) सर्वोत्तम जीविका प्रदान गर्नेवाला छ ।[3]

لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُّدْخَلًا يَّرْضَوْنَهٗ ۭ وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَلِيْمٌ حَلِيْمٌ ۝٥٩

(५९) उनीहरूलाई अल्लाह (तआला) यस्तो स्थानमा पुऱ्याउने छ कि उनी त्यससित प्रसन्न हुनेछन् ।[4] नि:सन्देह अल्लाह (तआला) जान्नेवाला तथा धैर्यवान छ ।[5]

ذٰلِكَ ۚ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوْقِبَ بِهٖ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ

(६०) कुरो यही छ,[6] तथा जसले बदला लियो त्यसैको समान जुन उसँग गरिएको थियो अनि यदि उसँग अति गरिन्छ भने

---

[1]अर्थात् त्यसै हिजरतको परिस्थितिमा मृत्यु भयो अथवा शहीद भए ।

[2]अर्थात् स्वर्गका सुख जुन न समाप्त हुनेछन् न नष्ट ।

[3]किनभने त्यो बिना हिसाब, बिना अधिकार माँगिकन तथा बिना प्रश्न गरिकन प्रदान गर्दछ । यसको अतिरिक्त मनुष्य जुन एक-अर्कालाई दिन्छन्, त त्यो उसैले दिएको मध्येबाट दिन्छन्, यसकारण मूल जीविका प्रदान गर्नेवाला त्यही छ ।

[4]किनभने स्वर्गका सुख यस्ता हुनेछन् «مَالَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَىٰ قلب بَشَرٍ» "जसलाई आजसम्म न कुनै आँखाले देख्यो, न कुनै कानले सुन्यो । तथा (देख्नु, सुन्नु त टाढाको कुरो हो,) कुनै व्यक्तिको मनमा तिनको विचारसम्म आएन ।" तसर्थ यस्ता सुखहरूले परिपूर्ण स्वर्गलाई प्राप्त गरी को प्रसन्न हुनेछैन ?

[5]عليــمٌ त्यो पुण्यका कार्य गर्नेवालाहरूको पद तथा उनका श्रेणीहरूलाई राम्ररी जान्दछ । कुफ्र तथा शिर्क गर्नेवालाहरूका अपराध तथा अवहेलनालाई देख्दछ, तर उनलाई तुरुन्त समात्दैन ।

[6]अर्थात् यो कि महाजिरहरूलाई विशेषरूपले शहादत अथवा प्राकृतिक मृत्युमा हामीले जुन वाचा गरेका छौं, त्यो अवश्य पूरा हुनेछ ।

لَيَنْصُرَنَّهُ اللّٰهُ ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُوْرٌ ۞

निःसन्देह अल्लाह (तआला) स्वयं त्यसको सहायता गर्नेछ ।[1] निःसन्देह अल्लाह (तआला) छाडिदिनेवाला तथा क्षमा गर्नेवाला छ ।[2]

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ يُوْلِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوْلِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَاَنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌۢ بَصِيْرٌ ۞

(६१) यो यसकारण कि अल्लाह रातलाई दिनमा प्रवेश गराउँछ तथा दिनलाई रातमा लैजान्छ ।[3] निःसन्देह अल्लाह तआला सुन्नेवाला, देख्नेवाला छ ।

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّ مَا يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖ

(६२) यो सबै यसकारण कि अल्लाह नै सत्य छ ।[4] तथा त्यसका अतिरिक्त जसलाई पनि यिनी पुकार्दछन्

---

[1] عقوبت त्यस दण्ड अथवा बदलालाई भन्छन्, जुन कुनै कर्मको बदला हुन्छ । अर्थ यो हो कि कसैले कसैलाई ज्यादती गरेको छ भने जोसँग ज्यादती गरिएको छ, त्यसलाई ज्यादती गरिए समान बदला लिने अधिकार छ तर बदला लिए पश्चात, जबकि अत्याचारी तथा नृशंसित दुवै समान भइसकेका हुन्छन्, अत्याचारी नृशंसितमाथि पुनः अत्याचार गर्दछ भने अल्लाह तआला त्यस पीडितको सहायता अवश्य गर्नेछ । अर्थात यो सन्देह नहोस् कि पीडितले क्षमा गर्नुको सट्टा बदला लिएर त्रुटिपूर्ण कार्य गरेको छ, होइन, बरु त्यसको पनि आज्ञा अल्लाहले दिएको छ, यसकारण भविष्यमा पनि त्यो अल्लाहको सहायतको अधिकारी रहनेछ ।

[2] यसमा क्षमा गरिदिनुको पुनः शिक्षा दिएको छ कि अल्लाह क्षमा गर्नेवाला छ, तिमी पनि क्षमाले काम लिउ, एउटा अर्को अर्थ यो पनि हुनसक्छ कि बदला लिनुमा जति अत्याचारीको अत्याचार हुनेछ त्यति अत्याचार गरिनेछ, यसको आज्ञा अल्लाहको तर्फबाट छ, यसकारण यसमा पकड हुनेछैन, बरु त्यो क्षम्य छ । अन्यमा यसलाई अत्याचार तथा अहित त्यसको समरूप हुनुको कारण भनिन्छ । अन्यथा प्रतिशोध अथवा बदला मूलतः अत्याचार तथा त्रुटि छँदैछैन ।

[3] अर्थात् जुन अल्लाह यसप्रकार कार्य गर्न सामर्थ्य राख्दछ, त्यो यस कुराको पनि सामर्थ्य राख्दछ कि त्यसका जुन भक्तहरूमाथि अत्याचार गरिन्छ तिनका बदला त्यो अत्याचारीहरूसित लेओस् ।

[4] यसकारण कि त्यसको धर्म सत्य छ, त्यसको इबादत सत्य छ, त्यसको वचन सत्य छ । त्यसको आफ्ना मित्रहरूलाई उनको शत्रुहरूको अपेक्षा सहायता गर्न सक्दछ, त्यो अल्लाह महिमावान स्वयंममा, आफ्ना गुणहरूमा तथा आफ्ना कर्महरूमा सत्य छ ।

هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾

ती असत्य छन् तथा निःसन्देह अल्लाह (तआला) सर्वोच्च महिमावाला छ ।

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً ۗ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾

(६३) के तपाईंले देख्नुभएन कि अल्लाह (तआला) आकाशबाट पानी वर्षाउँछ, त धर्ती हराभरा हुन्छ । वस्तुत: अल्लाह (तआला) कल्याणकारी तथा जान्नेवाला छ ।[1]

لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾

(६४) आकाशहरू तथा धर्तीमा जे-जति छ उसैको हो[2] तथा निःसन्देह अल्लाह त्यही हो निस्पृह प्रशंसाहरूवाला भएको ।

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ ۗ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَن تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا

(६५) के तपाईंले देख्नुभएन कि अल्लाहले नै धर्तीका सबै कुरा तिम्रो वशमा गरिदिएको छ ।[3] तथा त्यसको आदेशले समुद्रमा चल्दै गरेका डुङ्गाहरू पनि । त्यही आकाशलाई रोकेको छ ताकि धर्तीमाथि त्यसको आदेश बिना नढलोस्,[4]

[1] لطيف (सूक्ष्मदर्शी) छ, त्यसको ज्ञान प्रत्येक सानो-ठूलो कुरालाई आफ्नो परिधिमा घेरेको छ, अथवा दयावाला छ अर्थात् आफ्ना भक्तहरूको जीविका पुऱ्याउनमा दया तथा कृपाले काम लिन्छ خبير त्यो ती कुराहरूसित सूचित छ जसमा त्यसका भक्तहरूको हित तथा सुधार छ अथवा तिनका आवश्यकता एवं आकांक्षाहरूसित अवगत छ ।

[2] जन्मको आधारमा पनि, राज्यको आधारमा पनि एवं अधिकारमा पनि । यसकारण सम्पूर्ण सृष्टि त्यसको अधीन छ, त्यो कसैको अधीन छैन किनभने त्यो प्रत्येकबाट निस्पृह छ अर्थात् त्यसलाई कुनै पनि वस्तु अथवा अन्यको आवश्यकता छैन । तथा जुन शक्ति सबै गुणहरूले युक्त तथा अधिकारहरूको स्रोत हो, प्रत्येक परिस्थितिमा प्रशंसाको योग्य पनि त्यही छ ।

[3] उदाहरणत: पशु, नदीहरू, वृक्ष तथा (थुप्रै) वस्तुहरू, जसको लाभ मनुष्य प्राप्त गरिराखेको तथा स्वाद लिइराखेको छ ।

[4] अर्थात यदि त्यो चाहन्छ भने आकाश धर्तीमा लड्छ जसबाट धर्तीमा उपस्थित प्रत्येक वस्तु ध्वस्त हुनजान्छ । हो, कयामतको दिन आकाश पनि क्षत-विक्षत हुनसक्छ ।

بِإِذْنِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾

नि:सन्देह अल्लाह (तआ़ला) मानिसहरूमाथि विनम्र तथा दयालु छ ।[1]

وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾

(६६) तथा उसैले तिमीलाई जीवित गरेको छ, अनि त्यसैले तिमीलाई मार्नेछ, पछि त्यसैले तिमीलाई जीवित गर्नेछ, नि:सन्देह मनुष्य वस्तुत: कृतघ्न छ ।[2]

لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ ۖ فَلَا يُنَٰزِعُنَّكَ فِى ٱلْأَمْرِ ۚ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾

(६७) प्रत्येक सम्प्रदायका लागि हामीले इबादतको एउटा विधि निर्धारित गरिदिएका छौं, जसका तिनी पालन गर्नेवाला छन्,[3] तसर्थ उनीहरूले तपाईंसित यस सम्बन्धमा विवाद गर्नुहुन्न ।[4] तपाईं प्रभुतिर मानिसहरूलाई डाँक्नुस्, नि:सन्देह तपाईं सत्यमार्गमा नै हुनुहुन्छ ।[5]

[1]यसैकारण उसले वर्णित वस्तुहरूलाई मनुष्यका अधीन गरिदिएको छ तथा आकाशलाई पनि उनीमाथि खस्न दिदैन । अधीन गर्नुको अर्थ हो कि ती सबै वस्तुहरूबाट लाभ त्यसको लागि सम्भव अथवा सरल गरिदिएको छ ।

[2]यो जातिवाचक संज्ञाको रूपमा छ । केही मानिसहरूको यस कृतघ्नताबाट निस्केर जानु यसको प्रतिकूल छैन । किनभने अधिकतम मानव जातिमा यो कुफ्र तथा पाप पाईन्छ ।

[3]अर्थात् प्रत्येक युगमा हामीले मानिसहरूका लागि धार्मिक नियम निर्धारित गर्‍यौं जुन केही कुरामा एक-अर्काबाट भिन्न पनि हुन्थे, जस्तो मूसाका सम्प्रदायको लागि इंजील, ईसाका सम्प्रदायका लागि धार्मिक विधान थियो तथा अब कुरआन मुसलमानहरूका धर्म विधान तथा जीवन विधान हो ।

[4]अर्थात् अल्लाहले जुन तपाईंलाई धर्म तथा धार्मिक नियम प्रदान गरेको छ, त्यो पनि वर्णित नियमहरूको आधारमा छ, ती प्राचीन धार्मिक नियमवालाहरूलाई आवश्यक छ कि अब तपाईंका धार्मिक नियमहरूमाथि ईमान ल्याउन, न कि यस कुरामा तपाईंसित विवाद गरून् ।

[5]अर्थात् तपाईं तिनका झगडाको चिन्ता नगर्नुस्, बरु उनलाई आफ्नो प्रभुतिर आमन्त्रित गर्दैरहनुस्, किनभने अब सोझो मार्गमा तपाईं नै अग्रसर हुनुहुन्छ । अर्थात् सबै प्राचीन धार्मिक विधान निरस्त गरिहाले ।

وَإِن جَٰدَلُوكَ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾

(६८) तथा तैपनि यदि यी मानिसहरू तपाईंसित बाझ्छन् भने तपाईं भनिदिनुस् कि तिम्रा कर्महरूसित अल्लाह राम्ररी अवगत छ ।

ٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾

(६९) तिमी सबैका मतभेदको निर्णय क़यामतका दिन अल्लाह (तआला) स्वयं गर्नेछ ।[1]

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِى كِتَٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾

(७०) के तिमीले जानेनौं कि आकाश तथा धर्तीका प्रत्येक कुरो अल्लाहको ज्ञानमा छ । यो सबै लेखिएको किताबमा सुरक्षित छ । अल्लाह (तआला) का लागि यो कार्य अत्यन्त सरल छ ।[2]

[1]अर्थात् वर्णन तथा तर्कहरूको प्रकट पश्चात पनि यदि यिनीहरू विरोध तथा विवादबाट रोकिएनन् भने यिनका मामिला (कुरा) अल्लाहलाई सुम्पिदिनुस् तथा भनिदिनुस् कि अल्लाह तआला नै तिम्रा मतभेदको निर्णय क़यामतका दिन गरिदिनेछ, तब त्यस दिन स्पष्ट हुनेछ कि सत्य के हो तथा असत्य के हो ? किनभने त्यो त्यसका अनुसार सबैलाई प्रतिफल दिनेछ ।

[2]यसमा अल्लाह तआलाले आफ्नो सम्पूर्ण ज्ञान तथा सृष्टिलाई घेरेको छ । अर्थात् त्यसको सृष्टिलाई जे-जति गर्नु थियो, त्यसलाई त्यसको ज्ञान अघिदेखि नै थियो, त्यो तिनलाई जान्दथ्यो । अतः उसले आफ्नो ज्ञानले यी कुरा अघि नै लेखिदियो । तथा मानिसहरूलाई यो कुरो चाहे जति कठिन लागेपनि, अल्लाहको लागि यो अत्यन्त सरल छ। यो त्यही भाग्यको समस्या हो जसमाथि ईमान राख्नु जरूरी छ। यसलाई हदीसमा यसप्रकार वर्णन गरिएको छ, "अल्लाह तआलाले आकाश तथा धर्तीको उत्पत्तिभन्दा ५० हजार वर्ष अघि, जबकि त्यसको अर्श (सिंहासन) पानीमाथि थियो, सृष्टिको भाग्य लेखिदिएको थियो ।" (सहीह मुस्लिम किताबुल क़द्र, बाब हिजाज़ आदम व मूसा) तथा सुननका कथनमा छन्, रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो: "अल्लाह तआलाले सर्वप्रथम कलम पैदा गऱ्यो, तथा त्यससित भन्यो लेख, त्यसले भन्यो के लेखूँ ? अल्लाह तआलाले भन्यो जे-जति हुनेवाला छ, सबै लेखिदेउ । अत: त्यसले अल्लाहको आदेशले क़यामतसम्म जे-जति हुनेवाला थियो, सबै लेखिदियो ।" (अबू दाऊद किताबुस सुन्नः बाबुन फ़िल क़द्र र तिर्मिजी अबवाबुल क़द्र तफ़सीर सूरः नून, मुसनद अहमद भाग ५/३१७)

وَيَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَمْ
يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطٰنًا وَّمَا لَيْسَ لَهُمْ
بِهٖ عِلْمٌ ؕ وَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ نَّصِيْرٍ ﴿٧١﴾

(७१) तथा यिनीहरू अल्लाह (तआला) बाहेक तिनीहरूलाई पूजिराखेका छन् जसका कुनै ईश्वरीय प्रमाण छैन तथा न उनीहरू स्वयं नै यसको कुनै स्थान राख्दछन्, अत्याचारीहरूको कोही सहायक छैन ।

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُنَا بَيِّنٰتٍ
تَعْرِفُ فِيْ وُجُوْهِ الَّذِيْنَ كَفَرُوا
الْمُنْكَرَ ؕ يَكَادُوْنَ يَسْطُوْنَ
بِالَّذِيْنَ يَتْلُوْنَ عَلَيْهِمْ اٰيٰتِنَا ؕ
قُلْ اَفَاُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ ذٰلِكُمْ ؕ
اَلنَّارُ ؕ وَعَدَهَا اللّٰهُ الَّذِيْنَ
كَفَرُوْا ؕ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿٧٢﴾

(७२) तथा जब उनका समक्ष हाम्रा कथनका स्पष्ट आयतहरूको पाठ गरिन्छ, त्यतिखेर तपाईं काफ़िरहरूका मुखमा अप्रसन्नताका भाव स्पष्ट थाहा पाउनुहुन्छ । उनीहरू निकट आउँछ ताकि हाम्रा आयतहरूलाई सुनाउनेमाथि आक्रमण गर्न सकून् ।[1] भन्नुस् कि म तिमीलाई यसभन्दा पनि अधिक म तिमीलाई अशुभ सूचना दिउँ । त्यो अग्नि हो, जसको वाचा अल्लाहले काफ़िरहरूसित गरिसकेको छ,[2] तथा त्यो अत्यन्त नराम्रो ठाउँ हो ।

يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ
فَاسْتَمِعُوْا لَهٗ ؕ اِنَّ الَّذِيْنَ تَدْعُوْنَ
مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ لَنْ يَّخْلُقُوْا
ذُبَابًا وَّلَوِ اجْتَمَعُوْا لَهٗ ؕ

(७३) हे मानिसहरू ! एउटा उदाहरण दिइँदैछ, अलि ध्यानपूर्वक सुन । अल्लाहका अतिरिक्त तिमी जजसलाई पुकारदै आइराखेका छौ, उनीहरू एउटा झिंगा पनि पैदा गर्न सक्दैनन् यदि सबै

[1]आफ्नै हातले हस्तक्षेप गरेर अथवा अपशब्दले । अर्थात् मूर्तिपूजक अथवा विपथ मानिसहरूका लागि अल्लाहको एकता तथा रिसालत एवं क़ेयामतको वर्णन असहनीय हुन्छ, जसको प्रदर्शन उनका अनुहारबाट तथा कैयन् पटक हात तथा मुखले पनि हुन्छ । यही अवस्था आजकलका धर्ममा नयाँ कुरा सुनाउनेवाला तथा विचलित भएका गुटहरूको छ, जब उनको मार्ग-विचलन क़ुरआन तथा हदीसका तर्कद्वारा प्रकट गरिन्छ, त उनीहरूको पनि व्यवहार क़ुरआनका आयत तथा हदीसका तर्कहरूका समक्ष यस्तै हुन्छ जसको स्पष्टीकरण यस आयतमा गरिएको छ । (फ़तुहल क़दीर)

[2]अर्थात् अहिले त अल्लाहका आयतहरू सुनेर तिम्रा मुखका रङ्ग बदलिन्छन् । तर एउटा आउनेछ कि यदि तिमीले आफ्नो यस व्यवहारबाट क्षमा माँगेनौ भने यसभन्दा कैयन् अधिक नराम्रो अवस्थामा तिमीलाई जानुपर्नेछ, तथा त्यो हो नरक्को आगोमा पोलिनु जसको वाचा अल्लाहले काफ़िर तथा मूर्तिपूजकहरूसित गरेको छ ।

وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾

एकत्रित भएपनि[1] बरु यदि झिंगा उनीहरुबाट कुनै कुरो लिएर भाग्छ भने, यिनीहरु त त्यसलाई पनि त्यसबाट खोस्न सक्दैनन्,[2] अत्यन्त निर्बल छ माँग्नेवाला तथा अत्यन्त क्षीण छ जससित माँगिदैछ ।[3]

مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ۗ

(७४) उनीहरुले अल्लाहका महिमा अनुसार त्यसको महत्व बुझ्दै-बुझ्दैनन्,[4] निःसन्देह

[1]अर्थात् यी असत्य देवता जसलाई तिमी अल्लाहका अतिरिक्त सहायताका लागि पुकार्दछौ, ती सबै एकत्रित भएर एउटा तुच्छ जीव झींगा बनाउन चाहन्छन् भने बनाउन सक्दैनन् । त यसका उपरान्त पनि तिमी उनलाई आफ्ना कष्टनिवारक ठान्दछौ भने, तिम्रो बुद्धिमाथि शोक छ । यसबाट यो ज्ञात भयो कि अल्लाहका अतिरिक्त जसको इबादत उपासना गरिँदै आइरहेको छ, ती पत्थरका निर्जीव मूर्तिहरु मात्रै हुँदैनथे (जस्तो कि आजकल कब्र पूजाको औचित्य भन्ने मानिसहरु सिद्ध गर्न प्रयत्न गर्दछन्) बरु यी बुद्धि एवं समझ राख्ने कुरा पनि थिए। अर्थात अल्लाहका पुण्य कार्य गर्नेवाला भक्त पनि थिए, जसका मृत्पश्चात मानिसहरुले उनीहरुलाई अल्लाहका अंशियार बनाए, यसैकारण अल्लाह तआला भन्दै हुनुहुन्छ कि यी सबै सम्मिलित भएपनि, एउटा तुच्छ वस्तु झिंगा पनि पैदा गर्न सक्दैनन्। मात्र ढुङ्गाका मूर्तिहरुलाई यो चुनौती दिन सकिन्न ।

[2]यो उनको विवशता तथा असमर्थताको अधिक प्रदर्शन हो कि सृष्टि गर्ने कुरा त टाढै छ, यिनीहरु त झिंगालाई समातेर त्यसको मुखबाट त्यो वस्तुपनि लिन सक्दैन जुन त्यो उनीसित खोसेर लग्दछ ।

[3]प्रार्थी (इच्छुक) सित तात्पर्य स्वकृत देवता तथा वान्छितसित तात्पर्य झिंगा अथवा केही विद्वानहरुका निकट प्रार्थीबाट पूजारी तथा वान्छितबाट त्यसको देवता तात्पर्य छ । हदीस कुदसीमा असत्य देवताहरुको शक्तिहीनताको वर्णन यी शब्दहरुमा छ । अल्लाह तआला भन्नुहुन्छ : "त्यसभन्दा अधिक अत्याचारी को होला जो म जस्तै सृष्टि गर्न चाहन्छ ? यदि कसैमा वास्तवमा सामर्थ्य छ भने त्यो होला जो म जस्तै सृष्टि गर्न चाहन्छ ? यदि कसैमा वास्तवमा सामर्थ्य छ भने त्यो एउटा कण अथवा एउटा जुम्रा नै सृष्टि गरेर देखाओस् ।" (सहीह बुख़ारी किताबुल लिबास वाब ला तद्ख़ोलुल मलायेका बैतन फ़ीहे कलबुन वला सूरतुन)

[4]यही कारण छ कि मानिसहरु त्यसका निसहाय सृष्टिलाई त्यसको समतुल्य एवं साझीदार बनाउँछन् । यदि उनीलाई अल्लाह तआलाको महिमा, उच्चता, सामर्थ्य तथा शक्ति एवं उसको असीमताको ठीक-ठीक अनुमान तथा ज्ञान छ भने उनीहरु कहिल्यै त्यसको प्रभुत्वमा कसैलाई सम्मिलित गर्दैनन् ।

إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾

अल्लाह (तआला) अत्यन्त शक्तिशाली तथा प्रभावशाली छ ।

اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾

(७५) फरिश्ताहरुमध्ये तथा मनुष्यहरुमध्ये रसूललाई अल्लाह नै चयन गर्दछ ।[१] निःसन्देह अल्लाह (तआला) सुन्नेवाला, देख्नेवाला छ ।[२]

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۗ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٧٦﴾

(७६) त्यो राम्ररी जान्दछ, त्यसलाई जे-जति अगाडी तथा जे-जति उनको पछाडी छ, तथा अल्लाहतिर नै सबै काम फर्काइन्छन् ।[३]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا

(७७) हे ईमानवालाहरु ! रुकूअ, सजदा (ढोग)

---

[१] رُسُلٌ रसूल (अवतरित, पठाइएको सन्देशवाहक) को बहुवचन हो । अल्लाह तआलाले फरिश्ताहरुसित पनि बाहनको अर्थात सन्देशवाहनको काम लिएको छ जस्तै आदरणीय जिब्रीललाई आफ्नो प्रकाशनाका लागि रोज्यो ताकि उनीहरु रसूलका पासमा प्रकाशना पुऱ्याउन अथवा प्रकोप लिएर समुदायहरुको पासमा जाऊन् तथा मनुष्यहरुमध्ये जसलाई चाहयो रिसालतका लागि रोजिहाल्यो तथा उनीहरुलाई मानिसका मार्गदर्शन तथा शिक्षा दिनुका निम्ति नियुक्त गऱ्यो । सबै अल्लाहका भक्त थिए यद्यपि रोजिएका थिए, तर केको लागि ? प्रभुत्वको अधिकारमा साझीदार बनाउनको निम्ति ? जस्तै केही मानिसहरुले उनलाई अल्लाहका अंशियार बनाइहालेका छन् । होइन बरु मात्र अल्लाहका सन्देश पुऱ्याउनका निम्ति ।

[२] त्यो भक्तहरुको कथन सुन्नेवाला हो तथा देख्नेवाला हो अर्थात् त्यो जान्दछ कि रिसालतका योग्य को छ ? जस्तो अन्य स्थानमा भन्यो :

﴿اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ﴾

"त्यस स्थानलाई त अल्लाह नै अधिक जान्दछ कि कहाँ त्यो आफ्नो दूतत्व राखोस् ।" (सूरः अल-अनआम-२४)

[३] जब सबै कुराको केन्द्रविन्दु अल्लाह नै छ, त मनुष्य त्यसको अवहेलना गरेर कहाँ जान सक्दछ तथा त्यसको यातनाबाट कुन प्रकार बच्न सक्दछ । के त्यसको लागि यो लाभकारी छैन कि त्यो त्यसको अधीनता तथा आज्ञा पालनको मार्ग अपनाएर त्यसको प्रसन्नता प्राप्त गरोस् ? अतः आउने आयतमा त्यसको स्पष्टीकरण भइराखेको छ ।

وَاسْجُدُوْا وَاعْبُدُوْا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿٧٧﴾

गर्दैरह,[1] तथा आफ्नो प्रभुको इबादत (उपासना) मा लागिराख तथा पुण्यका कार्य गर्दैरह ताकि तिमी सफल होउ ।[2]

وَجَاهِدُوْا فِي اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهٖ ۭ هُوَ اجْتَبٰىكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّيْنِ مِنْ حَرَجٍ ۭ مِلَّةَ اَبِيْكُمْ اِبْرٰهِيْمَ ۭ هُوَ سَمّٰىكُمُ

(७८) तथा अल्लाहका मार्गमा त्यसतै धर्मयुद्ध गर जस्तो धर्मयुद्धको औचित्य छ,[3] उसैले तिमीलाई निर्वाचित गरेको छ तथा तिमीमाथि तिम्रै लागि धर्मका विषयमा कुनै कमी गरेन,[4] धर्म आफ्ना पिता[5] इब्राहीमको (स्थापित राख) ।

[1]अर्थात् त्यस नमाज़सित प्रतिबद्ध रह जुन धार्मिक नियममा निर्धारित गरिएको छ । अगाडी इबादतको आदेश आइराखेको छ जसमा नमाज़ सम्मिलित थियो, परन्तु यसको विशेषता तथा महत्वका कारण यसको विशेषरुपले आदेश दियो ।

[2]अर्थात् सफलता अल्लाहको इबादत तथा आज्ञा पालनमा अर्थात् सत्कर्ममा नै छ, न कि अल्लाहको इबादत तथा आज्ञा पालन छोडेर मात्र भौतिक साधन एवं वस्तुहरुको प्राप्ति तथा बाहुल्यमा, जस्तो कि अधिकतर मानिसहरु बुझ्ने गर्दछन् ।

[3]यस धर्मयुद्धबाट तात्पर्य केही विद्वानले त्यो महायुद्ध लिएका छन्, जुन अल्लाहको नामको प्रसारको निम्ति काफ़िर तथा मूर्तिपूजकहरुसित गरिन्छ तथा केहीले अल्लाहका आदेश पालनालाई भनेका छन् । यसमा इन्द्रियहरु तथा शैतानको सामना गर्नुपर्ने हुन्छ तथा केहीले प्रत्येक त्यो प्रयत्न लिएका छन् जुन सत्य एवं सत्यतालाई प्रभावशाली बनाउन र असत्यलाई दमन गर्नको निम्ति गर्नुपर्दछ ।

[4]अर्थात् यस्तो आदेश दिएन जसलाई मानवप्राण सहन गर्न नसकोस् (बरु सानोतिनो कठिनाई प्रत्येक कार्यमा सहनुपर्ने हुन्छ) बरु पूर्वका धार्मिक नियमहरुका केही कठोर आदेश निरस्त गरिदियो । यसका अतिरिक्त मुसलामानहरुका लागि धेरै छुट प्रदान गऱ्यो, जुन पूर्वका धार्मिक नियमहरुमा थिएन ।

[5]अरब इस्माईलका सन्तानहरुमध्येका थिए, यस आधारमा आदरणीय इब्राहीम अरबहरुका पिता थिए तथा अरब बाहेकले पनि आदरणीय इब्राहीमलाई एउटा महान व्यक्तिका रुपमा आदर गर्दथे, जुनप्रकार पुत्र, पिताको आदर गर्दछन्, यसकारण उनी सबैका पिता थिए, यसका अतिरिक्त मुसलमानहरुका पैग़म्बरको (अरब हुनुका नाताले) आदरणीय इब्राहीम पिता थिए, यसकारण मुसलमानहरुका पनि पिता भए । यसकारण भनियो कि यो धर्म इस्लाम जसलाई अल्लाहले तिम्रा निम्ति निर्वाचित गरेको छ, तिम्रा पिता इब्राहीमको धर्म हो, उसैको अनुशरण गर ।

الْمُسْلِمِينَ ۙ مِن قَبْلُ وَفِي
هَٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا
عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى
النَّاسِ ۚ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ
هُوَ مَوْلَاكُمْ ۖ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ
النَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

त्यसै (अल्लाह)[१] ले तिम्रो नाम मुसलमान राखेको छ । यस कुरआनभन्दा पूर्व तथा यसमा पनि ताकि पैग़म्बर तिम्रो लागि साक्षी होस् तथा तिमी सबै मानिसहरुका साक्षी बन,[२] तसर्थ तिमीलाई आवश्यक छ कि नमाज़हरु स्थापित गर तथा ज़कात (धर्मदान) तिर्दैगर तथा अल्लाहलाई दृढताले समात, त्यही तिम्रो संरक्षक तथा स्वामी हो तथा कति श्रेष्ठ तथा स्वामी छ तथा कति उत्तम सहायता गर्नेवाला छ ।

[१] هو सर्वनामलाई केही विद्वानले इब्राहीमतिर फर्काएका छन् अर्थात् कुरआनको अवतरण हुनु पूर्व तिम्रो नाम मुस्लिम पनि आदरणीय इब्राहीमले नै राखेका थिए तथा केहीले अल्लाहतिरै फर्काएका छन् अर्थात तिम्रो नाम मुस्लिम राखेको छ ।

[२] यो गवाही (साक्ष्य) केयामतका दिन हुनेछ जस्तो कि हदीसमा छ । (हेर्नुस् सूरः बकरः आयत १४३ को व्याख्या)